

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Strasbourg, 5 May 2026

MIN-LANG (2026) PR 1

Romanian language version

EUROPEAN CHARTER FOR REGIONAL OR MINORITY LANGUAGES

Fifth periodical report
presented to the Secretary General of the Council of Europe
in accordance with Article 15 of the Charter

ROMANIA

Al cincilea Raport periodic prezentat de
Guvernul României către Secretarul General al Consiliului Europei în baza articolului 15
al Cartei Europene a Limbilor Regionale sau Minoritare

Introducere

România a semnat Carta Europeană a Limbilor Regionale sau Minoritare la 17 iulie 1995. Prin Legea de ratificare nr. 282 din 6 noiembrie 2007, autoritățile române și-au asumat angajamentul protecției a 20 de limbi vorbite de minoritățile naționale recunoscute. În funcție de numărul de vorbitori autodeclarați la recensământ, România și-a asumat respectarea prevederilor Părților II și III ale Cartei, astfel: un set minim de 35 de obligații pentru 10 limbi, respectiv un set extins de angajamente pentru a garanta utilizarea gratuită în educație, justiție, administrație, mass-media, activități culturale pentru celelalte 10 limbi, după cum urmează: bulgară (54), cehă (48), croată (44), germană (57), maghiară (53), rusă (46), sârbă (44), slovacă (45), turcă (46), ucraineană (47). În total, autoritățile și-au asumat un număr de 834 de angajamente pentru toate limbile vorbite de minoritățile naționale recunoscute din România. În ceea ce privește România, Carta Europeană a intrat în vigoare la 1 mai 2008. Primul Raport național privind aplicarea prevederilor Cartei a fost prezentat de România la 26 octombrie 2010.

Acest Raport se înscrie în cel de-al cincilea ciclu de monitorizare și își propune să prezinte acțiunile întreprinse de autoritățile române pentru a răspunde recomandărilor adoptate de Comitetul de Miniștri.¹

Reiterăm faptul că România a transmis informații actualizate legate de implementarea Cartei Europene a Limbilor Regionale sau Minoritare în Comentariile României la al treilea și al patrulea

¹ În baza Recomandării CM/RecChL(2023)7 a Comitetului de Miniștri privind aplicarea Cartei europene a limbilor regionale sau minoritare de către România (adoptată de Comitetul de Miniștri la 13 decembrie 2023, la cea de-a1484-a reuniune a delegaților miniștrilor), România a primit următoarele recomandări generale:

1. să reconsidere pragurile pentru utilizarea oficială a limbilor minoritare în administrație;
2. să asigure pentru clasele stabilite prin derogare de la pragul minim finalizarea întregului ciclu de învățământ fără necesitatea unei aprobări anuale;
3. să asigure formarea unui număr suficient de profesori capabili să predea în cehă, germană, maghiară și romani;
4. să extindă oferta de predare a limbii romani, să introducă predarea limbii tătare în învățământul de masă și să elaboreze un plan de acțiune pentru revitalizarea limbii idiș, în colaborare cu vorbitorii acestei limbi.

Raport privind România adoptat de Comitetul de experți al Cartei/COMEX ECRML la 15 iunie 2023. Comentariile României cu privire la acest Raport au fost transmise la 14 septembrie 2023. De asemenea, au fost furnizate informații actualizate cu privire la implementarea Cartei de către România și în contextul vizitei de țară efectuate de experții COMEX ECRML în perioada 6 februarie – 10 februarie 2023, atât în cadrul întâlnirii cu autoritățile române desfășurate la 10 februarie 2023, cât și în răspunsurile exhaustive transmise Listelor de întrebări COMEX ECRML privind implementarea Cartei de către România.

Raportul este structurat după următorul conținut:

- I. Aspecte generale privind implementarea Cartei Europene a Limbilor Regionale sau Minoritare
 - I.1 Prezentare generală
 - I.2 Date demografice
 - I.3 Suținerea financiară de la bugetul de stat
 - I.3 Îmbunătățirea cadrului legislativ pentru a consolida aplicarea prevederilor Cartei Europene a Limbilor Regionale sau Minoritare
- II. Implementarea recomandărilor generale
- III. Implementarea recomandărilor individuale privind limbile minoritare și regionale
- IV. Partea a II-a. Evaluarea în ceea ce privește limbile minoritare cuprinse în Partea a II-a din Cartă
- V. Partea a III-a. Evaluarea în ceea ce privește limbile minoritare cuprinse în Partea a III-a din Cartă

I. Aspecte generale privind implementarea Cartei Europene a Limbilor Regionale sau Minoritare

I.1 Prezentare generală

În cadrul celui de-al cincilea ciclu de monitorizare a implementării Cartei Europene a Limbilor Regionale sau Minoritare, România recunoaște importanța evaluărilor făcute de Comitetul de experți, deoarece acestea constituie un instrument util pentru autorități în eforturile de îmbunătățire a politicilor în domeniu. Informațiile cuprinse în acest Raport reflectă progrese substanțiale în implementarea standardelor cuprinse în Cartă realizate de autoritățile române. În special, se subliniază rolul deosebit al dialogului intercultural pentru consolidarea valorilor democratice și pentru promovarea persoanelor aparținând minorităților naționale ca membri activi ai unei societăți participative.

Limba este un element definitoriu pentru cultura și civilizația persoanelor aparținând minorităților naționale, iar asigurarea diversității lingvistice, în mod egal și nediscriminatoriu, este o garanție esențială a păstrării, promovării și dezvoltării identității spirituale a indivizilor.

Pentru România, politicile de sprijinire a persoanelor aparținând minorităților naționale sunt motivate de necesitatea de a asigura respectarea diversității culturale și dialogul intercultural, acestea fiind fundamentele oricărei societăți democratice care promovează condiții apte să permită conservarea, exprimarea și dezvoltarea diferitelor identități.

Autoritățile române au dezvoltat, cu implicarea membrilor minorităților naționale care locuiesc pe teritoriul României, un sistem cuprinzător de protecție a drepturilor persoanelor aparținând minorităților naționale.

Angajamentul României față de garanțiile promovate de Carta europeană a limbilor regionale sau minoritare se reflectă în măsuri legislative și administrative semnificative adoptate în favoarea persoanelor aparținând minorităților naționale care locuiesc în România, angajament care s-a regăsit în Programul de Guvernare 2021-2024.

Angajamentul României pentru îmbunătățirea permanentă a situației persoanelor aparținând minorităților naționale, reflectat prin ansamblul de măsuri și politici dedicate acestora, este un proces continuu, ale cărui obiective se regăsesc în platformele și programele principalelor curente și partide politice din România. Măsurile dedicate persoanelor aparținând minorităților naționale sunt planificate, asumate și puse în practică de toate forțele politice din România, indiferent de

afilierea ideologică a acestora, tratamentul echitabil și promovarea drepturilor persoanelor aparținând minorităților fiind o constantă a discursului politic din România.

Această atitudine s-a reflectat în importanțele măsuri legislative și în alocările financiare în favoarea persoanelor aparținând minorităților naționale care trăiesc în România. Aceste măsuri și angajamente au fost consemnate și subliniate, atât de Comitetul consultativ al Convenției-cadru pentru Protecția Minorităților Naționale (FCNM) în fiecare dintre avizele sale privind România, cât și de Comitetul de experți (COMEX) al ECRML la fiecare ciclu de monitorizare. În toate aceste opinii s-au evidențiat progresele înregistrate în ceea ce privește protejarea și promovarea drepturilor persoanelor aparținând minorităților naționale care trăiesc în România.

Prin legislația și politicile sale privind protecția drepturilor persoanelor aparținând minorităților naționale, România a construit, de-a lungul timpului, un sistem prin care este asigurat respectul pentru diversitatea culturală și este promovat dialogul intercultural.

Specificul acestui sistem constă în asigurarea condițiilor de exprimare, conservare și dezvoltare a identităților culturale distincte, precum și încurajarea interacțiunilor între ele.

I.2. Date demografice

La Recensământul Populației și Locuințelor din 2021, înregistrarea etniei, limbii materne și religiei s-a făcut pe baza liberei declarații a persoanelor numărate. Pentru persoanele care au refuzat să declare aceste trei caracteristici, precum și în cazul persoanelor pentru care informațiile au fost colectate indirect din surse administrative, informațiile privind aceste trei caracteristici nu sunt disponibile. Așadar, informațiile prezentate mai jos pentru cele trei caracteristici etno-culturale se calculează în funcție de numărul total de persoane care și-au declarat etnia, limba maternă și religia, și nu în funcție de numărul total al populației rezidente obișnuite.

Informațiile privind etnia au fost disponibile pentru 16.568,9 mii persoane (din totalul de 19.053,8 mii persoane care alcătuiesc populația rezidentă obișnuită a României). 14.801,4 mii persoane (89,3%) au declarat că sunt de etnie română. Populația de etnie maghiară înregistrată la recensământ a fost de 1.002,2 mii persoane (6,0%), iar numărul persoanelor care s-au declarat de etnie romă a fost de 569,5 mii persoane (3,4%). Celelalte grupuri etnice pentru care s-a înregistrat un număr de persoane mai mare de 20 mii persoane au fost: ucraineni (45,8 mii persoane), germani (22,9 mii persoane) și turci (20,9 mii persoane).

Pe baza declarațiilor libere ale celor 16.551,4 mii de persoane care și-au declarat limba maternă, componența populației după limbă maternă este următoarea: pentru 91,6% limba română este prima limbă vorbită de obicei în familie în perioada copilăriei, iar pentru 6,3% dintre persoane, limba maghiară este limba lor maternă; Romani a fost limba maternă a 1,2%, iar limba ucraineană a fost limba maternă a 0,2% din totalul populației rezidente obișnuite pentru care erau disponibile aceste informații.

Date ale recensământului privind etnia se regăsesc mai jos:

Etnie	Recensământul din 2021
<u>Maghiari</u>	1.002.151
<u>Romi</u>	569.477
<u>Ucraineni</u>	45.835
<u>Germani</u>	22.907
<u>Ruși-lipoveni</u>	19.394
<u>Turci</u>	20.945
<u>Tătari</u>	18.156
<u>Sârbi</u>	12.026
<u>Slovaci</u>	10.232
<u>Bulgari</u>	5.975
<u>Croați</u>	4.842
<u>Greci</u>	2.086
<u>Evrei</u>	2.378
<u>Cehi</u>	1.576
<u>Polonezi</u>	2.137
<u>Italieni</u>	4039
Albanezi	645
<u>Armeni</u>	1.213

<u>Ruteni</u>	834
<u>Macedoneni</u>	1.089
<u>Altă etnie</u>	19.510
<u>Nedeclarată</u>	2.484.926

I.3. Susținerea financiară de la bugetul de stat

Departamentul pentru Relații Interetnice (DRI) este organizat și funcționează în subordinea Prim-ministrului și coordonarea ministrului pentru coordonarea Secretariatului General al Guvernului, conform prevederilor Hotărârii Guvernului nr. 111/2005 privind organizarea și funcționarea Departamentului pentru Relații Interetnice. Departamentul pentru Relații Interetnice exercită atribuții privind păstrarea, exprimarea și dezvoltarea identității etnice, culturale, lingvistice și religioase a cetățenilor aparținând minorităților naționale, în conformitate cu prevederile Constituției României, cu legislația în vigoare, precum și cu cele prevăzute în convențiile internaționale la care România este parte.

Guvernul României acordă sprijin financiar de la bugetul de stat pentru 19 organizații ale minorităților naționale reprezentate în Consiliul Minorităților Naționale (CMN)² și în Parlamentul României. Este important de remarcat faptul că toate organizațiile minorităților naționale și, în general, organizațiile/asociațiile active în domenii relevante pentru protecția drepturilor persoanelor aparținând minorităților naționale și protecția drepturilor omului au posibilitatea de a depune cerere la Departamentul pentru Relații Interetnice (DRI) în vederea obținerii unei finanțări nerambursabile pentru proiectele derulate în acest domeniu. De asemenea, orice organizație sau asociație neguvernamentală activă în domeniul minorităților naționale poate beneficia de finanțări nerambursabile de la bugetul de stat, nu numai organizațiile reprezentate în CMN.

În perioada 2020 – 2025, Secretariatul General al Guvernului a alocat sumele prevăzute în bugetul propriu, destinate sprijinirii organizațiilor cetățenilor aparținând minorităților naționale, legal constituite, prevăzute la lit. a) din anexa nr. 3/13/02a la bugetul Secretariatului General al

² Consiliul Minorităților Naționale este un organ consultativ al Guvernului României, fără personalitate juridică, în coordonarea Departamentului pentru Relații Interetnice, care are ca scop asigurarea relațiilor cu organizațiile legal constituite ale cetățenilor aparținând minorităților naționale. Consiliul Minorităților Naționale este format din câte trei reprezentanți ai organizațiilor cetățenilor aparținând minorităților naționale, reprezentate în Parlamentul României.

Guvernului, aprobat prin Legea anuală a bugetului de stat, precum și destinate realizării activităților și proiectelor interetnice, de promovare a identității etnice, culturale, lingvistice, religioase și a drepturilor cetățenilor aparținând minorităților naționale, precum și de combatere a intoleranței, cuprinse la lit. b) din anexa nr. 3/13/02a la bugetul Secretariatului General al Guvernului, aprobat prin Legea anuală a bugetului de stat, astfel:

Anul	Organizații cetățeni aparținând minorităților naționale – mii lei –	Departamentul pentru Relații Interetnice – mii lei –
2020	143.000	5.000
2021	172.056	4.000
2022	210.445	4.660
2023	236.750	4.893
2024	269.422	4.403
2025	296.365	4.000

Departamentul pentru Relații Interetnice derulează și programe de finanțare a proiectelor interetnice, de promovare a identității culturale, lingvistice, religioase și a drepturilor cetățenilor aparținând minorităților naționale și a proiectelor de combatere a intoleranței. În conformitate cu prevederile Legii nr. 350/2005 privind regimul finanțărilor nerambursabile din fonduri publice alocate pentru activități nonprofit de interes general, Secretariatul General al Guvernului – Departamentul pentru Relații Interetnice, în calitate de autoritate finanțatoare care acționează la nivel central, atribuie contracte de finanțare în vederea desfășurării unor proiecte interetnice, de promovare a identității culturale, lingvistice, religioase și a drepturilor cetățenilor aparținând minorităților naționale, precum și a proiectelor de combatere a intoleranței. Tematicile principale au fost: promovarea dialogului intercultural inclusiv prin artă (teatru, literatură, film, arte plastice, muzică, etc.); promovarea participării tinerilor minoritari la viața comunităților din care provin; promovarea drepturilor persoanelor aparținând minorităților naționale din România; cunoașterea și promovarea patrimoniului cultural material și imaterial al acestora; combaterea formelor de intoleranță și extremism față de minoritățile naționale; promovarea limbii, istoriei și tradițiilor minorităților naționale; promovarea educației în limba maternă și a educației interculturale; promovarea educației civice cu privire la drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale; susținerea cercetării, conservării și promovării patrimoniului cultural rom și a identității culturale rome (conform Planului de măsuri aferent Obiectivului Specific 5 din Strategia Guvernului

României de incluziune a cetățenilor români aparținând minorității rome pentru perioada 2022-2027 aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 560/2022); combaterea discriminării, a discursului și atitudinilor antirome generatoare de discurs incitator la ură sau infracțiuni motivate de ură (conform Planului de măsuri aferent Obiectivului Specific 6 din Strategia Guvernului României 2022-2027 aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 560/2022).

În anul 2020, ca urmare a luării unor măsuri restrictive și de distanțare socială, în scopul diminuării efectelor negative ale coronavirusului SARS-CoV-2, o bună parte din activitățile și proiectele planificate la începutul anului nu s-au mai derulat, programul de finanțare a proiectelor interetnice, de promovare a identității culturale, lingvistice, religioase și a drepturilor cetățenilor aparținând minorităților naționale și a proiectelor de combatere a intoleranței desfășurându-se în a doua parte a anului 2020. Astfel, în anul 2020 au fost depuse 50 de proiecte, fiind desemnate câștigătoare 24 de proiecte.

În 2021, a fost depus un număr de 72 de cereri de finanțare cu finanțare nerambursabilă, din care au fost declarate câștigătoare 40 de proiecte.

În anul 2022, au fost depuse 69 de cereri de finanțare nerambursabilă, fiind acceptate și finanțate 19 proiecte.

În 2023, au fost depuse 86 de cereri cu finanțare nerambursabilă, din care a fost aprobat un număr de 18 proiecte.

În anul 2024, au fost depuse 60 de proiecte și aprobate 17 proiecte cu finanțare nerambursabilă, din care au fost decontate 16 proiecte.

Ministerul Culturii din România, prin direcțiile de specialitate și instituțiile din subordine asigură implementarea Convenției-cadru pentru protecția minorităților naționale și a Legii nr. 282/2007 privind ratificarea Cartei europene a limbilor regionale sau minoritare și sprijinirea acțiunilor și proiectelor culturale, ținând cont de libera exprimare a identității etnice, culturale și lingvistice a minorităților naționale din România.

Ministerul Culturii a asigurat procedurile privind susținerea și finanțarea programelor prioritare, în conformitate cu prevederile art. 12 alin.(3) din O.U.G nr. 51/1998 privind îmbunătățirea sistemului de finanțare a programelor, proiectelor și acțiunilor culturale, aprobată prin Legea nr. 245/2001, cu modificările și completările ulterioare.

Componenta financiară pentru implementarea acestor proiecte în cadrul Programului Proiecte Prioritare și/sau Programului Nevoi Culturale de Urgență a fost de 535.000 de lei în 2019, 139.000 de lei în 2020, 140.000 de lei în 2021, 429.000 de lei în 2022, și 628.000 lei în 2023 reprezentând până la 80-90 % din totalul cheltuielilor pentru fiecare proiect. În anul 2024, valoarea proiectelor finanțate prin intermediul acestui program a fost de 1.128.000 lei.

Finanțarea se face în baza unei cereri de finanțare nerambursabilă depusă de organizațiile neguvernamentale beneficiare, în conformitate cu prevederile Ordonanței Guvernului nr. 51 din 11 august 1998 privind îmbunătățirea sistemului de finanțare a programelor, proiectelor și acțiunilor culturale. Datorită măsurilor restrictive impuse de pandemie, în anii 2020 și 2021, un număr semnificativ de activități culturale care se desfășoară în teatre sau cu ore pentru public a fost anulate sau aceste activități s-au desfășurat online.

Programul de finanțare pentru reviste și publicații culturale finanțează și reviste/publicații culturale depuse de asociațiile minorităților naționale din România. Finanțarea totală a fost de 295.000 lei în 2019-2022, respectiv 95.000 lei în 2021, 105.000 lei în 2020, 95.000 lei în 2019.

I.4. Îmbunătățirea cadrului legislativ pentru a consolida aplicarea prevederilor Cartei Europene a Limbilor Regionale sau Minoritare

De la data prezentării precedentului raport, cadrul legal din România a cunoscut îmbunătățiri substanțiale. Astfel, în 3 septembrie 2023, Legea învățământului preuniversitar nr. 198/2023 și Legea învățământului superior nr. 199/2023 au intrat în vigoare. Ambele legi recunosc și garantează drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale de a-și păstra, dezvolta și exprima identitatea etnică, culturală, lingvistică și religioasă, principii călăuzitoare care guvernează întregul sistem de învățământ.

Legea învățământului preuniversitar nr. 198/2023 prevede cadrul de reglementare pentru organizarea și funcționarea sistemului de învățământ preuniversitar din România. Prevederile legii anterioare care reglementează organizarea învățământului pentru persoanele aparținând minorităților naționale au fost preluate integral, asigurând continuitate în garantarea unui cadru favorabil studiului limbii materne și dezvoltării identității etnice și culturale a persoanelor aparținând minorităților naționale. Articolele referitoare la educația persoanelor aparținând minorităților naționale sunt cuprinse în Capitolul IV, Secțiunea 13.

Persoanele aparținând minorităților naționale se pot înscrie în instituțiile de învățământ preuniversitar cu predare în limbile minorităților naționale, unde toate disciplinele sunt studiate în limba maternă, cu excepția limbii și literaturii române (art. 60(1)).

În mod alternativ, elevilor aparținând minorităților naționale, care frecventează instituții de învățământ predate în limba română sau într-o altă limbă decât limba maternă, li se oferă, la cerere și în condițiile legii, posibilitatea de a studia Limba și literatura maternă, Istoria și Tradițiile minorităților naționale respective și Educația muzicală ca parte a curriculumului de bază comun (Art. 60(5)).

În cadrul reformei educaționale, trebuie subliniate câteva aspecte referitoare la organizarea învățământului preuniversitar predat în limbile minorităților naționale.

Legea prevede dreptul la educație în limba maternă la toate nivelurile, tipurile și formele de învățământ preuniversitar pentru persoanele aparținând minorităților naționale, fiecare elev având dreptul să studieze în limba maternă în cea mai apropiată unitate administrativ-teritorială în care se află, ori de câte ori acest lucru este posibil (Art. 59(1) și Art. 6).

În acest scop, în conformitate cu articolul 1 (1), care prevede asigurarea învățământului preuniversitar în România inclusiv în limbile minorităților naționale, legea permite înființarea de unități de învățământ, grupe/clase și, respectiv, grupe de studiu, cu predare în limbile minoritare. Unitățile de învățământ cu predare în limbile minorităților naționale pot fi înființate de autoritățile administrației publice locale sau județene, cultele religioase recunoscute de lege, persoane juridice private și de către Ministrul Educației (art. 59(2)).

În funcție de nevoile locale, se organizează grupuri, clase sau unități de învățământ preuniversitar cu predare în limbile minorităților naționale, la cererea părinților, tutorilor, reprezentanților legali sau a altor entități (respectiv autoritățile administrației publice locale sau județene, cultele religioase recunoscute de lege, persoane juridice private sau Ministrul Educației) (art. 59(3)).

Legea prevede o serie de derogări de la prevederile generale pentru a crea condiții favorabile pentru furnizarea serviciului de educație pentru persoanele aparținând minorităților naționale. Astfel, instituțiilor de învățământ cu predare în limba unei minorități naționale cu număr mai mic de elevi li se acordă personalitate juridică, iar unitățile de învățământ de nivel gimnazial sau liceal cu predare în limbile minorităților naționale, unice în municipiu, oraș sau comună, funcționează cu personalitate juridică indiferent de numărul de elevi (art. 16 alin. (8) și (9)).

La cerere, se pot înființa noi grupuri de studiu (clase) pentru educația în limba maternă a unei minorități naționale sau pentru studiul limbii minorității naționale, studiul istoriei, religiilor și tradițiilor minorității sau pentru studiul educației muzicale a unei minorități naționale cu un număr de elevi mai mic decât pragul minim prevăzut de lege (art. 23 alin. (4) a).

Funcționarea grupelor/claselor de preșcolari sau de elevi pentru învățământul în limba maternă a unei minorități naționale sau a grupelor/claselor pentru studiul limbii minorității naționale și a celorlalte discipline specifice minorității poate fi aprobată atunci când numărul de copii/elevi este sub pragul minim sau peste pragul maxim prevăzut de lege, pe baza unei propuneri justificate a Consiliului de Administrație al unității de învățământ sau a organizației minorității naționale reprezentată în Parlamentul României (art. 23 (4).) b).

În plus, organizarea, reorganizarea sau dizolvarea oricăror grupe/clase curente în limba maternă a unei minorități naționale sau pentru studiul limbii minorității naționale și a celorlalte discipline specifice minorității se poate realiza cu aprobare a Ministerului Educației și a organizației minorităților naționale reprezentată în Parlamentul României art. 23 alin. (4) lit. c).

Elevilor care nu au posibilitatea de a învăța în limba maternă în unitatea administrativ-teritorială de reședință, li se asigură gratuit transportul, cazarea și masa în școlile-internat care deservesc instituția de învățământ preuniversitar cu predare în limbile minorităților naționale (Articolul 59 (5)).

În unitățile de învățământ cu predare în limbile minorităților naționale, semnalizarea spațiilor comune, publicarea informațiilor pentru elevi și profesori etc. se face în limba română și în limba minorității respective (art. 59 (11)) . În plus, limba de predare poate fi folosită și în comunicarea internă și în comunicarea cu părinții/reprezentanții legali ai elevilor, copiilor preșcolari și antepreșcolari (Art. 60 (9)). Documentele școlare pot fi eliberate și în limba de predare, la cerere (Art. 4 (2)).

Promovarea drepturilor persoanelor aparținând minorităților naționale se reflectă și în aspectele curriculare.

Pe tot parcursul învățământului preuniversitar, limba și literatura română pentru elevii aparținând minorităților naționale care urmează învățământul în limba maternă este predată conform programelor și manualelor elaborate special pentru minoritatea în cauză, de echipe de experți cu cunoștințe de limba și cultura minorității respective. (Art. 60 (2). Cu toate acestea, la cererea părinților/reprezentantului legal, a organizației minorității naționale reprezentate în Parlamentul

României sau a grupului parlamentar al minorităților naționale, predarea limbii și literaturii române poate fi asigurată pe baza manualelor folosite în instituțiile de învățământ cu predare în limba română (art. 60 (3)).

În învățământul preuniversitar, predarea limbii și literaturii materne, a istoriei și a tradițiilor minorităților naționale respective și a educației muzicale se realizează pe baza unor programe și metodologii specifice elaborate de grupuri de experți cu cunoștințe de limba și cultura minorității naționale respective, fiind aprobate prin Ordin al Ministerului Educației (art. 60 (4)).

Legea prevede că istoria și tradițiile minorităților naționale din România se reflectă în programele și manualele de istorie (Art. 60 (14)).

Elevii și cadrele didactice din învățământul de stat și din învățământul obligatoriu privat și confesional acreditat/autorizat beneficiază de manuale școlare gratuite, atât pentru învățământul în limba română, cât și pentru învățământul în limbile minorităților naționale (art. 93(4)). În plus, Ministerul Educației oferă manuale școlare (atât în format hârtie, cât și în format digital) specifice disciplinelor predate în limba maternă, precum și manuale elaborate în limba de predare a minorităților naționale și manuale traduse din limba română, după caz. În cazul în care manualele în limba unei minorități naționale nu pot fi tipărite din cauza numărului mic de elevi, legea prevede posibilitatea importului de manuale aprobate de Ministerul Educației (art. 59(10)).

Accesibilitatea educației în favoarea persoanelor aparținând minorităților naționale este evidențiată inclusiv în domeniul evaluării pe tot parcursul anului școlar, cu accent special în ceea ce privește Examenul Național de Bacalaureat.

În cadrul examenelor naționale scrise de la sfârșitul claselor a II-a, a IV-a și a VI-a, care includ probe obligatorii la limbă și comunicare, matematică și științe, elevii care urmează cursurile predate în limbile minorităților naționale sunt evaluați și la limba maternă, ca parte a testului de limbă și comunicare (art. 99(4)).

Evaluarea națională a absolvenților de clasa a VIII-a constă în teste la limba și literatura română, matematică și limba maternă pentru elevii care au studiat într-o limbă a minorităților naționale. Ultima probă este opțională pentru elevii care au studiat limba maternă în instituții de învățământ cu predare în limba română sau într-o altă limbă decât limba maternă (art. 101(1)).

În cadrul examenului național de bacalaureat, elevii care au studiat în limba maternă în timpul studiilor medii susțin o probă orală pentru a-și evalua abilitățile de comunicare orală în limba maternă, precum și o probă scrisă de limbă și literatură în limba maternă. Elevii care au studiat

limba maternă în instituții de învățământ cu predare într-o altă limbă decât limba maternă pot susține proba scrisă la limba și literatura maternă ca disciplină opțională (art. 101 alin. (4)).

Examenele de admitere și de absolvire în învățământul preuniversitar se pot desfășura în limba în care au fost studiate disciplinele de examen respective, în condițiile prevăzute de lege (art. 60 alin. (7)).

Un alt aspect important pe care trebuie să-l subliniem se referă la reprezentarea minorității naționale la nivel central, local/preuniversitar.

În ceea ce privește reprezentarea în structurile de conducere, unul dintre directorii din instituțiile de învățământ cu predare în limbile minorităților naționale trebuie să fie un cadru didactic din minoritatea în cauză, asigurând în același timp respectarea criteriilor de competență profesională și cunoașterea limbii minorității naționale (art. 59 (7)). În plus, reprezentanții minorităților naționale (profesori, părinți, elevi) trebuie să fie incluși în Consiliul de conducere al școlii (art. 128 (2) h).

Minoritățile naționale au dreptul la reprezentare proporțională cu numărul claselor în organele de conducere ale instituțiilor de învățământ, Direcțiile Județene de Învățământ Preuniversitar/Direcția de Învățământ Preuniversitar a Municipiului București sau instituții echivalente, asigurând respectarea criteriilor profesionale și competenței, potrivit legii (art. 60 (8)).

Legea prevede reprezentarea minorităților naționale în Consiliul Național pentru Finanțarea Învățământului Preuniversitar (art. 139 (8)), Comisia pentru Evaluarea și Asigurarea Calității Învățământului (art. 234 (5)), înființată la nivelul unităților de învățământ și participarea în calitate de observator în cadrul Consiliului Consultativ pentru Învățământul Preuniversitar, care se înființează la nivel județean (Art. 119(8)).

În plus, funcțiile de inspectori pentru învățământul persoanelor aparținând minorităților naționale sunt prevăzute în schema de personal a Direcției de Învățământ Preuniversitar a Municipiului București și a Direcțiilor Județene de Învățământ Preuniversitar ale județelor în care se asigură învățământul predat în limbile minorităților naționale. În județele/Municipiul București în care se organizează cursuri sau grupe pentru studiul limbii minorității naționale se asigură un post suplimentar de inspector. Numirea inspectorilor pentru aceste tipuri de învățământ se face în consultare cu grupul parlamentar al minorităților naționale (art. 116 (7)).

Alte aspecte reformatoare sunt vizibile în domeniul învățământului preuniversitar.

Pentru a sprijini învățarea limbii române de către elevii din instituțiile de învățământ cu predare în limba unei minorități naționale, legea prevede organizarea Programului național de sprijinire a învățării limbii și literaturii române pe tot parcursul învățământului preuniversitar, care este o măsură politică nouă introdusă de Legea învățământului preuniversitar (art. 83 (16)).

În cadrul Institutului de Științe ale Educației, o instituție aflată în subordinea Ministerului Educației, care are ca atribuții principale cercetarea, dezvoltarea și inovarea în educație, va funcționa o secție de cercetare și inovare pentru învățământul predat în limbile minorităților naționale (art. 121 (10)). De asemenea, o direcție formată din specialiști în învățământul predat în limbile minorităților naționale va funcționa în cadrul Centrului Național pentru Curriculum și Evaluare, instituție aflată în subordinea Ministerului Educației, ale cărei sarcini principale sunt coordonarea proiectării și revizuirii periodice a curriculumului național și coordonarea sistemului național de evaluare și examinare în învățământul preuniversitar ((art. 121 (10)).

Centrele de formare continuă a profesorilor în limbile minorităților naționale sunt finanțate integral de la bugetul de stat prin bugetul Ministerului Educației și funcționează în subordinea acestuia (art. 122).

Legea învățământului superior nr. 199/2023 prevede cadrul de reglementare pentru furnizarea de educație, cercetare și învățare pe tot parcursul vieții în învățământul superior și recunoaște și garantează instituțiile.

Ca prevedere generală, legea prevede că Ministerul Educației consultă în procesul de exercitare a atribuțiilor sale Consiliul Minorităților Naționale, printre alte instituții relevante.

Conform Legii menționate mai sus, organizarea instituțiilor de învățământ superior garantează dreptul la educație al persoanelor aparținând minorităților naționale.

Legea reglementează că învățământul superior pentru minoritățile naționale se oferă în: instituții de învățământ superior în care facultățile/liniile de studiu/programele de studii sunt predate în limba maternă; instituții de învățământ superior multiculturale și multilingve, caz în care se stabilesc linii de studiu predate în limbile minorităților naționale; grupuri, secții sau linii cu predare în limbile minorităților naționale, care pot fi organizate în instituții de învățământ superior în condițiile prevăzute de lege (art. 24 alin. (1)). În plus, în învățământul superior pentru minoritățile naționale, educația/instruirea în limba maternă este asigurată pentru studii de scurtă durată, studii universitare de licență, masterat și doctorat și învățământ postuniversitar (art. 24 (4)). Ca măsură

de sprijin, candidații care au urmat învățământul predat într-o limbă a minorităților naționale pot susține examenul de admitere la studiile superioare în limba lor maternă (art. 24 (8)).

Legea prevede instituțiile de învățământ superior de stat multiculturale și multilingve cu activități de predare în limba minorităților naționale (art. 24 (6)). Este vorba despre Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca – cu predare în limba română, maghiară și germană, Universitatea de Medicină, Farmacie, Științe și Tehnologie „George Emil Palade” din Târgu Mureș – cu predare în limba română și maghiară și Universitatea de Arte din Târgu Mureș – cu predare în limba română și maghiară (art. 262). Alte instituții de învățământ superior pot dobândi statutul de instituție de învățământ superior multiculturală și multilingvă (art. 24 (7)).

În ceea ce privește finanțarea, finanțarea de bază a instituțiilor de învățământ superior se calculează pe baza unui coeficient sporit pentru studenții care studiază într-o limbă a minorității naționale (art. 24 (5)).

În vederea stimulării participării la învățământul superior, absolvenții de bacalaureat aparținând minorităților naționale, alături de categoriile vulnerabile de candidați, beneficiază de cel puțin 25 de locuri bugetate pentru programele de licență și master, în cadrul cifrei de înscriere aprobate (art. 128 (8)). În plus, legea prevede că studiile de doctorat pot fi organizate într-o limbă a minorităților naționale (art. 64).

Conducerea instituțiilor de învățământ superior este în deplină conformitate cu principiul multiculturalismului.

În instituțiile de învățământ superior multilingve și multiculturale, cel puțin unul dintre prorectori este numit la propunerea cadrelor didactice și cercetătorilor aparținând secției sau liniei de studiu într-o limbă a minorităților naționale (art. 135(2)). Totodată, în cadrul fiecărei facultăți a instituțiilor de învățământ superior respective trebuie asigurată reprezentarea echitabilă a liniilor de studiu/secțiunilor cu predare în limbile minorităților naționale (art. 132 (8)).

De asemenea, multiculturalismul este o condiție prealabilă pentru asigurarea calității educației în mediul universitar.

În ceea ce privește asigurarea calității, cadrele didactice sau studenții din rândul minorităților naționale pot fi membri ai Comisiei de Evaluare și Asigurare a Calității care funcționează la nivelul fiecărei instituții de învățământ superior din România (art. 227(6)).

În cazul evaluării externe a calității învățământului, Agenția Română pentru Asigurarea Calității în Învățământul Superior va avea în vedere selectarea evaluatorilor dintre reprezentanții

minorităților naționale. Universitățile multiculturale pot fi reprezentate în consiliu de către doi profesori din linii de studiu diferite (care ar trebui să fie profesori de educație în limbile minorităților naționale) (art. 255(4)).

România a adoptat *Legea nr. 2/2021 privind unele măsuri de prevenire și combatere a antițigănistului*, publicată în Monitorul Oficial nr. 8 din 05.01.2021. Legea abordează cuprinzător antițigănistul, oferind o definiție a antițigănistului precum și o scurtă prezentare a măsurilor adoptate de legiuitor pentru prevenirea și combaterea antițigănistului.

Potrivit articolului 2 litera „a”, prin antițigănist se înțelege atât percepția referitoare la romi exprimată ca ură împotriva acestora, cât și manifestările verbale sau fizice, motivate de ură împotriva romilor, îndreptate împotriva romilor ori a proprietăților acestora, împotriva instituțiilor/ONG-urilor, liderilor comunităților romi sau lăcașurilor lor de cult, tradițiilor și limbii romani.

Strategia Guvernului României de includere a cetățenilor români aparținând minorității romi 2022 – 2027, are ca obiectiv general îmbunătățirea calității vieții pentru cetățenii români aparținând minorității romi, , incluziunea socio-economice și consolidării patrimoniului cultural al romilor. Noua Strategie națională pentru incluziunea romilor (SNIR) a fost adoptată în mai 2022 (Hotărârea Guvernului nr. 560/2022) și reprezintă una dintre cele 14 condiții de sprijin a comunității romi în relația cu Comisia Europeană; SNIR se fundamentează pe șase capitole: 1. Locuințe și infrastructură, 2. Acces la educație de calitate, 3. Angajare și antreprenariat, 4. Acces la sănătate, 5. Identitatea, tradițiile și moștenirea culturală a minorității romi. Reconcilierea cu trecutul și recunoașterea sclaviei romilor, Holocaustului și asimilării și 6. Combaterea discriminării și antițigănistului.

Perioada de implementare a primei „Strategii naționale de prevenire și combatere a antisemitismului, xenofobiei, radicalizării și discursului instigator la ură” s-a desfășurat în perioada 2021-2023 și s-a încheiat în decembrie 2023.

Prin urmare, în iulie 2023, și-a început activitatea un Comitet interministerial pentru elaborarea **Strategiei naționale 2024-2027 pentru prevenirea și combaterea antisemitismului, xenofobiei, radicalizării și discursului instigator la ură** și a Planului său de acțiune.

În data de 23 mai 2024, a fost adoptată cea de-a doua *Strategie națională pentru prevenirea și combaterea antisemitismului, xenofobiei, radicalizării și discursului instigator la ură (2024-2027)*. Noul document strategic se concentrează pe domenii precum: educație; protecția victimelor

(crearea unei platforme digitale de servicii integrate- raportarea de incidente, informarea cetățenilor cu privire la drepturile lor și consiliere juridică în domeniu, facilitarea accesului la programe de susținere specializate, prin ONG-uri); instruirea categoriilor profesionale relevante (magistrați, personal însărcinat cu asigurarea ordinii și liniștii publice); prevenirea și combaterea antisemitismului, xenofobiei, discriminării și discursului de ură în sport și în mediul online; acces la arhive (inclusiv prin digitalizare).

II. Etape pentru implementarea recomandărilor generale

1.(Autoritățile) să reconsidere pragurile pentru utilizarea oficială a limbilor minoritare în administrație;

În unitățile administrativ teritoriale locuite în mod tradițional de persoane aparținând minorităților naționale există posibilitatea ca scăderea numărului cetățenilor aparținând majorității să determine implicit și scăderea numărului persoanelor aparținând minorităților naționale sub pragul minim prevăzut de lege pentru garantarea dreptului la folosirea limbii materne în administrația publică locală, în fața instanțelor de judecată și în domeniul semnalizării topografice.

Articolul 94 alin. (1) din Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 57/2019 privind Codul Administrativ, cu modificările și completările ulterioare reglementează folosirea limbii minorității în unitățile administrativ-teritoriale în care cetățenii aparținând minorității formează cel puțin 20% din populație, dar permite în plus autorităților locale să decidă prin hotărâre asigurarea folosirii limbii minorității și în unitățile administrativ-teritoriale în care acest procent nu este atins [alin. (2) din același articol].

Codul mai conține și alte dispoziții relevante în materie de minorități naționale: aducerea la cunoștință a proiectului ordinii de zi a consiliului local și în limba persoanelor aparținând minorităților naționale [art. 135 alin. (5)], posibilitatea folosirii și a limbii minorităților naționale la ședințele de consiliu local și județean [art. 138 alin. (3)], precum și a publicării și comunicării actelor emise de autoritățile deliberative și executive ale administrației publice locale și în limba minorităților [art. 195 alin. (2)]. De asemenea, prefectul, în calitate de garant al aplicării unitare și respectării legilor (inclusiv a Constituției), „verifică modul de aplicare a normelor legale care reglementează folosirea limbii minorităților naționale în raporturile dintre autoritățile

administrației publice locale și serviciile publice deconcentrate, pe de o parte, și cetățenii aparținând minorităților naționale, pe de altă parte, în unitățile administrativ-teritoriale în care aceștia au o pondere de peste 20%, conform ultimului recensământ” [art. 253 lit. f)]

Cu privire la necesitatea menținerii pragului de 20% din totalul locuitorilor menționăm punctul de vedere al României formulat la pag. 119 din *cel de-al III-lea Raport privind România*, elaborat de Comitetul de Experți al Cartei Europene a Limbilor Regionale sau Minoritare:

”Se înțelege însă că prevederea unui astfel de criteriu - sub formă de procent - face parte din marja de apreciere a Statelor. De asemenea, nu s-a evidențiat până acum că pragul stabilit în legislația română ar afecta, în vreun fel, regimul de protecție acordat de autoritățile române minorităților naționale de pe teritoriul său. Astfel, pentru autoritățile române, „numărul de rezidenți” care justifică măsurile prevăzute la articolul 10 din Cartă se traduce în pragul de *cel puțin 20%* din locuitorii unei anumite unități administrativ-teritoriale.”

2. (Autoritățile) să se asigure că clasele stabilite prin derogare de la pragul minim finalizează întregul ciclu de învățământ fără necesitatea unei aprobări anuale;

Guvernul elaborează anual proiectul bugetului de stat și pe cel al asigurărilor sociale de stat, pe care le supune, separat, aprobării Parlamentului României.

Planificarea rețelei educaționale, aprobarea planului de școlarizare și aprobarea numărului de locuri din întreaga rețea educațională se realizează anual. Alocarea financiară este, de asemenea, planificată și executată anual. Aprobarea anuală a claselor stabilite prin derogare de la pragul minim se aplică întregului sistem de învățământ. Rațiunea acestei măsuri vizează atât asigurarea respectării cadrului legal, cât și alocarea resurselor financiare și umane necesare funcționării acestor clase.

3. (Autoritățile) să asigure formarea unui număr suficient de profesori capabili să predea în cehă, germană, maghiară și romani;

În România, studiul limbilor cehă, germană, maghiară și romani este asigurat la nivel universitar, prin urmare, sunt garantate premisele necesare pentru formarea profesorilor și specialiștilor în aceste limbi.

Odată cu adoptarea și implementarea Proiectului „România Educată”, care a stabilit prioritățile de politică până în anul 2030 în domeniul educației, România, prin Ministerul Educației, a demarat un proces de transformare a profesiei didactice pentru a-și restabili prestigiu și atractivitate și, astfel, pentru a atrage mai mulți profesori și a atenua uzura.

Principalele obiective de politică în acest domeniu vizează restructurarea și îmbunătățirea formării inițiale și continue a cadrelor didactice, precum și managementul profesiei didactice, pe baza profilului și standardelor de competențe ale cadrelor didactice. La formarea inițială a profesorilor, un accent mare va fi pus pe formarea practică/practica la clasă, flexibilitatea și sprijinirea profesorilor la debutul profesional. În plus, se dezvoltă un sistem flexibil de management al carierei, cu trasee diferențiate, în vederea atragerii și reținerii în sistem a cadrelor didactice cu abilități pedagogice excelente.

Prin adoptarea Legii nr. 198/2023 privind învățământul preuniversitar și a Legii nr. 199/2023 privind învățământul superior, care au intrat în vigoare în septembrie 2023, au fost puse în aplicare o serie de măsuri prevăzute de Proiectul România Educată. Dintre acestea, următoarele au o relevanță deosebită pentru profesorii care asigură educația persoanelor aparținând minorităților naționale: posibilitatea de a obține titularizare pentru doar jumătate din încărcătura didactică și opțiuni mai flexibile de formare inițială, inclusiv posibilitatea de schimbare a carierei. În acest sens, viitorii profesori pot obține o dublă specializare prin urmarea unei diplome de licență în predare cu dublă specializare, în timp ce, cei care sunt deja profesori au posibilitatea de a-și schimba specializarea inițială, prin programe de studii postuniversitare de conversie profesională pentru personalul didactic.

De asemenea, relevantă în acest context este implementarea Masterului Didactic, care este un program de pregătire inițială pentru cariera didactică adresat absolvenților de licență interesați să urmeze o carieră în educație. Masteratul Didactic este inclus în prezent în oferta a opt mari universități românești și cuprinde diplome de master didactic în unele dintre limbile minorităților naționale pentru diferite domenii de specializare.

Mai mult, Legea nr. 199/2023 privind învățământul superior prevede că studenții înscriși la diplome de licență în predare cu dublă specializare și la diplome de master didactic la o universitate de stat pot primi o bursă lunară în cuantum egal cu salariul net al unui profesor debutant. În plus, în vederea asigurării în continuare a flexibilității și stimulului, programele de studii postuniversitare de conversie profesională menționate mai sus pot fi urmate în paralel cu masterul

didactic. De asemenea, studenții care dețin deja o diplomă de master finanțată de la bugetul de stat pot urma gratuit școlarizarea unui master didactic (și prin finanțare de la bugetul de stat).

În ceea ce privește salarizarea cadrelor didactice, salariile angajaților din învățământ (adică cadrele didactice, cadrele didactice auxiliare și personalul administrativ) au fost majorate în anii 2023 și în 2024. În plus, începând cu anul școlar/universitar 2022-2023 cadrele didactice, cadrele didactice auxiliare din sistemul de învățământ de stat, precum și personalul administrativ din învățământul de stat, au primit spor de carieră didactică. Sporul pentru cariera didactică este destinat să sprijine profesorii să își adapteze competențele educaționale, prin participarea la cursuri de dezvoltare profesională, să îmbrățișeze transformarea digitală și să adapteze/dezvolte abilitățile și competențele digitale corespunzătoare necesare contextului educațional, precum și să acopere alte nevoi didactice specifice.

Prin reformele și investițiile finanțate prin Planul Național de Recuperare și Reziliență, sistemul de învățământ din România va trece printr-un proces important de transformare care va contribui la creșterea calității și a relevanței acestuia, inclusiv printr-o mai bună dotare a școlilor, claselor și laboratoarelor (cu echipamente și resurse, în special pentru a sprijini transformarea digitală în educație), sprijin pentru școlile care se confruntă cu dificultăți (risc ridicat de abandon școlar), programe de formare (inclusiv un program de formare pe scară largă a profesorilor la locul de muncă pentru dezvoltarea abilităților și competențelor digitale) și o reformă a guvernării sistemului de învățământ și a managementului carierei didactice. Toate aceste linii de acțiune vor îmbunătăți condițiile oferite atât cadrelor didactice, cât și elevilor și vor avea un impact important asupra creșterii atractivității profesiei didactice.

4. (Autoritățile) să extindă oferta de predare a limbii romani, să introducă predarea limbii tătare în învățământul de masă și să elaboreze un plan de acțiune pentru revitalizarea limbii idiș, în cooperare cu vorbitorii;

Limba romani

Ministerul Educației întreprinde măsuri periodice în vederea asigurării pregătirii unui număr suficient de cadre didactice pentru limba romani, cerință esențială în vederea extinderii ofertei de predare romani.

Pentru formarea inițială a viitorilor profesori și lingviști de limba romani, Universitatea din București oferă programe de studii la specializarea Limba și literatura romani. Pentru a stimula

învățarea limbii romani, Ministerul Educației pune la dispoziție candidaților romi un număr de locuri garantate la Facultatea de Limbi și Literaturi Străine a Universității din București.

În plus, Ministerul Educației în colaborare cu Secția pentru Limba și Literatura Romani a Facultății de Limbi și Literaturi Străine a Universității din București au inițiat demersuri pentru stabilirea unui program de recalificare la specializarea Limba Romani pentru a atrage mai mulți potențiali candidați pentru a deveni profesori de limba romani.

Cursul anual de vară privind limba, istoria și tradițiile romani, deschis profesorilor, educatorilor, inspectorilor pentru romi sau inspectorilor minorităților naționale este continuat în cadrul Strategiei guvernamentale de incluziune a romilor pentru perioada 2022-2027.

În anul 2023, Departamentul pentru Relații Interetnice a reluat organizarea seminarului „Ethos Rom”, în colaborare cu Ministerul Educației. Evenimentul s-a desfășurat ca o continuare firească a proiectului „Limba romani – păstrarea istoriei, obiceiurilor, vestimentației, tradiții și practici”, desfășurat în perioada 2015 – 2022. Seminarul a reunit profesori romi și ne-romi care lucrează cu elevii romi, precum și mediatori școlari.

Obiectivul principal al seminarului a constat în implementarea unor activități și măsuri cuprinse în Strategia Guvernului României de includere a cetățenilor români aparținând minorității rome pentru perioada 2022-2027, Anexa nr.2 – Planul de măsuri aferente Obiectivului Specific 2 – Asigurarea accesului cetățenilor români de etnie romă la un sistem educațional incluziv de calitate, Direcția de acțiune 1.5 - Păstrarea identității culturale și construirea stimei de sine în rândul elevilor romi, activități/măsuri 1.5 .1 – Revizuirea curriculum-ului/„programelor de discipline școlare” și a manualelor școlare de istorie, educație civică, literatură etc. , la toate nivelurile de învățământ și 1.5.3 – Formarea cadrelor didactice pentru toate nivelurile de învățământ pentru a preda limba și literatura română, istoria și tradițiile romilor.

La seminar au participat 22 de profesori și 10 mediatori școlari. Printre subiectele incluse în program sunt menționate:

- Istoria educației pentru romi, în România;
- Contribuția limbii romani la dezvoltarea limbii române;
- Programe școlare ale disciplinei Limba și literatura romani;
- Personalități rome prezente în societatea românească;
- Revizuirea curriculară;
- Educație incluzivă în spațiul școlar;

- Programele școlare ale disciplinei Istoria și tradițiile romilor;
- Contribuția romilor la dezvoltarea societății românești;
- Metode alternative de predare specifice limbii romani, istoriei și tradițiilor romilor;
- Manuale școlare pentru elevii romi.

Rezultatele proiectului au contribuit la promovarea culturii moderne a romilor, precum și la păstrarea identității culturale în rândul elevilor romi.

Programul „Ethos Rom” a fost derulat și în anul 2024 a fost organizat sub forma a trei seminarii de lucru, grupate în două module și s-a adresat cadrelor didactice rome și nerome care lucrează cu elevi romi, inspectorilor și mediatorilor școlari. Accentul a fost pus pe cooperarea interinstituțională în combaterea discriminării și segregării în școli, metode de predare alternative specifice limbii romani, precum și pe crearea unui material suport, *Caietul de 10*, care să fie folosit pentru activități interculturale sau referitoare la diversitate.

Predarea limbii tătare în învățământul de masă

Principalul obstacol în asigurarea predării limbii tătare în școli este lipsa specialiștilor și a profesorilor calificați pentru limba tătară. Acest lucru implică, pe de o parte, obstacole în dezvoltarea curriculum-ului/programei de predare a limbii tătare, precum și a manualelor și a altor resurse de predare și învățare și, pe de altă parte, lipsa absolvenților în domeniul limbii și lingvisticii tătare care pot deveni ulterior profesori în acest domeniu.

Se depun eforturi pentru a identifica o universitate interesată să ofere programe de studii pentru limba tătară pe termen mediu. Totuși, din cauza lipsei de lingviști tătari în România, un astfel de efort trebuie să se bazeze pe o cooperare interinstituțională cu o universitate străină care oferă astfel de programe de studii. Dialectul limbii tătare vorbite în România este limba tătară vorbită în Crimeea, iar posibilitatea inițierii unei astfel de cooperări este pentru moment împiedicată de agresiunea Rusiei asupra Ucrainei, respectiv de anexarea ilegală a Peninsulei Crimeea de către Rusia .

După cum s-a raportat anterior, limba tătară este studiată în România în cadrul disciplinei opționale *Limba, istoria și tradițiile tătarilor din Dobrogea*, care este oferită de trei școli din județul Constanța, unde sunt concentrați etnicii tătari. În prezent, disciplina opțională este studiată de 132 de elevi.

În sprijinul acestei inițiative, în cadrul *Proiectului Competență și eficiență în predarea limbii române copiilor și elevilor aparținând minorităților naționale din România*, Ministerul Educației

a dezvoltat următoarele resurse educaționale în limba tătară: programa și un auxiliar educațional (resursă educațională) pentru disciplina opțională *Limba și cultura tătară în România* și un auxiliar educațional pentru disciplina *Religie – confesiunea/cultul musulman* pentru clasele 0 – IV (redactat în trei limbi, inclusiv tătară).

Revitalizarea limbii idiș

În România, studiul limbii ebraice este oferit la nivel universitar, iar marile universități românești au centre de studii evreiești și israeliene, unde cercetarea despre idiș poate fi realizată în cadrul unor proiecte sau ca parte a altor inițiative.

De exemplu, curriculum programului de *Studii Evreiești* oferite de Facultatea de Limbi și Literaturi Străine a Universității din București include cursuri de cultură și teatru idiș. De asemenea, cercetările despre cultura și limba idiș sunt efectuate în cadrul departamentului de studii evreiești al Facultății. Un proiect recent realizat a fost „*Cultura idiș în România Mare (1918-1940): în urma imperiilor și provocată de noul stat național*”. În plus, departamentul contribuie la colecția de cărți „Biblioteca de literatură idiș”, publicată de Hasefer.

În mai 2023, Teatrul Evreiesc de Stat a organizat cea de-a VIII-a Ediție a TESFEST - Festivalul Internațional de Teatru Idiș, cu sprijinul Departamentului pentru Relații Interetnice și al Institutului Cultural Român.

Pe parcursul celor șase zile de festival, pe scena Teatrului Evreiesc de Stat au fost prezente trupe profesionale de teatru în limba idiș din întreaga lume (inclusiv SUA, Israel, Polonia), trupe și interpreți klezmer de renume mondial au prezentat publicului cultura idiș, în toate aspectele ei. Unicitatea culturii idiș a fost prezentată în contextul cultural actual, fiind subliniată importanța dialogului intercultural, prin schimbul de experiență cu comunitățile care promovează cultura idiș în lume, păstrarea tradiției culturale evreiești în România și transmiterea patrimoniului cultural evreiesc, prin mijloace artistice, în întreaga lume.

Euro Iudaica 2023, organizat de DRI în colaborare cu Federația Comunităților Evreiești din România, a fost organizat ca un festival al culturii evreiești, ca o secvență fără precedent în peisajul unor evenimente de acest gen care au loc în România. Prin integrarea a numeroase componente ale culturii și artei evreiești, atât tradiționale, cât și contemporane, organizatorii au oferit publicului larg o imagine a dialogului intercultural, subliniind influențele reciproce prezente între culturile europene de astăzi, precum și influența comunității evreiești asupra culturii. Festivalul a inclus

spectacole de teatru, concerte de muzică, conferințe, lansări de carte, diverse mijloace de promovare a patrimoniului evreiesc din Oradea. Publicul a avut ocazia să găsească acte de cultură și știință de excepție, iar evenimentul a contribuit atât la dezvoltarea calendarului artistic și științific românesc și continental, cât și la sublinierea necesității dialogului interetnic, pentru combaterea antisemitismului prin cunoașterea tradițiilor și a valorilor evreiești (acordând importanța necesară conservării limbii idiș).

Festivalul dedicat Zilei Limbii și Teatrului Idiș a fost organizat în 30 mai 2023 la Timișoara, la Sinagoga din Cetate și în Piața Unirii. Evenimentul a beneficiat de sprijinul Ministerului Culturii (50.000 de lei), printre susținătorii săi fiind și Fundația Caritatea, JDC și Forumul German din România. Împreună cu reprezentanții comunității evreiești din Timișoara au fost organizate mai multe acțiuni culturale care i-au adus împreună pe membrii comunității evreiești din Timișoara, Oradea, București și alți invitați.

Acțiunile culturale desfășurate în cadrul evenimentului au fost: conferința „*Evreimea timișoreană în contextul multiculturalității bănățene*”, prezentarea expoziției *Comunitatea evreilor din Timișoara. Personalități și sărbători* (vizionată în Sinagoga din Timișoara, ce a ilustrat istoria comunității evreiești locale prin intermediul a 45 de rollap-uri ce conțin documente de arhivă și imagini); spectacolul „*Cântărețul speranței sale: idiș*” (pus în scenă de Teatrul Evreiesc de Stat în Sinagoga din Cetate); prezentarea momentului artistic susținut de *corul Shalom și de formația de dansuri israeliene a Comunității Evreilor din Timișoara* (evenimentul încheindu-se cu spectacolul realizat de Budapest Klezmer Band în Piața Unirii).

Obiectivul principal al proiectului a fost atins, acesta vizând o mai bună cunoaștere a tradițiilor iudaice și realizarea unei interconectivități culturale puternice dintre minoritatea evreiască și celelalte etnii din România, prin intermediul limbii idiș.

Totodată, evenimentul a fost difuzat prin intermediul mai multor canale de comunicare: facebook, radio, televiziune, fiind prezenți și reprezentanți ai presei care au surprins acțiunile culturale desfășurate în mai multe articole de presă.

În cadrul evenimentului au fost distribuite participanților 300 de chestionare. Majoritatea răspunsurilor primite au fost afirmative pentru întrebări referitoare la rolul evenimentului în reliefa contribuției comunităților evreiești în societatea românească, capacitatea acestuia de a pune în valoare istoria, cultura, tradițiile și patrimoniul cultural – religios al comunității evreiești;

contribuția la promovarea toleranței și la combaterea antisemitismului, xenofobiei și a radicalizării discursului instigator la ură și facilitarea unei mai bune înțelegeri a culturii și tradițiilor evreiești. În 2023, DRI în colaborare cu Teatrul German de Stat din Timișoara și Teatrul Evreiesc de Stat din București, a organizat evenimentul „Sidy Thal”. După 85 de ani de la atacul antisemit care a avut loc la Timișoara (când turneul ansamblului condus de celebra actriță a acelor vremuri, Sidy Thal, s-a soldat cu patru morți și 70 de răniți) a fost prezentată o piesă de teatru care a reconstituit acest fapt istoric. Piesa a reunit actori, instrumentiști, regizori, scenografi, artiști și a fost reprezentată în idiș, germană și română, cu subtitrare în română și engleză. Premiera piesei a avut loc pe 4 noiembrie la Teatrul German de Stat din Timișoara, Capitală Culturală Europeană 2023, iar pe 12 noiembrie la București pe scena Teatrului Evreiesc de Stat.

Totodată, în 2023, Ministerul Culturii a finanțat (80.000 de lei) și a promovat proiectul Bucharest Jewish Film Festival, ediția a XIII-a, care a avut loc între 12 și 16 noiembrie 2023. Festivalul, dedicat memoriei regizorului Dan Schlinger, s-a desfășurat la ARCUB, Institutul Cultural German Goethe și Catedrala Sf. Iosif și a evidențiat rolurile pe care muzica, în diversele ei forme și cu diversele ei ramificații, le-a avut și continuă să le aibă în istoria universală. Filme documentare și artistice din Argentina, Germania, Israel, Cehia, SUA, Africa de Sud au prezentat publicului bucureștean puterea muzicii în lupta cu adversitățile, dar și capacitatea ei de a lega oamenii, iar concertul susținut de Ethan Schmeisser și cele două dezbateri pe teme de actualitate au completat paleta culturală a festivalului.

În anul 2024, Ministerul Culturii a primit și a aprobat două cereri de finanțare nerambursabilă care sprijină atingerea obiectivului general – Sprijinirea cunoașterii culturii evreiești, având ca tematică istoria, viața socială și culturală a evreilor din România. Este vorba de Festivalul Filmului Evreiesc București 2024, ediția a XIV-a, organizat de Asociația Semper Culturalia care s-a desfășurat în perioada: 15 septembrie – 3 decembrie 2024, fiind implementat în perioada 25 octombrie – 3 noiembrie 2024, pentru realizarea căruia Ministerul Culturii a alocat suma de 100.000 de lei. Festivalul Filmului Evreiesc București a devenit o tradiție pentru viața social-culturală din România, fiind reprezentativ pentru minoritatea evreiască, în special, precum și pentru publicul larg, în general.

Un alt proiect cultural a fost Festivalul Zilele Culturii Sefarde care a propus promovarea, recuperarea și valorificarea moșteniri culturale a comunității sefarde din România, fiind organizat

de Forumul Bnai Brith Dr. David Moses Rosen în perioada: 9 octombrie – 30 noiembrie 2024, cu perioada de implementare: 4-6 noiembrie 2024.

III. Etape pentru implementarea recomandărilor individuale privind limbile minoritare și regionale

-privind limba albaneză

- **Restabilirea studiului limbii albaneze la nivel universitar.**

În prezent, universitățile din România oferă mobilități academice, în universitățile albaneze, studenților înscriși la facultățile de limbi străine, oferindu-le oportunități de a învăța limba albaneză.

-privind limbile albaneză, armeană, macedoneană, romani, ruteană, rusă, tătară, idiș

- **Furnizarea formelor și mijloacelor pentru predarea și învățarea limbilor albaneză, macedoneană, ruteană, tătară, idiș în învățământul de masă și desfășurarea unei campanii de promovare pentru a încuraja un număr suficient de elevi să se înscrie la cursuri de predare**

- **Extinderea ofertei de predare în limba/de limba armeană, romani, inclusiv la nivel preșcolar, ținând cont de nevoile și dorințele vorbitorilor**

- **Luarea de măsuri pentru extinderea utilizării limbii ruse la nivel preșcolar.**

Informații se regăsesc la art 7 și 8.

O soluție mai ușoară, pe termen scurt, pentru atenuarea riscului de dispariție a limbii, răspunzând în același timp nevoilor persoanelor aparținând minorităților naționale, este asigurarea studiului limbii minoritare ca disciplină opțională în curriculumul oferit de școală, aflată la alegerea elevilor. La fel de esențială ca asigurarea de specialiști și profesori pentru limbile minorităților naționale și a cadrului curricular necesar, este asigurarea interesului persoanelor aparținând minorităților naționale vizate pentru studiul limbii lor materne. În acest scop, Ministerul Educației va utiliza

pagina sa de internet (inclusiv prin postarea de informații în limbile minorităților naționale), precum și rețeaua Direcțiilor Județene de Învățământ Preuniversitar/Direcția de Învățământ Preuniversitar a Municipiului București, (fostele inspectorate școlare județene/inspectoratul școlar al Municipiului București) pentru promovarea studiului limbii materne în rândul minorităților naționale.

În ceea ce privește extinderea predării limbii minoritare la nivel preșcolar, este de remarcat că pentru minoritatea rusă, predarea limbii ruse la nivel preșcolar este asigurată prin disciplina opțională „Să nu uităm de limba noastră”, oferită ca urmare a cererii părinților, în timp ce predarea limbii romani la nivel preșcolar este asigurată în 8 județe (Bacău, Bihor, Buzău, Cluj, Iași, Olt, Sălaj, Timiș), în 15 unități de învățământ, pentru 400 de copii.

Măsuri relevante promovate de Ministerul Educației în ceea ce privește copiii și tinerii romi

La nivelul Ministerului Educației a fost creat postul de subsecretar de stat pentru Educația Romilor, iar în structura Ministerului, există o Direcție responsabilă cu Educația în limbile minorităților, unde există un post de inspector pentru Educație în limba romani.

La nivel județean există o rețea de 42 de inspectori, responsabili cu educația romilor, dintre care 12 pentru educația romilor și restul pentru educația pentru minorități, inclusiv romi.

Comitetul Național pentru Desegregare și Incluziune Educațională a fost înființat în anul 2019 ca structură de specialitate a Ministerului Educației cu rol de monitorizare a implementării măsurilor corective pentru prevenirea și eliminarea tuturor formelor de segregare școlară, în colaborare cu inspectoratele școlare județene/ Inspectoratul Școlar al Municipiului București.

Mediatorii școlari au fost introduși în 2003 pentru a promova și întări legătura dintre școli și comunitățile de romi prin oportunități de reintegrare în sistemul educațional al comunităților dezavantajate, sprijinind dezvoltarea eficientă a școlii romilor și lucrând cu toți actorii comunitari pentru a reduce abandonul școlar în rândul copiilor romi. În sistemul de învățământ lucrează 456 de mediatorii școlari, dintre care 75% sunt de etnie romă. Din 2003, au fost instruiți 1200 de mediatorii școlari de etnie romă.

În anul școlar 2021-2022, în ceea ce privește învățământul adresat elevilor de etnie romă și cadrelor didactice, amintim următoarele:

- acordarea de locuri distincte pentru elevii romi la admiterea în licee pentru diferite specializări și în învățământul profesional și dual (în anul școlar 2021-2022, au fost admiși 1.762 elevi la liceu, clasa a IX-a, respectiv 328 în învățământul profesional și dual);
- continuarea serviciilor de mediere școlară furnizate de mediatorii școlari; în anul școlar 2021-2022 au fost angrenați la nivelul sistemului de învățământ 397 de mediatorii școlari;
- continuarea organizării de către inspectorate școlare, unități de învățământ, primării, ONG-uri (Salvați Copiii, Asociația OvidiuRo, ș.a.) a unor grădinițe estivale premergătoare clasei pregătitoare, pentru copiii de etnie romă care nu au frecventat grădinița ;
- realizarea activităților de monitorizare a segregării școlare în învățământul preuniversitar în cadrul Comisiei Naționale pentru Desegregare și Incluziune Educațională (CNDIE), (a fost elaborat Ghidul tehnic pentru aplicarea metodologiei pilot de monitorizare a segregării școlare în parteneriat cu reprezentanța UNICEF în România);
- continuarea măsurilor pentru prezervarea limbii, istoriei și culturii romani în context didactic (prin asigurarea predării, în continuare, a câte 3-4 ore/ săptămână de limbă maternă romani, la cl. I-XII, respectiv 1 oră/săptămână de istoria și tradițiile romilor, la clasele a VI-a și a VII-a în 39 de județe; în prezent studiază limba romani un număr de 18 092 elevi, iar istoria și tradițiile romilor este studiată de 3498 elevi ;
- continuarea măsurilor în vederea predării în limba maternă romani, la nivelul învățământului preșcolar, inclusiv prin abordări bilingve (romani-română, romani-maghiară);
- continuarea măsurilor în scopul predării în limba maternă romani, la clasele pregătitoare și la clasele I-IV și gimnaziu;
- continuarea pregătirii inițiale, la nivel universitar, a viitorilor profesori de limba romani și de specialiști în domeniul lingvistic romani.

În anul 2021-2022, erau înscriși în sistemul de învățământ un total de 58.385 elevi de etnie romă (inclusiv elevi cuprinși în programul *A doua șansă*, precum și în învățământul special), astfel: la nivel antepreșcolar - 1 elev, la nivel preșcolar – 7.883 elevi, la nivel primar - 25.145 elevi, la nivel gimnazial - 18.844 elevi, la nivel liceal – 2.803 elevi, în învățământul profesional – 3.548 elevi, iar în învățământul postliceal – 161 elevi.

Pentru a asigura incluziunea educațională a elevilor/studentilor aparținând minorității rome, prin Ministerul Afacerilor Interne au fost luate măsuri afirmative menite să încurajeze inserarea acestora în sistemul de învățământ preuniversitar și universitar.

Astfel cum este prevăzut și în Planul de Măsuri aferent Strategiei Guvernului României de incluziune a cetățenilor români aparținând minorității rome, pentru perioada 2022-2027, la obiectivele specifice 2 și 6, activitatea 1.2.2. *Continuarea măsurilor afirmative destinate elevilor romi în învățământul gimnazial, liceal, postliceal și universitar și promovarea acestor măsuri*, la nivelul MAI sunt aprobate cifrele de școlarizare astfel încât să fie asigurată și recrutarea specifică a cetățenilor aparținând minorităților naționale.

În context, în anul 2023, la nivelul instituțiilor de învățământ din cadrul Ministerului Afacerilor Interne, au fost scoase la concurs în total 6225 de locuri, din care 117 pentru candidații aparținând altor etnii. Pentru unitățile de învățământ postliceal s-au organizat două sesiuni de admitere, la fiecare dintre acestea fiind prevăzute 32 de locuri alocate candidaților de etnie romă și 20 de locuri pentru alte minorități naționale. Cât privește studiile universitare la Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza” au fost prevăzute 5 locuri pentru candidații de etnie romă, 4 pentru cei de etnie maghiară și 4 pentru alte minorități.

În anul școlar 2023-2024, limba romani este predată de 263 profesori, astfel: 13 profesori în învățământul preșcolar, 22 profesori predau în învățământul primar în limba romani, 75 profesori romi predau alte discipline în limba romani, 115 profesori predau Istoria și tradițiile romilor și 3 profesori predau muzică în limba romă.

Pentru asigurarea accesului la învățământ de calitate, au continuat următoarele programe și măsuri:

- Continuarea măsurilor în vederea predării în limba maternă romani, la nivelul învățământului preșcolar;
- Continuarea măsurilor în scopul predării în limba maternă romani, la clasele pregătitoare, la clasele I-IV și la gimnaziu;
- Continuarea pregătirii inițiale, la nivel universitar, a viitorilor profesori de limba romani și de specialiști în domeniul lingvistic rom;
- Acordarea de 6.151 de locuri distincte pentru elevii romi la admiterea în licee pentru diferite specializări (pentru anul școlar 2023-2024, au fost admiși 3.177 de elevi în clasa a IX-a pe astfel de locuri, din care 2.604 la liceu și 573 în învățământul profesional și dual);

- Continuarea organizării, unde este cazul, de către inspectorate școlare, unități de învățământ, primării, ONG-uri (Salvați Copiii, Asociația OvidiuRo, ș.a.) a unor grădinițe estivale premergătoare clasei pregătitoare, pentru copiii de etnie romă care nu au frecventat grădinița;
- Realizarea în cadrul Comisiei Naționale pentru Desegregare Școlară, de activități de monitorizare a segregării școlare în învățământul preuniversitar, inclusiv Cadrul integrat de indicatori pentru monitorizarea segregării școlare;
- Continuarea măsurilor pentru preservarea limbii, istoriei și culturii romani în context didactic (prin asigurarea predării, în continuare, a câte 3-4 ore/ săptămână de limbă maternă romani, la clasele IXII, respectiv 1 oră/săptămână de istoria și tradițiile romilor, la clasa a VI-a și a VII-a în 39 de județe); Sunt 669 de elevi care învață în clase cu predare în limba romani la nivel antepescolar, preșcolar, primar și gimnazial.
- Formarea unei rețele de inspectori școlari care să sprijine echipele de conducere din unitățile de învățământ, în vederea implementării de măsuri care să conducă la monitorizarea fenomenului segregării copiilor și elevilor romi; Există o rețea formată din 12 inspectori pentru romi la nivel județean, alături de cei 19 inspectori pentru minorități și romi.
- Organizarea unor activități extracurriculare privind înțelegerea diversității etnice și interculturalității, la care au participat 18.889 elevi, precum și organizarea a 2.492 de acțiuni derulate la nivel județean și la nivelul unităților școlare pentru încurajarea părinților romi să participe la procesul educațional din școală și din afara ei. În sistemul educațional activează 315 de mediatori școlari, dintre care aproximativ 75% de etnie romă, mediatori care promovează la nivelul comunităților dezavantajate oportunitățile de reintegrare și menținere în sistemul educațional al copiilor/elevilor romi, care susțin dezvoltarea eficientă în ceea ce privește școlarizarea romilor și care conlucrează cu toți actorii comunitari, pentru a reduce abandonul în rândul copiilor romi. Resursa umană roma din sistemul educațional este formată din: 258 de profesori care predau limba romani, 15 educatori care predau în limba maternă romani, 23 de învățători care predau în limba maternă romani, 83 de profesori de etnie roma care predau alte discipline, 121 profesori care predau Istoria și tradițiile romilor și 19 profesori care predau muzică în limba romani.

Pentru anul școlar 2023-2024, numărul total al elevilor de etnie romă (conform propriilor declarații) înscriși în SIIIR este de 111.247. Comparativ, în anul școlar 2022-2023, numărul total al elevilor de etnie romă înscriși în SIIIR era de 88.595.

Măsurile pentru îmbunătățirea accesului romilor la educație de calitate – monitorizate în cadrul Strategiei Guvernului României de includere a cetățenilor români aparținând minorității de romi pentru perioada 2022-2027

a) Elevii romi pot fi admiși în școala secundară în locuri destinate exclusiv romilor

Situația statistică:

- anul școlar 2023-2024: 6151 locuri alocate pentru învățământul secundar superior, din care 2604 ocupate; 1963 locuri alocate pentru învățământul profesional/dual, din care 573 ocupate.

- anul școlar 2022-2023: 6382 locuri alocate pentru învățământul gimnazial, din care 2203 ocupate și 2418 locuri alocate vocational/dual, din care 372 ocupate.

b) Tinerii romi pot fi admiși în învățământul superior pe locuri alocate exclusiv romilor

Situația statistică:

-an universitar 2022-2023: 314 locuri alocate licență; 78 de locuri alocate masterat și 5 locuri alocate doctorat.

-an universitar 2023-2024: 484 locuri licență; 214 locuri de master și 75 de locuri de doctorat.

- privind limbile albaneză, armeană, bulgară; croată, cehă; greacă; maghiară; germană; italiană; macedoneană; poloneză; romani; rusă; ruteană; sârbă; slovacă; tătară; turcă; ucraineană; idiș

Informații se regăsesc la articolele 7 și 8.

• Creșterea gradului de conștientizare cu privire la minoritățile naționale ale României și la limba, cultura și istoria acestora în curriculumul general: *albaneză, armeană, bulgară; croată, cehă; greacă; maghiară; germană; italiană; macedoneană; poloneză; romani; rusă; ruteană; sârbă; slovacă; tătară; turcă; ucraineană; idiș.*

Subiectele referitoare la limba, cultura și istoria minorităților naționale din România sunt incluse în programa generală într-un număr de discipline de bază (cum ar fi, Istoria, Educația socială, Educația muzicală, Limba și literatura română și Limba și literatura română pentru elevii care

studiază în limba maternă), la diferite clase și cicluri de învățământ, astfel cum este detaliat în **Anexa nr. 1.**

Această abordare disciplinară transversală, precum și competențele generale vizate și subiectele relevante selectate pentru a permite dezvoltarea unor astfel de competențe, asigură pregătirea tuturor elevilor, indiferent de etnie, pentru viața în societăți multiculturale, în care aceștia se pot angaja în dialog și relații interculturale semnificative, apreciind și valorificând diversitatea în spiritul valorilor civice democratice.

În plus, disciplinele opționale care abordează tema minorităților naționale se adaugă disciplinelor de bază menționate mai sus, dintre care disciplina opțională *Istoria minorităților naționale din România*, studiată în liceu, este un exemplu de materie de sine stătătoare dedicată în întregime temei minorităților naționale din România.

• **Furnizarea manualelor actualizate pentru predarea în limba slovacă la toate nivelurile adecvate.**

După cum s-a menționat în prezentarea noului cadru legal aplicabil în domeniul educației, Legea învățământului preuniversitar nr. 198/2023 dă posibilitatea traducerii manualelor existente în limba slovacă sau a importării lor, atunci când elaborarea sau tipărirea unor astfel de manuale nu este posibilă. În ceea ce privește furnizarea de manuale pentru învățământul în limba slovacă, dificultatea majoră este identificarea specialiștilor care ar traduce astfel de materiale, însă Ministerul Educației depune eforturi pentru a remedia situația.

Partea a II-a. Evaluarea în ceea ce privește limbile minoritare cuprinse în Partea a II-a din Cartă. Articolul 7

În România, dispozițiile părții a II-a a Cartei europene a limbilor regionale sau minoritare se aplică pentru limbile: albaneză, armeană, greacă, italiană, idiș, macedoneană, poloneză, romani, rutenă și tătară.

În România, Departamentul pentru Relații Interetnice (DRI), din cadrul Secretariatului General al Guvernului, este responsabil de monitorizarea implementării actelor normative interne și

internaționale referitoare la protecția persoanelor aparținând minorităților naționale. DRI se află în subordinea primului-ministru și funcționează sub coordonarea Secretariatului General al Guvernului. Organizarea și funcționarea DRI este reglementată prin Hotărârea Guvernului nr. 111 din 24 februarie 2005 privind organizarea și funcționarea Departamentului pentru Relații Interetnice, cu modificările și completările ulterioare.

Departamentul pentru Relații Interetnice își desfășoară activitatea în strânsă colaborare cu alte ministere, alte organe de specialitate ale administrației publice centrale și locale, cu organizații internaționale guvernamentale și neguvernamentale.

Consiliul Minorităților Naționale este un organ consultativ al Guvernului României, sub coordonarea Departamentului pentru Relații Interetnice, al cărui scop este asigurarea relațiilor cu organizațiile legal constituite ale cetățenilor aparținând minorităților naționale. În cadrul acestui Consiliu funcționează grupul de lucru pentru educație și tineret. Printre atribuțiile Consiliului se numără analiza și propunerea de măsuri Guvernului, privind asigurarea învățământului în limbile minorităților naționale.

Autoritățile române au continuat să aplice politicile, legislația și practica cu privire la limbile regionale sau minoritare, cu luarea în considerare a nevoilor și dorințelor exprimate de persoanele care folosesc aceste limbi, cu recunoașterea faptului că limbile regionale sau minoritare reprezintă o expresie a bogăției culturale a unei țări.

În ceea ce privește facilitarea și/sau încurajarea folosirii limbilor minorităților naționale, vorbit sau scris, autoritățile române încurajează folosirea acestor limbi atât în mediul privat, cât și în spațiul public. În ceea ce privește limbile acoperite de prevederile Părții a II-a a Cartei, în cazul unui număr mic al vorbitorilor și când răspândirea geografică a acestora face imposibilă predarea lor în sistemul public de învățământ, sarcina promovării lor este preluată, în principal, de asociațiile reprezentative ale minorităților naționale respective care, cu susținerea financiară a Guvernului și în cooperare cu Ministerul Educației și Cercetării sau cu alte instituții, asigură o ofertă educațională calibrată, în funcție de solicitările punctuale ale membrilor minorității.

Relațiile dintre persoanele aparținând minorităților naționale comunități sunt menținute prin schimbul de publicații, prin manifestări interetnice și interculturale găzduite sau finanțate de Guvernul României, prin DRI, sau prin participarea publicului larg, inclusiv a persoanelor

aparținând minorităților naționale și a reprezentanților organizațiilor acestora, la numeroasele evenimente găzduite de Guvernul României, prin Ministerul Culturii sau DRI.

Au fost furnizate forme și mijloace adecvate pentru predarea și studiul limbilor regionale sau minoritare în toate etapele corespunzătoare.

Astfel, în anul 2023, în perioada februarie-mai, s-au desfășurat 20 de olimpiade școlare naționale pentru elevii aparținând minorităților naționale finanțate de Ministerul Educației pentru limbile materne: maghiară, germană, slovacă, ucraineană, romani, turcă, rusă, sârbă, cehă, croată, neogreacă, italiană și polonă. Totodată, în 2023, s-au organizat o serie de concursuri la nivel național și regional, 27 fiind finanțate și 20 nefinanțate. Acestea s-au desfășurat conform calendarului aprobat și au fost propuse și elevilor din cadrul învățământului în limbile minorităților naționale.

În anul școlar 2022-2023 situația elevilor care învățau în limba maternă și situația elevilor care studiau limba maternă, istoria și tradițiile minorităților naționale se prezenta astfel:

Situația privind predarea și învățarea disciplinei Limba și literatura maternă pe județe

Forma de învățământ	Limbile materne	Județe
Învățământ în limba maternă	11 - <i>maghiară, germană, romani, ucraineană, slovacă, sârbă, croată, italiană, bulgară, cehă, turcă</i>	<i>Alba, Arad, Bacău, Bihor, Bistrița-Năsăud, Brașov, Buzău, Caraș-Severin, Cluj, Constanța, Covasna, Harghita, Hunedoara, Ilfov, Maramureș, Mureș, Olt, Sălaj, Satu-Mare, Sibiu, Suceava, Timiș și municipiul București</i>
Studiul limbii materne	14 - <i>romani, neogreacă, rusă, turcă, ucraineană, polonă, cehă, croată, sârbă, maghiară, germană, bulgară, slovacă, armeană</i>	39 de județe și municipiul București

În anul școlar 2023-2024, situația elevilor care învățau în limba maternă și situația elevilor care studiau limba maternă, istoria și tradițiile minorităților naționale s-a prezentat astfel:

Situația privind predarea și învățarea disciplinei Limba și literatura maternă pe județe

Forma de învățământ	Limbile materne	Județe
Învățământ în limba maternă	11 - maghiară, germană, romani, ucraineană, slovacă, sârbă, croată, italiană, bulgară, cehă, turcă	Alba, Arad, Bacău, Bihor, Bistrița-Năsăud, Brașov, Buzău, Caraș-Severin, Cluj, Constanța, Covasna, Harghita, Hunedoara, Ilfov, Maramureș, Mureș, Olt, Sălaj, Satu-Mare, Sibiu, Suceava, Timiș și municipiul București
Studiul limbii materne	14 - romani, neogreacă, rusă, turcă, ucraineană, polonă, cehă, croată, sârbă, maghiară, germană, bulgară, slovacă, armeană	39 de județe și municipiul București

Ministerul Educației asigură manualele școlare elaborate în limba de predare a minorităților naționale și manualele traduse din limba română.

De asemenea, Ministerul Educației, în parteneriat cu Universitatea „Babeș Bolyai” Cluj Napoca, Centrul de Formare Continuă în Limba Maghiară Oradea (CFCLM) și Casa Corpului Didactic „Apáczai Csere János” Harghita (CCDHR), a implementat în perioada 2022-2023 proiectul „Competență și eficiență în predarea limbii române copiilor și elevilor aparținând minorităților naționale din România” cu scopul reducerii și prevenirii abandonului școlar timpuriu și promovarea accesului egal la învățământul preșcolar, primar și secundar de calitate, inclusiv la cursuri de învățare formale, non formale și informale pentru reintegrarea în educație și formare.

Proiectul vine în sprijinul cadrelor didactice și implicit a copiilor și elevilor care aparțin minorităților naționale, prin elaborarea unor resurse educaționale de tipul ghidurilor metodologice, programe școlare pentru discipline opționale (CDS) și auxiliare didactice, în două limbi: limba română și limba maternă pentru fiecare minoritate națională din România. Până în septembrie 2023, s-au elaborat 37 de ghiduri metodologice pentru profesori, 68 de resurse de tip CDS și auxiliare didactice, s-au acreditat nouă programe de formare a cadrelor didactice din învățământul preșcolar, primar, gimnazial/ secundar inferior, s-a realizat formarea de formatori naționali și formarea a 4.079 de cadre didactice de la nivelurile educaționale sus-menționate, testarea-pilot a unor resurse educaționale și elaborarea unui studiu național privind impactul activităților pentru învățarea limbii române de către copiii și elevii aparținând minorităților naționale.

Pentru sprijinirea activității de formare s-au achiziționat 165 de laptopuri, o platformă e-learning și echipamente IT pentru realizarea a 2 laboratoare lingvistice. Pentru pregătirea elevilor în vederea susținerii examenelor naționale, Ministerul Educației a publicat modelele de teste de examen în limbile minorităților naționale care pot fi accesate online pe site-ul Centrului Național de Politici și Evaluare în Educație (CNPEE). De asemenea, au fost publicate testele de antrenament în vederea pregătirii pentru examene a elevilor care studiază în limbile minorităților naționale.

În anul școlar 2021-2022, studiul Istoriei și tradițiilor minorităților naționale și al Educației muzicale în limba maternă, situația privind predarea și învățarea disciplinei Limba și literatura maternă pe județe se prezintă astfel:

Forma de învățământ	Limbile materne	Județe
Învățământ în limba maternă	11 - <i>maghiară, germană, romani, ucraineană, slovacă, sârbă, croată, italiană, bulgară, cehă, turcă</i>	<i>Alba, Arad, Bacău, Bihor, Bistrița-Năsăud, Brașov, Buzău, Caraș-Severin, Cluj, Constanța, Covasna, Harghita, Hunedoara, Ilfov, Maramureș, Mureș, Olt, Sălaj, Satu-Mare, Sibiu, Suceava, Timiș și municipiul București</i>

Studiul limbii materne	14 - <i>romani, neogreacă, rusă, turcă, ucraineană, polonă, cehă, croată, sârbă, maghiară, germană, bulgară, slovacă, armeană</i>	39 de județe și municipiul București
------------------------	---	--------------------------------------

În anul 2022, în perioada februarie-mai, s-au desfășurat 20 olimpiade școlare naționale pentru elevii aparținând minorităților naționale, finanțate de Ministerul Educației pentru limbile materne: maghiară, germană, slovacă, ucraineană, romani, turcă, rusă, sârbă, cehă, croată, neogreacă, italiană și polonă.

În anul 2022, s-au organizat o serie de concursuri la nivel național și regional, care s-au adresat și elevilor din cadrul învățământului în limbile minorităților naționale; acestea au fost într-un număr de 17 concursuri finanțate și 15 nefinanțate.

Pentru pregătirea elevilor în vederea susținerii examenelor naționale, Ministerul Educației a publicat modelele de teste de examen în limbile minorităților naționale care pot fi accesate online pe site-ul Centrului Național de Politici și Evaluare în Educație (CNPEE). De asemenea, au fost publicate testele de antrenament în vederea pregătirii pentru examene a elevilor care studiază în limbile minorităților naționale. Testele au fost puse la dispoziția elevilor online, pe site-ul CNPEE.

ME și CNPEE au coordonat activitatea de asigurare a profesorilor traducători pentru examenele naționale (EN II, EN IV, EN VI, EN VIII, Bacalaureat, Definitivat) și concursurile pentru ocuparea posturilor vacante, precum și elaborarea/actualizarea programelor pentru examenele de definitivare și titularizare în învățământ (pentru educatoare, învățători, profesori de limba maternă, istoria și tradițiile minorităților etc.).

În anul școlar 2023-2024, s-au desfășurat 17 olimpiade școlare naționale pentru elevii aparținând minorităților naționale, pentru limbile materne: maghiară, germană, slovacă, ucraineană, romani, turcă, rusă, sârbă, cehă, croată, neogreacă, italiană și polonă. De asemenea, au fost organizate o serie de concursuri la nivel național și regional, care s-au adresat și elevilor din cadrul învățământului în limbile minorităților naționale, dintre care 22 de concursuri finanțate și 20 de concursuri nefinanțate. Ministerul Educației, prin CNPEE, în vederea oferirii îndrumării și

sprijinului cadrelor didactice în planificarea, proiectarea și organizarea procesului de predare-învățare-evaluare, a elaborat „Repere metodologice pentru aplicarea curriculumului” inclusiv pentru disciplina Limba și literatura maternă.

În cadrul emisiunii *Teleşcoală*, ca alternativă de învățare destinată elevilor care nu au la dispoziție tehnologia adecvată învățării online, au fost organizate și difuzate și lecții în limbile minorităților naționale. Ministerul Educației a organizat o serie de întâlniri on-line, consfătuiri/ videoconferințe pentru toate minoritățile naționale, privind specificul învățământului organizat pentru minoritățile naționale din România.

Ministerul Educației asigură manuale școlare³elaborate în limba de predare a minorităților naționale și manuale traduse din limba română. Elevii aparținând minorităților naționale, care studiază la școli/secții cu predare în limba maternă, au acces liber la resurse educaționale on-line.

Utilizarea mijloacelor de învățământ în sistemul de învățământ preuniversitar corespunde cerințelor programelor școlare pentru curriculumul național obligatoriu și pentru curriculumul opțional și a standardelor de realizare a fiecărui tip de mijloc de învățământ în parte. Listele cu mijloacele de învățământ avizate au fost postate pe site-ul www.edu.ro.

Centrul pentru Formarea Continuă în Limba Germană Mediaș (CFCLG) susține învățământul în limba germană, prin organizarea de stagii de formare, seminarii, conferințe și workshop-uri, iar revista *Zett*⁴ și site-ul CFCLG⁵ vin în sprijinul cadrelor didactice prezentând noi abordări educaționale în predarea limbii germane.

Pentru informații privind învățământul elevilor și tinerilor de etnie romă, a se vedea **Măsuri relevante promovate de Ministerul Educației în ceea ce privește copiii și tinerii romi de la III. Etape pentru implementarea recomandărilor individuale privind limbile minoritare și regionale**

Conform dispozițiilor Legii învățământului preuniversitar nr. 198/2023 (art 9) și ale Legii învățământului superior nr. 199/2023 (art 1 (2)), statul român asigură acces echitabil, fără nicio formă de discriminare, la toate nivelurile și formele de învățământ preuniversitar, cetățenilor români, cetățenilor statelor membre ale Uniunii Europene, cetățenilor statelor membre ale

³ <https://www.manuale.edu.ro/>

⁴ <https://zfl.ro/zett.php>

⁵ <https://zfl.ro>

Spațiului Economic European și ai Confederației Elvețiene, minorilor, care solicită sau au dobândit o formă de protecție în România, minorilor străini și minorilor apatrizi a căror ședere pe teritoriul României este oficial recunoscută conform legii și cetățenilor din state din afara UE, aflați legal pe teritoriul României, precum și cetățenilor britanici și membrilor familiilor acestora.

De asemenea, au fost promovate studiile și cercetările privind limbile regionale sau minoritare la universități sau instituții echivalente, inclusiv prin promovarea unor tipuri adecvate de schimburi transnaționale, în domeniile acoperite de prezenta Cartă, pentru limbile regionale sau minoritare.

Prezentăm mai jos: Situația profesorilor străini, care și-au desfășurat activitatea în cadrul instituțiilor de învățământ preuniversitar de stat din România, în anul școlar 2023-2024 (tabelul 1), respectiv, Situația pe țări și universități a lectorilor străini, care și-au desfășurat activitatea în cadrul instituțiilor de învățământ superior de stat din România, în anul universitar 2023-2024 (tabelul 2).

Situația profesorilor străini, care și-au desfășurat activitatea în cadrul instituțiilor de învățământ preuniversitar de stat din România, în anul școlar 2023-2024

Nr. Crt.	Țară	Inspectoratul Școlar Județean/ISMB	Numărul profesorilor și condițiile financiare oferite în anul școlar 2023 - 2024
1	BULGARIA	București	1
2	GERMANIA	Alba	1
		Arad	1
		București	11
		Bihor	1

Nr. Crt.	Țară	Inspectoratul Școlar Județean/ISMB	Numărul profesorilor și condițiile financiare oferite în anul școlar 2023 - 2024
		Cluj	1
		Constanța	1
		Ilfov	1
		Iași	1
		Mureș	2
		Satu Mare	1
		Sibiu	4
		Suceava	1
		Timiș	7
3	ISRAEL	București	2
6	ITALIA	București	2
		Cluj	1
		Bihor	1
7	POLONIA	Suceava	2

Nr. Crt.	Țară	Inspectoratul Școlar Județean/ISMB	Numărul profesorilor și condițiile financiare oferite în anul școlar 2023 - 2024
8	SLOVACIA	Bihor	1
9	SPANIA	București	2
		Bihor	1
		Brașov	1
		Cluj	2
		Constanța	1
		Ilfov	1
		Prahova	1
		Timiș	1
10	TURCIA	Constanța	12

Situația pe țări și universități a lectorilor străini, care și-au desfășurat activitatea în cadrul instituțiilor de învățământ superior de stat din România, în anul universitar 2023-2024

Nr. Crt .	Țară	Universitatea primitoare
--------------------------	-------------	-------------------------------------

1	ARMENIA	Universitatea din București	1 lector
2	AUSTRIA	Universitatea din București	1 lector
		Universitatea "Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca	1 lector
		Universitatea "Ovidius" din Constanța	1 lector
		Universitatea de Vest din Timișoara	1 lector
		Universitatea "Al. I. Cuza" din Iași	1 lector
3	BULGARIA	Universitatea din București	1 lector
		Universitatea din Craiova	1 lector
4	CEHIA	Universitatea din București	1 lector
5	CROAȚIA	Universitatea din București	1 lector
6	FINLANDA	Universitatea "Babeș – Bolyai" din Cluj Napoca	1 lector

7	FRANȚA	Universitatea din Oradea	2 lectori
		Universitatea POLITEHNIC A din București	1 lector
		Universitatea din București	1 lector
8	GERMANIA	Universitatea din București	1 lector
			1 asisten t
		Universitatea ”Al. I. Cuza” din Iași	1
			-
		Universitatea ”Babeș- Bolyai” din Cluj-Napoca	2 lectori
			-
		Universitatea ”Lucian Blaga” din Sibiu	1
		Universitatea POLITEHNIC A din București	1
		Universitatea Politehnică din Timișoara	1

		Universitatea Tehnică de Construcții din București	1 asisten t
10	GRECIA	Universitatea din București	3
		Universitatea ”Al. I. Cuza” din Iași	-
11	ITALIA	Universitatea ”Babeș- Bolyai” din Cluj-Napoca	1
		Universitatea de Vest din Timișoara	1
		Universitatea din București	1
12	MACEDONI A DE NORD	Universitatea din București	1
13	OLANDA	Universitatea din București	1
14	POLONIA	Universitatea din București	1
		Universitatea ”Al. I. Cuza” din Iași	1
		Universitatea ”Babeș- Bolyai” din Cluj-Napoca	1

15	PORTUGALI A	Universitatea din București	1
16	SERBIA	Universitatea din București	1
		Universitatea de Vest din Timișoara	1
17	SLOVACIA	Universitatea din București	2
18	SLOVENIA	Universitatea din București	1
19	SPANIA	Universitatea din București	1
		Universitatea de Vest din Timișoara	1
		Universitatea ”Babeș- Bolyai” din Cluj-Napoca	1
20	SUEDIA	Universitatea din București	1
21	TURCIA	Universitatea „Ovidius” din Constanța	1
		Universitatea ”Al. I. Cuza” din Iași	1
		Universitatea ”Babeș-	1

		Bolyai” din Cluj-Napoca	
		Universitatea ”Dunărea de Jos” din Galați	1
22	UNGARIA	Universitatea din București	1
		Universitatea ”Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca	2

Autoritățile române au promovat, prin măsuri adecvate, înțelegerea reciprocă între toate grupurile lingvistice ale țării și în special includerea respectului, înțelegerii și toleranței în ceea ce privește limbile regionale sau minoritare, printre obiectivele educației și formării oferite în țările lor și încurajarea mass-media să urmărească același obiectiv.

În anul 2023, s-a desfășurat *Discuția secretă* – festival al literaturilor din România, un proiect finanțat de Departamentul pentru Relații Interetnice și implementat în colaborare cu Grupul pentru Management și Mediere Culturală, la București, Comana și Cluj-Napoca. Acest proiect este dedicat literaturii tinere, adunând laolaltă scriitori de limbă română și maghiară, traducători din și în limbile română, maghiară și germană, artiști fotografi, muzicieni și cadre universitare.

„Luna Diversității Culturale” - În contextul sărbătoririi Zilei Mondiale a Diversității Culturale pentru Dialog și Dezvoltare, pe 21 mai, Departamentul pentru Relații Interetnice, împreună cu Muzeul Național al Literaturii Române, au organizat evenimentul Luna Diversității Culturale. Evenimentul a inclus organizarea unei expoziții de panouri cu fragmente de proză și poezie ale scriitorilor aparținând minorităților naționale din România, precum și a unei mese rotunde care a avut loc pe data de 23 mai 2023, la Muzeul Național al Literaturii Române. Au participat scriitori care aparțin următoarelor minorități naționale din România: minoritatea armeană (Bedros Horasangian), minoritatea bulgară (Ioan Vasilcin), minoritatea croată (Mihai Șera), minoritatea evreiască (Andrei Oișteanu), minoritatea germană (Eginald Norbert Schlattner), minoritatea

greacă (Marina Costa), minoritatea italiană (Coleta De Sabata), minoritatea macedoneană (Mariana Venera Popescu), minoritatea maghiară (György Alida, Káli István), minoritatea romă (Sorin Aurel Sandu), minoritatea ruteană (Gaál Francisc Oscar), minoritatea sârbă (Slavomir Gvozdenovici), minoritatea slovacă (Ivan Miroslav Ambruš), minoritatea turco-tătără (Neriman Ibrahim (etnic tătar) și Gülten Abdula-Nazare (etnic turc)) și ucraineană (Mihai Hafia Traista). Expoziția a fost deschisă publicului până la sfârșitul lunii mai și a fost expusă pe fațada clădirii Muzeului Național al Literaturii Române.

„21 februarie – Ziua Internațională a Limbii Materne” - În spatele cifrelor se află oameni și comunități de diferite culturi, obiceiuri, tradiții și limbi materne - o broșură realizată de Institutul Național de Statistică în colaborare cu Departamentul pentru Relații Interetnice. Cu ocazia Zilei Internaționale a Limbii Materne, pe 21 februarie, atât în 2022, cât și în 2023, Institutul Național de Statistică și Departamentul au creat împreună o platformă de informare care se adresează atât publicului aparținând majorității, cât și membrilor minorităților naționale, prin care autoritățile au dorit să difuzeze rezultatele Recensământului Populației și Locuințelor 2021, legate de limba maternă. De asemenea, autoritățile naționale și-au propus să reflecte percepțiile pe care membrii minorităților naționale le au despre propriile limbi.

În perioada 22 – 26 noiembrie 2023 s-a desfășurat Târgul de Carte GAUDEAMUS Radio România. Departamentul pentru Relații Interetnice a asigurat o secție a diversității etnice, dedicată în special literaturii, presei și tradițiilor minorităților naționale. Cele 15 organizații ale minorităților naționale care au participat la târgul de carte au expus: cărți, reviste, fotografii, CD-uri, iar câteva dintre acestea au organizat, în spațiile special amenajate, evenimente de lansare a unor apariții editoriale recente. La activitățile Târgului de Carte au participat următoarele organizații ale minorităților naționale din România, membre ale Consiliului Minorităților Naționale:

- Asociația Italienilor din România RO.AS.IT;
- Asociația Macedonenilor din România;
- Asociația Partida Romilor ”PRO-EUROPA”;
- Comunitatea Rușilor Lipoveni din România;
- Federația Comunităților Evreiești din România;
- Uniunea Democrată Maghiară din România;

- Uniunea Armenilor din România;
- Uniunea Bulgară din Banat – România;
- Uniunea Croaților din România;
- Uniunea Culturală a Rutenilor din România;
- Uniunea Democrată a Tătarilor Turco-Musulmani din România;
- Uniunea Elenă din România;
- Uniunea Polonezilor din România;
- Uniunea Sârbilor din România;
- Uniunea Ucrainenilor din România.

În cadrul târgului a avut loc lansarea albumului „Holocaustul împotriva romilor - album de memorie și recunoștință”, apărut sub egida Departamentului pentru Relații Interetnice.

În septembrie 2022, cu ocazia Zilei Europene a Limbilor, DRI a organizat conferința intitulată „Utilizarea noilor tehnologii pentru învățarea multilingvă. O perspectivă asupra pedagogiilor alternative. Provocări și oportunități.” Evenimentul a avut loc într-un format hibrid, cu sprijinul Muzeului Literaturii Române și a avut ca punct de plecare tema aleasă de UNESCO în 2022 pentru Ziua Internațională a Limbii Materne.

În cursul anului 2022, DRI a realizat a treia etapă a unui amplu proiect inițiat în 2021 sub titlul: „Imaginea turcilor și tătarilor în arta modernă românească”. Acest proiect tripartit a constat într-o expoziție virtuală care a deschis secțiunea de expoziții temporare a MIRAS - Muzeul Virtual al Turcilor și Tătarilor din Dobrogea, un film documentar al acestei expoziții și un album de artă cu același nume creat și lansat în 2022.

În august 2022, DIR, în colaborare cu Ministerul Educației, a organizat cea de-a VI-a ediție a proiectului *Limba romani - conservarea istoriei, obiceiurilor, portului, tradițiilor și practicilor romilor*, la care au participat 31 de profesori romi care predau limba romani și Istoria romilor. Au fost dezbătute următoarele teme: „Contribuția romilor la dezvoltarea societății românești”; „Personalități rome prezente în societatea românească”; „Programele școlare la disciplina limba și literatura romă și la disciplina Istoria și tradițiile romilor - Recenzia curriculară”; „Legislația

antidiscriminare, segregare și bullying în spațiul școlar”; „Importanța studierii limbii romani în învățământul preșcolar și primar”.

„Ethos Rom” – În anul 2023, DIR a reluat organizarea seminarului „Ethos Rom”, în colaborare cu Ministerul Educației. Evenimentul s-a desfășurat ca o continuare firească a proiectului ~ „Limba romani - păstrarea istoriei, obiceiurilor, vestimentației, tradițiilor. și practici”, desfășurat în perioada 2015 – 2022. Seminarul a reunit profesori romi și non-romi care lucrează cu elevii romi, precum și mediatori școlari.

Obiectivul principal al seminarului a constat în implementarea unor activități și măsuri cuprinse în Strategia Guvernului României de includere a cetățenilor români aparținând minorității rome pentru perioada 2022-2027, așa cum este descris în Anexa nr. 2 – Planul de măsuri aferente Obiectivului Specific 2 – Asigurarea accesului a cetățenilor români de etnie romă la un sistem educațional incluziv de calitate, Direcția de acțiune 1.5 - Păstrarea identității culturale și construirea stimei de sine în rândul elevilor romi, activități/măsuri 1.5 .1 – Revizuirea curriculum-ului/„programelor de discipline școlare” și a manualelor școlare de istorie, educație civică, literatură etc., la toate nivelurile de învățământ și 1.5.3 – Formarea cadrelor didactice pentru toate nivelurile de educație pentru a preda limba și literatura română, istoria și tradițiile romilor.

Prezentăm în **Anexa 2** proiecte derulate de către DRI, singur sau în parteneriat, pentru promovarea limbilor minoritare sau regionale.

Partea a III-a. Evaluarea în ceea ce privește limbile minoritare cuprinse în Partea a III-a din Cartă

România și-a asumat protejarea prin Partea a III-a din Cartă a următoarelor limbi minoritare: bulgară, cehă, croată, germană, maghiară, rusă, sârbă, slovacă, turcă și ucraineană.

Articolul 8 – educație

România a ratificat articolul 8 din Cartă astfel:

Paragraful 1 subparagrafele a) (ii), b) (ii), c) (iii), d) (iv), e) (ii), g), h), i) și paragraful 2 pentru limba bulgară;

Paragraful 1 subparagrafele a) (ii), b) (ii), c) (iii), d) (iv), g), i) și paragraful 2 pentru limba cehă;

Paragraful 1 subparagrafele a) (i), b) (i), c) (ii), e) (iii), g), h), i) și paragraful 2 pentru limba croată;

Paragraful 1 subparagrafele a) (i), b) (i), c) (i), d) (i), e) (i), f) (iii), g), h), i) și paragraful 2 pentru limba germană;

Paragraful 1 subparagrafele a) (i), b) (i), c) (i), d) (i), e) (i), f) (i), g), h), i) și paragraful 2 pentru limba maghiară;

Paragraful 1 subparagrafele a) (iii), b) (iii), c) (iii), d) (iv), e) (ii), f) (iii), g), h), i) și paragraful 2 pentru limba rusă;

Paragraful 1 subparagrafele a) (ii), b) (i), c) (i), d) (iv), e) (ii), g), h), i) pentru limba sârbă;

Paragraful 1 subparagrafele a) (i), b) (i), c) (i), d) (iv), e) (ii), g), h), i) și paragraful 2 pentru limba slovacă;

Paragraful 1 subparagrafele a) (i), b) (i), c) (i), d) (iv), e) (ii), f) (iii), g), h), i) și paragraful 2 pentru limba turcă;

Paragraful 1 subparagrafele a) (i), b) (i), c) (i), d) (iv), e) (iii), f) (iii), g), h), i) și paragraful 2 pentru limba ucraineană.

Pentru cadrul legislativ, rugăm a se vedea *I.4. Îmbunătățirea cadrului legislativ pentru a consolida aplicarea prevederilor Cartei Europene a Limbilor Regionale sau Minoritare.*

În România, dreptul persoanelor aparținând minorităților naționale de a-și studia limba maternă, precum și dreptul lor de a studia în limba maternă, așa cum este prevăzut de Constituție, sunt monitorizate, iar activitățile de monitorizare respective sunt desfășurate de mai multe instituții și organisme, bazate pe cooperare și dialog interinstituțional.

Procesul de monitorizare a măsurilor luate pentru asigurarea calității educației pentru persoanele aparținând minorităților naționale, precum și pentru monitorizarea progreselor realizate, **este același pentru toate limbile minorităților naționale predate în școli.**

Ministerul Educației din România este responsabil de elaborarea și implementarea politicii naționale în domeniul învățământului preuniversitar, care include educația pentru persoanele aparținând minorităților naționale.

Diferitele aspecte legate de organizarea, funcționarea și dezvoltarea sistemului național de învățământ sunt implementate și monitorizate fie la nivel central, de către Ministerul Educației, fie

prin instituții și structuri subordonate. Ca atare, monitorizarea învățământului pentru persoanele aparținând minorităților naționale include inspecții școlare, precum și evaluarea externă periodică a calității unităților de învățământ preuniversitar, care sunt efectuate de către Inspectoratele Școlare Județene/Inspectoratul Școlar București și Agenția Română pentru Asigurarea Calității în Învățământul Preuniversitar.

Predarea limbilor minoritare este monitorizată și prin evaluările și examenele naționale susținute de elevi în învățământul preuniversitar, care includ evaluarea națională pentru elevii din clasele II, IV, VI, respectiv, a VIII-a și examenul de bacalaureat. Toate evaluările includ o probă scrisă care evaluează competențele elevilor în limba maternă, în timp ce examenul de Bacalaureat include atât o probă orală care evaluează abilitățile de comunicare în limba maternă, cât și o probă scrisă despre limba și literatura maternă.

Exemple de rezultate cu impact pozitiv asupra educației în limba minorității naționale, ca urmare a procesului de monitorizare includ: aprobarea funcționării claselor/grupelor de studiu pentru educația în limba maternă a unei minorități naționale atunci când numărul de elevi este mai mic decât numărul minim (prag) prevăzut de lege; extinderea învățământului în limba persoanelor aparținând minorităților naționale la niveluri sau tipuri de învățământ ulterioare, în conformitate cu cerințele exprimate de minoritățile naționale și asigurarea predării limbii materne pentru alte minorităților naționale.

În ceea ce privește raportarea, inspectoratele școlare includ în rapoartele lor anuale privind starea învățământului în județul respectiv și, respectiv, în București, informații sau chiar o secțiune de sine stătătoare privind starea învățământului oferit persoanelor aparținând minorităților naționale sau informații relevante. Rapoartele sunt publice și disponibile pe site-urile inspectoratelor școlare.

În plus, Ministerul Educației elaborează raportul național anual privind starea învățământului preuniversitar din România, informat și de rapoartele transmise de inspectoratele școlare. Raportul este publicat pe site-ul ministerului și include o secțiune dedicată educației oferite persoanelor aparținând minorităților naționale.

Elevii aparținând minorităților naționale, care studiază în limba maternă, învață și următoarele discipline, pe lângă disciplinele de bază ale curriculumului național românesc pentru învățământul preuniversitar: Istoria și tradițiile minorității naționale și, respectiv, educația muzicală - specific fiecărei minorități naționale pentru care se asigură predarea în limba maternă.

Elevii aparținând minorităților naționale care studiază în limba română pot solicita să studieze limba maternă, precum și Istoria și Tradițiile minorității naționale și Educația muzicală a minorității naționale.

Materia Istoria și tradițiile minorității naționale se studiază în clasele a VI-a și a VII-a (1 oră/săptămână), în timp ce Educația muzicală se studiază în învățământul primar (1-2 ore/săptămână în funcție de clasă) și gimnazial (1 oră/săptămână).

Cele două discipline sunt predate în limbile minorităților naționale, în urma unor programe specifice întocmite de grupuri de experți cu cunoștințe de limba și cultura minorității naționale respective și aprobate prin ordin al ministrului educației. Au fost elaborate programe de studii pentru fiecare dintre minoritățile naționale pentru care se asigură predarea în limba maternă, precum și manuale, aprobate de asemenea de Ministerul Educației. Pentru a sprijini în continuare profesorii în predarea acestor discipline, au fost dezvoltate resurse didactice suplimentare, cum ar fi ghiduri metodologice, resurse didactice auxiliare bilingve și resurse educaționale deschise.

În plus, subiectele relevante privind minoritățile naționale sunt, de asemenea, acoperite de programa de clasa a IV-a, a VIII-a și a XII-a a disciplinei de bază Istorie, care este studiată de toți elevii, indiferent de limba de predare. În liceu, elevii pot alege să studieze și disciplina opțională Istoria minorităților naționale din România în clasa a X-a.

Totodată, România a introdus în programa liceului materia de bază *Istoria evreilor. Holocaustul*. Predarea disciplinei noi a început în anul școlar 2023-2024.

Din anul școlar 2025-2026, materia Istorie, sclavie și deportare a romilor va fi disponibilă ca materie opțională.

Măsuri promovate de Ministerul Educației în sprijinul elevilor strămutați din Ucraina

În anul școlar 2021-2022, una dintre principalele priorități ale Ministerului Educației în ceea ce privește elevii strămutați din Ucraina a fost adoptarea rapidă de măsuri legislative și administrative pentru a asigura accesul acestora la grădinițe și școli, în aceleași condiții ca și cele asigurate copiilor români.

Pentru a permite integrarea în sistemul educațional românesc, copiii ucraineni strămutați au avut acces la programe de învățare a limbii române și la activități extracurriculare în școli, dar și la cele

organizate în cadrul cercurilor constituite la nivelul palatelor și cluburilor copiilor. Participarea la activitățile extracurriculare nu este condiționată de calitatea de audient.

Copiii ucraineni strămutați au fost eligibili pentru toate programele de sprijin social și au beneficiat de burse, cazare gratuită la școală, transport, asistență medicală de urgență sau bunuri de uz personal. Copiii ucraineni strămutați au beneficiat de consiliere și sprijin psihologic. În plus, s-a renunțat la obligația de a se prezenta la examenul național care permite trecerea de la învățământul secundar inferior la cel secundar superior, pentru a facilita și mai mult dreptul lor la educație.

Pentru a-și consolida și mai mult răspunsul la criza ucraineană, România a adoptat un *Plan național de măsuri privind protecția și incluziunea persoanelor strămutate din Ucraina, beneficiare de protecție temporară în România*, care, pe lângă măsurile de răspuns de urgență, s-a concentrat și pe măsurile de protecție pe termen mediu și lung. În acest sens, măsurile prevăzute pentru domeniul educației au ca scop facilitarea integrării copiilor ucraineni în vederea continuării studiilor, asigurarea resurselor umane necesare, precum și asigurarea resurselor necesare procesului de predare-învățare și evaluare.

În cooperare cu UNICEF, Ministerul Educației din România a dezvoltat o platformă care va facilita colectarea de date despre copiii ucraineni înscriși în școlile din România (<https://refugees.qie.ro/home>) și oferirea, de asemenea, de informații despre cerințele școlilor românești în care sunt înscriși copiii ucraineni.

Cu sprijinul autorităților locale, au fost înființate "hub-uri educaționale," în mai multe școli din țară, care au permis copiilor ucraineni strămutați să beneficieze de activități educaționale în limba ucraineană, folosind platformele puse la dispoziție de Ministerul ucrainean al Educației. La data de 9 decembrie 2022, în sistemul preuniversitar românesc erau școlarizați 3.969 elevi/copii ucraineni, după cum urmează: 1.380 elevi în învățământul preșcolar, 1.358 elevi în învățământul primar și 1.231 elevi în învățământul gimnazial și liceal.

În ceea ce privește recunoașterea calificărilor persoanelor care beneficiază de o formă de protecție internațională pe teritoriul României, prin ordinul ministrului educației nr. 3691/2022, s-a introdus Pașaportul European al Calificărilor pentru Refugiați. De asemenea, s-a creat o secțiune specială pe site-ul CNRED "*Alături de Ucraina*" .

Pentru anul școlar 2022-2023, Ministerul Educației a completat și a modificat cadrul normativ care să permită includerea în sistemul de învățământ a elevilor ucraineni. În acest sens, au fost elaborate și aprobate: *Metodologia specială de atestare a studiilor preuniversitare pentru străinii care au obținut o protecție internațională în România și care nu au documente doveditoare ale studiilor sau care, din motive obiective, nu se încadrează în actualele prevederi legale în domeniul recunoașterii și atestării studiilor străinilor în România, în scopul facilitării accesului pe piața forței de muncă sau al continuării; Metodologia privind școlarizarea și organizarea și desfășurarea cursului de inițiere în limba română pentru minorii care au dobândit o formă de protecție internațională sau un drept de ședere în România, precum și pentru minorii cetățeni ai statelor membre ale Uniunii Europene și ale Spațiului Economic European și ai Confederației Elvețiene; Metodologia privind organizarea și desfășurarea cursului de inițiere în limba română pentru străinii adulți care au dobândit o formă de protecție internațională sau un drept de ședere în România, precum și pentru cetățenii statelor membre ale Uniunii Europene și ale Spațiului Economic European și cetățenii Confederației Elvețiene.*

La nivelul inspectoratelor școlare județene au continuat înscrierile elevilor ucraineni, iar Ministerul Educației a monitorizat acest proces și activitățile conexe. La finalul anului școlar 2022-2023, se înregistrau 17.620 de elevi ucraineni audienți și 8.607 elevi înscriși, astfel: nivelul preșcolar 5.083 audienți, 2.309 înscriși, total 7.392; nivelul primar 5.565 audienți, 2.680 înscriși, total 8.245; nivelul secundar 6.972 audienți, 3.618 înscriși, total 9.466.

În ceea ce privește intensificarea eforturilor autorităților naționale în abordarea disparităților în rezultatele examenelor de bacalaureat între elevii care beneficiază de predare în limba maghiară și cei care învață în școlile de limbă română, Ministerul Educației a întreprins mai multe măsuri.

După cum s-a raportat anterior, Ministerul Educației a luat măsuri suplimentare pentru a sprijini copiii și elevii aparținând minorităților naționale să își dezvolte competențe adecvate de comunicare în limba română, prin implementarea *Proiectului Competență și Eficiență în predarea limbii române copiilor și elevilor aparținând minorităților naționale din România*. Proiectul a fost implementat în parteneriat cu Universitatea „Babeș Bolyai” din Cluj Napoca, Centrul de Formare Continuă în Limba Maghiară din Oradea și Centrul de Formare a Profesorilor „Apáczai Csere János” din Harghita și are ca scop reducerea și prevenirea abandonului școlar timpuriu și promovarea accesului egal la învățământul pre-primar, primar și gimnazial de calitate, prin

proiectarea unor resurse de învățare moderne și atractive și o formare continuă unitară și specifică a cadrelor didactice.

În cadrul proiectului, au fost dezvoltate, pentru a sprijini profesorii, resurse educaționale bilingve – în limba română și în limba maternă - pentru fiecare minoritate națională din România. Resursele educaționale nou create pot fi accesate inclusiv prin intermediul unei platforme de învățare specializate. Aceste resurse includ: ghiduri metodologice pentru dezvoltarea abilităților de comunicare în limba română, precum și pentru dezvoltarea abilităților de comunicare bilingvă (română și limba maternă) pe care profesorii le pot folosi ca resurse de predare și învățare, resurse auxiliare de învățare în limba minorităților naționale, precum și resurse de învățare auxiliare bilingve pentru diferite discipline, pe care elevii aparținând minorităților naționale le pot folosi pentru a-și susține învățarea, precum și un curriculum la decizia școlii privind Comunicarea în limba română pentru școli și secții cu predare în limba română, pentru clasele 0, I și II.

În plus, după cum se menționează în secțiunea privind prezentarea noului cadru legal pentru domeniul învățământului, Legea învățământului preuniversitar nr. 198/2023 prevede, la art. 83 (16), organizarea *Programului național de sprijinire a învățării limbii și literaturii române pentru elevii înscriși în instituții de învățământ cu predare în limbile minorităților naționale, pe tot parcursul învățământului preuniversitar*. Programul se adresează în mod specific elevilor ale căror rezultate medii la proba de Limba și literatura română în cadrul evaluărilor naționale și Bacalaureat sunt sub media națională a claselor cu predare în limba română.

Articolul 9 – Autorități judiciare

România a ratificat pentru toate limbile protejate de Cartă, articolul 9 astfel:

- Paragraful 1 subparagrafele a) (ii), a) (iii), b) (ii), b) (iii), c) (ii), c) (iii), d), paragraful 2 subparagraful a) și paragraful 3.

Prevederile art. 128 din Constituție reglementează dreptul minorităților de a-și folosi limba maternă în instanțe. Astfel, art. 128 din Constituție prevede că cetățenii români aparținând minorităților naționale au dreptul de a se exprima în limba maternă în fața instanțelor de judecată, în condițiile legii organice, stabilindu-se astfel modalitățile de exercitare a acestui drept, inclusiv

prin folosirea interpreților sau a traducătorilor, încât să nu se împiedice buna administrare a justiției și să nu implice cheltuieli suplimentare pentru cei interesați.

În aplicarea normei constituționale menționate anterior, dispozițiile art. 16 din *Legea nr. 304/2022 privind organizarea judiciară* stabilesc că, în cazul în care cetățeanul român aparținând unei minorități naționale solicită să se exprime în limba maternă, instanța trebuie să asigure, în mod gratuit, utilizarea unui interpret sau traducător autorizat – aceasta fiind o normă de aplicabilitate generală, inclusiv în procesele civile (lato sensu).

De asemenea, în situația în care toate părțile solicită sau convin să se exprime în limba maternă, instanța trebuie să asigure exercitarea acestui drept, precum și buna desfășurare a justiției, cu respectarea principiilor contradictorialității, oralității și publicității. Totodată, se consemnează dezbaterile purtate de părți în limba lor maternă, notându-se în limba română, interpretul sau traducătorul semnând toate documentele întocmite, când întocmirea sau înregistrarea s-a făcut pe baza traducerii acestuia.

În ceea ce privește punerea în aplicare a acestor prevederi la nivelul legislației secundare, art. 16 din Ordinul ministrului justiției nr. 1054/2005 prevede următoarele: „(1) Prestarea serviciului de către interpret și traducător, precum și contravaloarea acestuia, stabilită potrivit Ordinului comun al Ministrului Justiției și al Ministrului Finanțelor Publice, se consemnează de către instanță la încheierea ședinței de judecată sau, după caz, de către organul de urmărire penală, prin ordonanță. (2) O copie de pe actele prevăzute la alin.(1), în conformitate cu originalul se transmit, prin grija instanței sau, după caz, a organului de urmărire penală, compartimentului economico-administrativ al instanței sau al parchetului de pe lângă aceasta din circumscripția teritorială în care își are sediul instanța sau organul de urmărire penală unde s-a efectuat serviciul, în vederea efectuării plății”.

Prin urmare, legea română reglementează în mod explicit dreptul persoanelor aparținând minorităților naționale de a folosi limba maternă în procedurile judiciare, chiar dacă cunosc limba română, precum și obligația corelativă a autorităților de a asigura exercitarea acestui drept.

Potrivit articolului 12 din Codul de procedură penală, cetățenii români aparținând minorităților naționale au dreptul să se exprime în limba maternă în fața instanțelor de judecată, actele procedurale întocmindu-se în limba română. Totodată, părților și subiecților procesuali care nu vorbesc sau nu înțeleg limba română, ori nu se pot exprima, li se asigură, în mod gratuit,

posibilitatea de a lua cunoștință de conținutul dosarului, de a vorbi, precum și de a pune concluzii în instanță, prin interpret (art. 12, alin. 3).

În continuare, articolul 83 prevede dreptul inculpatului de a beneficia în mod gratuit de un interpret atunci când nu înțelege, nu se exprimă bine sau nu poate comunica în limba română. Aceleași drepturi le sunt acordate și persoanelor vătămate, cu precizarea că, potrivit art. 81, alin 1. lit. g¹, în cazurile urgente, se pot utiliza și mijloace tehnice, dacă se consideră necesar și dacă nu împiedică exercitarea drepturilor persoanelor vătămate. Mai mult, persoanele vătămate au dreptul de a li se comunica traducerea, într-o limbă înțeleasă de ele, a oricărei soluții de netrimitere în judecată, atunci când nu înțeleg limba română.

În ceea ce privește probele, art. 97 alin. alineatul (2) enumeră cu titlu general mijloacele prin care acestea se pot obține. Enumerarea prevăzută de alin. (2) nu conține nici o limitare referitoare la utilizarea mijloacelor de probă întocmite alte limbi.

Conform art. 18 alin. (2) din *Codul de procedură civilă adoptat prin Legea nr. 134/2010*, cetățenii români aparținând minorităților naționale au dreptul să se exprime în limba maternă în fața instanțelor de judecată, în condițiile legii. Alin. (4) al aceluiași articol dispune, în continuare, că cererile și actele procedurale se întocmesc numai în limba română.

Totodată, potrivit art. 225 din *Codul de procedură civilă*, când una dintre părți sau dintre persoanele care urmează să fie ascultate nu cunoaște limba română, instanța va folosi un traducător autorizat, dar dacă părțile sunt de acord, judecătorul sau grefierul poate face oficiul de traducător.

În ceea ce privește înscrisurile și celelalte acte procedurale, potrivit art. 150, alin. 4 din *Codul de procedură civilă*, pentru documentele într-o limbă străină se va atașa o traducere realizată de un traducător autorizat sau, în cazul în care nu există un traducător autorizat pentru limba în care sunt redactate înscrisurile în cauză, se pot utiliza traducerile realizate de persoane de încredere, cunoscătoare ale respectivei limbi, în condițiile legii speciale.

În completarea celor de mai sus, art. 16, alin. 6 din *Legea nr. 304/2022* arată că dezbaterile purtate de părți în limba maternă se înregistrează, consemnându-se în limba română. Obiecțiunile formulate de cei interesați cu privire la traduceri și consemnarea acestora se rezolvă de instanța de judecată până la încheierea dezbaterilor din acel dosar, consemnându-se în încheierea de ședință.

Legea nr. 554/2004 a contenciosului administrativ nu conține alte dispoziții exprese referitoare la limba folosită în procedurile de contencios administrativ. Art. 28 prevede că dispozițiile sale se completează cu prevederile *Codului civil* și cu cele ale *Codului de procedură civilă*, în măsura în

care nu sunt incompatibile cu specificul raporturilor de putere dintre autoritățile publice, pe de o parte, și persoanele vătămate în drepturile sau interesele lor legitime, pe de altă parte.

Prin urmare, în procedurile administrative se aplică, în limitele de mai sus, prevederile *din Codul de procedură civilă*, astfel încât drepturile procesuale ale persoanelor aparținând minorităților naționale sunt protejate.

Conform dispozițiilor articolului 272, alineatele (4) și (5) din Codul de Procedură Penală interpretul are dreptul la o retribuție pentru îndeplinirea însărcinării date, în cazurile și în condițiile prevăzute prin dispoziții legale. Retribuția se plătește pe baza dispozițiilor luate de organul care a dispus chemarea și în fața căruia s-a prezentat interpretul, din fondul cheltuielilor judiciare special alocat.

Potrivit dispozițiilor finale din *Legea Nr. 202/1998 privind organizarea Monitorului Oficial al României*, "Monitorul Oficial al României, Partea I, se editează, în traducere, și în limba maghiară. Pentru Partea I în limba maghiară, cheltuielile de publicare se suportă din bugetul Secretariatului General al Guvernului"⁶.

Prezentăm în anexă o situație a utilizării limbilor minoritare la nivelul Curților de Apel (**Anexa 3**).

Article 10 – Autoritățile administrative și serviciile publice

România a ratificat articolul 10 din Cartă, după cum urmează:

- Paragraful 1 subparagrafele a) (ii), a) (iii), a) (iv), a) (v), paragraful 2 subparagrafele b), c), d), e), f), g), paragraful 3 subparagrafele a), b), c), paragraful 4 subparagrafele b), c) și paragraful 5 pentru limbile bulgară și cehă;
- Paragraful 1 subparagrafele a) (ii), a) (iii), a) (iv), a) (v), paragraful 2 subparagrafele b), d), f), g), paragraful 3 subparagrafele a), b), paragraful 4 subparagrafele b), c) și paragraful 5 pentru limbile croată, rusă, sârbă, slovacă;

⁶ [http://www.monitoruloficial.ro/article--Monitorul Oficial Partea I %C3%AEn limba maghiar%C4%83 - acte normative--111.html](http://www.monitoruloficial.ro/article--Monitorul_Oficial_Partea_I_%C3%AEn_limba_maghiar%C4%83_-_acte_normative--111.html)

- Paragraful 1 cu subparagrafele a) (ii), a) (iii), a) (iv), a) (v), paragraful 2 cu subparagrafele b), d), e), f), g), paragraful 3, paragraful 4 cu subparagrafele b), c) și paragraful 5 pentru limba turcă;
- Paragraful 1 cu subparagrafele a) (ii), a) (iii), a) (iv), a) (v), paragraful 2 subparagrafele b), d), e), f), g), paragraful 3 subparagrafele a), b), c), paragraful 4 subparagrafele b), c) și paragraful 5 pentru limba ucraineană;
- Paragraful 1 subparagrafele a) (ii), a) (iii), a) (iv), a) (v), b), c), paragraful 2 subparagrafele b), c), d), e), f), g), paragraful 3 subparagrafele a), b), c), paragraful 4 subparagrafele b), c) și paragraful 5 pentru limba germană;
- Paragraful 1 subparagrafele a) (ii), a) (iii), a) (iv), a) (v), b), c), paragraful 2 subparagrafele b), c), d), e), f), g), paragraful 3, paragraful 4 subparagrafele b), c) și paragraful 5 pentru limba maghiară;

Articolul 94, alin. (1) din *Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 57/2019 privind Codul Administrativ, cu modificările și completările ulterioare* prevede folosirea limbilor minorităților în unitățile administrativ-teritoriale în care cetățenii aparținând minorității formează cel puțin 20% din populație, dar permite în plus autorităților locale să decidă prin hotărâre, cu privire la asigurarea folosirii limbii minorității și în unitățile administrativ-teritoriale în care acest procent nu este atins [alin. (2) din același articol], ceea ce oferă o garanție suplimentară protejării și promovării drepturilor lingvistice ale cetățenilor români aparținând etniilor minoritare.

Codul Administrativ mai conține și alte dispoziții relevante în materie de minorități naționale: aducerea la cunoștință a proiectului ordinii de zi a consiliului local și în limba minorităților naționale [art. 135 alin. (5)], a posibilității folosirii și a limbii minorităților naționale la ședințele de consiliu local și județean [art. 138 alin. (3)], precum și a publicării și comunicării actelor emise de autoritățile deliberative și executive ale administrației publice locale și în limba minorităților [art. 195 alin. (2)].

De asemenea, prefectul, în calitate de garant al aplicării unitare și respectării legilor (inclusiv a Constituției), „verifică modul de aplicare a normelor legale care reglementează folosirea limbii minorităților naționale în raporturile dintre autoritățile administrației publice locale și serviciile publice deconcentrate, pe de o parte, și cetățenii aparținând minorităților naționale, pe de altă parte,

în unitățile administrativ-teritoriale în care aceștia au o pondere de peste 20%, conform ultimului recensământ” [art. 253 lit. f)]

În ceea ce privește politicile de resurse umane, în cadrul instituțiilor de învățământ ale Ministerului Afacerilor Interne(MAI), se asigură în fiecare an locuri separate pentru persoanele aparținând minorităților naționale, atât la Academia de Poliție, cât și la școlile postliceale.

În cadrul MAI există mai multe persoane care au capacitatea de a prelua cereri și de a răspunde cererilor adresate de cetățeni aparținând minorităților naționale. De asemenea, în MAI sunt aproximativ 200 de persoane care vorbesc limba ucraineană (în principal în structurile Poliției de Frontieră Române și Poliției Române), iar mai mulți angajați ai MAI au participat la cursuri de inițiere în limba ucraineană.

Accesul la îngrijiri medicale în favoarea persoanelor aparținând minorităților naționale este reglementat de *Legea nr. 180/2017 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 18/2017 privind asistența medicală comunitară*:

- potrivit art. 7, lit. m) din *Legea nr. 95/2006 privind reforma în domeniul sănătății, republicată, cu modificările și completările ulterioare*, unul din principiile care stau la baza asistenței de sănătate publică este asigurarea în unitățile sanitare și a personalului de specialitate medicală sau socială, după caz, cunoscător al limbii minorităților naționale în unitățile administrativ-teritoriale în care cetățenii minorităților naționale, fie au o pondere de peste 20% din numărul locuitorilor, fie numărul lor este de cel puțin 5.000; Așadar a fost introdus un prag numeric alternativ procentului de 20%, ceea ce contribuie la lărgirea sferei de aplicare a drepturilor lingvistice ale persoanelor aparținând minorităților naționale.

- conform art. 8 din *Legea nr. 46/2003 privind drepturile pacientului, cu modificările și completările ulterioare*, informațiile se aduc la cunoștința pacientului într-un limbaj respectuos, clar, cu minimalizarea terminologiei de specialitate. În cazul în care pacientul nu cunoaște limba română, informațiile i se aduc la cunoștință în limba maternă ori într-o limbă pe care o cunoaște sau, după caz, se va căuta o altă formă de comunicare. Dacă pacientul nu este cetățean român, informațiile i se aduc la cunoștință într-o limbă de circulație internațională sau, după caz, se va căuta o altă formă de comunicare.

Asistența medicală comunitară cuprinde ansamblul de programe, servicii de sănătate și acțiuni de sănătate publică furnizate la nivelul comunităților cu scopul creșterii accesului populației și, în special, al grupurilor vulnerabile, inclusiv a celor de etnie romă, la servicii de sănătate, în special

la cele centrate pe prevenire. În acest sens, rețeaua de asistență medicală comunitară este formată dintr-un asistent medical comunitar și după caz, un mediator sanitar, în acele comunități în care se identifică un număr de 700 de posibili beneficiari consiliați de etnie romă conform Hotărârii de Guvern 459/2010 pentru aprobarea standardului de cost/an pentru servicii acordate în unitățile medico-sociale și a unor normative privind personalul din unitățile de asistență medico-socială și personalul care desfășoară activități de asistență medicală comunitară.

Prin Hotărârea de Guvern nr. 324/2019 pentru aprobarea Normelor metodologice privind organizarea, funcționarea și finanțarea activității de asistență medicală comunitară se specifică rolul mediatorului sanitar pe componenta de comunicare și sprijin al beneficiarilor consiliați de etnie romă, dar și condițiile pe care o persoană trebuie să le îndeplinească pentru a fi angajat ca mediator sanitar.

Articolul 13 reglementează sfera de cuprindere a atribuțiilor mediatorului medical după cum urmează:

- participă, prin facilitarea comunicării, împreună cu asistentul medical comunitar, la depistarea activă a cazurilor de tuberculoză și a altor boli transmisibile, sub îndrumarea medicului de familie sau a cadrelor medicale din cadrul direcției de sănătate publică sau al dispensarului de pneumoftiziologie;
- însoțește cadrele medico-sanitare în activitățile legate de prevenirea sau controlul situațiilor epidemice, facilitând implementarea măsurilor adecvate, și explică membrilor colectivității locale rolul și scopul măsurilor de urmărit;
- facilitează comunicarea dintre autoritățile publice locale și comunitatea din care fac parte și comunicarea dintre membrii comunității și personalul medico-social care deservește comunitatea.

În ceea ce privește eliberarea actelor publice oficiale, procedurile specifice aplicabile în domeniul stării civile stabilesc următoarele situații:

- În cazul în care evenimentele de stare civilă au fost înregistrate în alte state, în conformitate cu legislația națională a acestora, numele și prenumele se înscriu în registrele de stare civilă din România, în forma completată pe documentul original depus, eliberat de autoritățile din statele respective;
- Când în România se înregistrează evenimentele de stare civilă, actele oficiale se eliberează în conformitate cu prevederile cadrului de reglementare național, caz în care este

posibilă modificarea numelui și prenumelui prin adăugarea de desinențe specifice, în funcție de sexul titularului actului.

În perioada 2020-2021, Departamentul pentru Relații Interetnice a desfășurat un proces de colectare de date privind aplicarea prevederilor legale referitoare la utilizarea limbii materne în administrația publică locală, în unitățile administrativ-teritoriale în care ponderea cetățenilor aparținând minorităților naționale depășește 20% din populație. Demersul, realizat în baza OUG nr. 57/2019 privind Codul administrativ, s-a finalizat în anul 2022 prin publicarea analizei intitulate ”Monitorizarea aplicării prevederilor legale care reglementează dreptul cetățenilor aparținând minorităților naționale de a utiliza limba maternă în administrația publică locală”.

Articolul 11 – Mijloace de comunicare

România a ratificat articolul 11 din Cartă astfel:

- Paragraful 1, subparagrafele a) (iii), b) (ii), c) (ii), d), e) (i), g), paragrafele 2 și 3 pentru limbile bulgară, cehă, rusă, sârbă, slovacă, turcă, ucraineană;
- Paragraful 1 subparagrafele a) (iii), c) (ii), d), e) (i), g) și paragraful 2 pentru limba croată;
- Paragraful 1 subparagrafele a) (iii), b) (ii), d), e) (i), f) (i), g), paragrafele 2 și 3 pentru limba germană;
- Paragraful 1 subparagrafele a) (ii), b) (i), c) (i), d), e) (i), f) (i), g), paragrafele 2 și 3 pentru limba maghiară.

România a acordat și acordă o atenție specială libertății de exprimare, libertății presei, pluralismului mediatic și protecției jurnaliștilor, acestea fiind garantate prin Constituție, prin articolul 29 (libertatea de conștiință), articolul 30 (libertatea de exprimare) și prin articolul 31 (dreptul la informație). Garanțiile constituționale sunt ulterior dezvoltate în *Codul Civil* (secțiunea 3 privind respectarea vieții private și a demnității persoanei), precum și în *Legea nr. 504/2002 a audiovizualului*.

Ministerul Culturii din România este responsabil pentru implementarea strategiilor și politicilor legate de patrimoniul cultural, arte și sectorul audiovizual, în colaborare cu Consiliul Național al Audiovizualului (CNA) - autoritate publică autonomă aflată sub control parlamentar care servește ca autoritate unică de reglementare în domeniul serviciilor media audiovizuale. CNA funcționează

în conformitate cu prevederile *Legii audiovizualului nr. 504/2002, cu modificările ulterioare prin Legea nr. 190/2022, de transpunere a Directivei 2018/1808/UE - de modificare a Directivei 2010/13/UE privind coordonarea unor prevederi legale, regulamentare sau administrative în statele membre cu privire la prevederea a serviciilor media audiovizuale (Directiva privind serviciile media audiovizuale)* în contextul schimbării realităților pieței.

În ceea ce privește recunoașterea explicită a pluralismului mass-media, art. 3, alin. 1 din *Legea audiovizualului* prevede că pluralismul politic și social, diversitatea culturală, lingvistică și religioasă, informarea, educația și divertismentul public se realizează și se asigură prin difuzarea și retransmiterea serviciilor de programe cu respectarea libertăților și drepturilor fundamentale.

Consiliul Național al Audiovizualului (CNA), în calitate de garant al interesului public în domeniul comunicațiilor audiovizuale, asigură „protecția culturii și limbii române, precum și a culturii și limbilor minorităților naționale”.

În plus, articolul 17 alin. d) din *Legea audiovizualului nr. 504/2002, cu modificările și completările ulterioare*, dă dreptul Consiliului Național al Audiovizualului să „emită, în vederea aplicării prevederilor prezentei legi, decizii normative de reglementare [...] în ceea ce privește [...] monitorizarea corectă a exprimării în limba română și în limbile minorităților naționale”. De asemenea, acordă persoanelor aparținând minorităților naționale dreptul de a beneficia de difuzarea gratuită a programelor, în limbile minorităților din care fac parte, dacă minoritatea în cauză depășește 20% din populația totală dintr-o anumită unitate administrativ-teritorială.

Societatea Română de Televiziune (TVR) este singura televiziune din România care promovează identitatea culturală, stilul de viață și tradițiile minorităților naționale de pe teritoriul țării. TVR difuzează programe în mai multe limbi minoritare, inclusiv maghiară, germană, romani, sârbă, rusă-lipoveni, ucraineană.

Exclusiv în cadrul sferei media din România, TVR alocă timp semnificativ de difuzare programelor pentru minoritățile naționale și în limbile minorităților naționale, atât pe canalele naționale, cât și pe cele ale studiourilor regionale, conform legii.

La nivel local, studiourile regionale ale Societății Române de Televiziune sunt situate în orașe cheie din România și joacă un rol important în promovarea diversității culturale și lingvistice în țară, prin producerea de programe destinate în mod specific persoanelor aparținând minorităților

naționale. Programele acoperă subiecte de interes pentru aceste comunități, variind de la știri și actualitate până la cultură, educație și divertisment.

Emisiunile produse de aceste studiouri nu sunt doar difuzate la nivel local, ci sunt disponibile și pe canalele de YouTube ale TVR și pe platforma tvrplus.ro, ceea ce permite o diseminare mai largă a conținutului către publicul din întreaga țară.

În plus, există aproximativ 40 de alte canale TV care difuzează conținut în limbile minoritare, multe dintre ele fiind exclusiv în limba maghiară. Aceste canale au de obicei propriile canale YouTube și/sau Facebook, iar unele sunt disponibile și pe platformele de streaming online.

În studioul central din București, Televiziunea Publică are trei unități editoriale specializate pentru producerea de conținut dedicat persoanelor aparținând minorităților naționale: Secția Maghiară, Secția Germană și Secția Alte Minorități. Aceste programe sunt difuzate pe canalele de televiziune TVR, difuzate online pe pagina de Facebook a unității editoriale și accesibile pe site-ul TVR+. Pe Facebook sunt promovate și în limba română evenimente semnificative din viața persoanelor aparținând minorităților naționale.

Pe site-ul oficial al TVR a fost creată o secțiune dedicată programelor minoritare — minoritati.tvr.ro — unde sunt promovate, în limba română, producțiile axate pe minoritățile naționale din România, difuzate de TVR.

Aceste producții, cum ar fi programele de știri, reportajele, interviurile și dezbaterile de studio, sunt transmise în direct pe Facebook și/sau încărcate pe canalele YouTube ale studiourilor.

a) Secția maghiară

Secția maghiară, parte a Direcției minorități, produce programe în limba maghiară pentru TVRI, TVR2, TVR3 și TVR CULTURAL.

Programele produse de Secția Maghiară sunt:

- Maghiara de pe unu (TVR1) : Ediția de luni se concentrează pe realitățile sociale și politice ale minorității maghiare, iar ediția de marți se concentrează pe aspecte culturale;

- Cultura minorităților (TVR2) - joi și vineri;

- Toți împreună (TVR3);

- Maghiară de marți, o selecție a programelor, în redifuzare;

-Kultikon (TVR CULTURAL) - luni și joi.

Programul Limba Maghiară, o emisiune în format revistă, este transmis în direct pe o pagină de Facebook dedicată , în limba maghiară și este ulterior disponibilă, integral, pe TVR+, platforma video a Televiziunii Române, și pe canalul de YouTube al programului. De asemenea, pe YouTube, spectatorii pot viziona reportaje din program, care sunt promovate separat.

Numărul de abonați pe noul canal YouTube al Programului de limbă maghiară, disponibil din noiembrie 2022, a înregistrat 170.000 de vizitatori, în timp ce vechiul canal de pe aceeași platformă continuă să înregistreze până la 700.000 de vizitatori.

b) Secția Germană

Pentru 2023, Secția Germană și-a propus o serie de obiective, printre care păstrarea poziției sale în grilele de canale TVR și pe platforma online TVR+, precum și o mai bună promovare a emisiunilor prin mijloace interne și în afara TVR.

Programele Secției Germane au fost promovate și cu ajutorul ziarelor germane din România (Allgemeine Deutsche Zeitung, Hermannstaedter Zeitung, Schwabenpost), precum și a celor care se referă la comunitatea germană și apar în Germania (Siebenbuergische Zeitung, Banater Post).

Același tip de parteneriat există și cu posturile de radio românești, transmisiuni directe și online, precum și cu toate instituțiile și publicațiile germane din România (Forumul Democrat al Germanilor din România, Biserica Evanghelică a Mărturisirii Augustane din România, Episcopiile Bisericii Romano-Catolice, Centrele Culturale Germane din țară), cu toate instituțiile germane reprezentate în România (Goethe Institut, Ambasada Germaniei, Cluburile Oamenilor de Afaceri Germani, Fundația Konrad Adenauer, Fundația Friedrich Ebert), cu Deutsche Welle germană, precum și cu asociații și centre culturale germane din Germania (Asociațiile persoanelor strămutate ale sașilor, Fundația Culturală Saxonă din Munchen).

Sub titlul „Akzente”, Secțiunea Germană produce programe de actualitate, inclusiv știri și revista presei în limba germană, precum și emisiuni în format reviste cu reportaje, documentare, segmente culturale și divertisment. Aceste programe sunt dedicate celor interesați de limba și cultura germană. Conținutul este disponibil online pe TVR+, platforma video a Televiziunii Române, și este promovat pe paginile de Facebook ale TVR.

c) Secția Alte minorități

Secția Alte Minorități realizează 10 programe pentru toate posturile TVR, cu și despre minorități naționale (18, cu reprezentare în Parlamentul României), altele decât maghiară și germană.

S-au depus eforturi pentru a produce materiale jurnalistice care să prezinte și problemele cu care se confruntă minoritățile naționale. În acest sens, au fost îmbunătățite formatele și conținutul programelor, s-a continuat dezvoltarea și promovarea platformelor online ale Secției: pagina de Facebook Alte minorități și canalul YouTube Minorități de la TVR.

Producția primului podcast din România dedicat minorităților naționale, *Podcasturile TVR*, a continuat în 2023 pe următoarele platforme: Google Podcasts, Spotify, Apple Podcasts, precum și pe canalul de YouTube al TVR.

d) În ceea ce privește canalele teritoriale TVR, evidențiem activitatea TVR Târgu Mureș și TVR Timișoara

În cazul TVR Târgu Mureș, realizările anului 2023 includ și extinderea vizibilității online și a serviciilor pentru producțiile proprii.

Promovarea constantă a propriilor programe și producții online a cunoscut creșteri în 2023 față de 2022. Pagina de Facebook a TVR Târgu Mureș are 26.908 de urmăritori (61,6% femei și 38,4% bărbați). Noile aprecieri au crescut cu 171,5% față de anul precedent. Impactul Facebook este de 4.676.264, cu 7% mai mult decât în 2022.

Activitatea TVR Timișoara din 2023 a fost marcată de o serie de succese, precum: vizibilitate sporită în mediul online; cea mai mare audiență online din toate Studiourile Teritoriale; cea mai importantă televiziune regională din vestul României; cu cea mai mare diversitate de producții audio-vizuale. TVR Timișoara contribuie cu cea mai mare diversitate de programe la posturile naționale ale TVR. Online, producțiile TVR Timișoara au depășit 100 de milioane de minute vizionate în 2023.

În România există numeroase servicii de televiziune și radio, cu acoperire locală sau regională, care difuzează programe în limbile persoanelor aparținând minorităților naționale, în principal în limba maghiară - în orașele situate în județele Harghita, Covasna, Mureș, Satu Mare, Bihor, Cluj, Sălaj, Brașov.

De asemenea, sunt difuzate programe pentru persoane aparținând următoarelor minorități: romă, germană, bulgară, sârbă, turco-tătară, ucraineană, ruso-lipoveană, slovacă, croată, italiană, cehă, poloneză.

În ceea ce privește emisiunile de televiziune, din cele 332 de licențe audiovizuale acordate pentru difuzarea programelor de televiziune prin rețele de comunicații electronice (inclusiv prin satelit și sistem DVB-T), un număr de 27 de servicii de programe difuzează programe exclusiv în limba maghiară (dintre care 4 sunt servicii, difuzând exclusiv videotext). De asemenea, 14 servicii de programe private și 5 programe ale Societății Române de Televiziune (TVR) programe în limbile minorităților naționale.

Funcționează, de asemenea, un canal în limba italiană (Telestar 1), dar și alte servicii centrale de programe cu acoperire națională și internațională (în principal Europa), difuzând în limbile maghiară, bulgară, cehă, poloneză.

În ceea ce privește emisiunea radio, din cele 628 de licențe audiovizuale acordate pentru difuzarea serviciilor de programe cu difuzare analogică terestră sau prin rețele de comunicații electronice (inclusiv prin satelit), un număr de 38 de programe radio private sunt difuzate exclusiv în limba maghiară, în principal în orașele situate în județele Harghita, Covasna, Mureș, Satu Mare, Bihor, Cluj, Sălaj, Brașov.

Alte 26 de servicii private de programe radio au incluse în grila de emisiuni, programe pentru persoane aparținând următoarelor minorități naționale: romă, germană, bulgară, sârbă, turco-tătară, ucraineană, ruso-lipoveană, slovacă, croată.

În afară de acestea, mai sunt și programele de radio produse și difuzate de Societatea Română de Televiziune (TVR) prin „*Programul Maghiar-German*”, în limba maghiară și germană, dar și prin studiourile regionale din Târgu-Mureș, Cluj-Napoca, Constanța, Timișoara, Reșița, Sighet și Iași. Aceste studiouri regionale difuzează programe radio destinate comunităților locale în limba maghiară, germană, romă, bulgară, armeană, greacă, turcă, tătară, italiană, ruso-lipoviană, cehă, slovacă, sârbă, croată, idiș și ucraineană.

De asemenea, programele radio în limba română, engleză, franceză, germană, rusă, arabă, spaniolă, chineză, italiană, sârbă, ucraineană sunt difuzate prin programele: Radio România Internațional 1, Radio România Internațional 2 și Radio România Internațional 3.

Retransmiterea serviciilor de programe pe teritoriul României se realizează în conformitate cu prevederile *Legii audiovizualului nr. 504/2002, cu modificările și completările ulterioare și ale Hotărârii Consiliului Național al Audiovizualului (CNA) nr. 72/2012, cu modificările și completările ulterioare și Hotărârile CNA nr. 113/2002 și nr. 199/2005*. Distribuitorul de servicii de programe este cel care își stabilește oferta de servicii de programe retransmise, cu respectarea prevederilor legale în vigoare și a acordurilor/contractelor de retransmisie încheiate cu radiodifuzorii.

Pentru a se conforma art. 82 alin. (4) *din Legea audiovizualului*, în acele unități administrativ-teritoriale în care persoanele aparținând minorităților naționale reprezintă cel puțin 20%, distribuitorii prestează și servicii de transmitere a programelor care sunt gratuite pentru retransmisie, în limba minorității respective. De exemplu, Erdely TV, o emisiune regională în limba maghiară destinată minorității maghiare din România, acoperă următoarele județe: Alba, Arad, Bihor, Bistrița-Năsăud, Brașov, Caraș-Severin, Cluj, Covasna, Harghita, Hunedoara, Maramureș, Mureș, Satu Mare, Sălaj, Sibiu și Timiș.

Pe teritoriul României, serviciile de programe de televiziune licențiate în România, care difuzează programe în limbile persoanelor aparținând minorităților naționale, precum și alte servicii de programe, se retransmit prin rețelele de comunicații electronice, după cum urmează:

- din Ungaria: BONUM TV, DUNA TV, DUNA WORLD, FILM4, GALAXY4, HIR TV, LIFE TV, M, M2, M4 SPORT, M4 SPORT+, M5, MAGYAR ATV, MAGYAR SLAGER TV, OZONE TV, PAX TV, RADIO BARTOK, RADIO DANKO, RADIO KOSSUTH, RADIO PETOFI, REFLEKTOR, RTL, POVESTE 4, SUPER TV2, TV2, TV4;
- din alte state membre ale UE, difuzat în limba maghiară: HISTORY CHANNEL HU, VIASAT 3 HU, COMEDY CENTRAL UNGARIA, MINIMAX HU, NICKELODEON HU, PARAMOUNT CHANNEL HU, TV PAPRIKA HU, VIVA UNGARIA, HISTORY CHANNEL HU, HISTORY 2 HUNGARY TV MAGYAR, COOL TV, FILM+, GALAXY 4, MUZSIKA TV, RTL GOLD, RTL KETTO, RTL HAROM, SOROZAT+, DISCOVERY CHANNEL HU, DISCOVERY SCIENCE HU, DTX HU, ID INVESTIGATION DISCOVERY HU, NICK JUNIOR (UNGARIA), NICK TOONS (UNGARIA);

- din Moldova: JURNAL TV, BUSUIOC TV, 10 TV, NOROC;
- din Serbia: RTS 1, RTS 2;
- din Bulgaria: BALKANIKA MUSIC TELEVISION, FEN FOLK TV;
- din Germania: AUTO MOTOR UND SPORT CHANNEL, DEUTSCHE WELLE, KABEL EINS, N-TV, PRO SIEBEN, RTL NITRO, SAT.1, SUPER RTL, VOX, WELT.

În contextul războiului de agresiune al Federației Ruse împotriva Ucrainei, companiile de cablu din România au fost informate despre posibilitatea retransmiterii serviciilor de programe Espresso și Rada TV, în lipsa unor acorduri de retransmisie.

Majoritatea distribuitorilor au inclus în oferta de servicii de programe retransmise pachete de programe destinate persoanelor aparținând minorităților naționale, în funcție de aria de acoperire a rețelei de comunicații electronice.

Articolul 12 – Activități și facilități culturale

În ceea ce privește aplicarea articolului 12 din Carta, România a ratificat pentru toate limbile protejate în partea a III-a, paragrafele 1, 2 și 3.

Ca precizare generală, statul român finanțează, prin bugetul de stat și prin programe și proiecte sectoriale, activitatea organizațiilor persoanelor aparținând minorităților naționale, atât în vederea organizării a numeroase tipuri de activități, cât și pentru funcționarea principalelor organizații și activități culturale. Bugetele sunt alocate anual de către Guvernul României, prin intermediul Ministerului Culturii, DRI și al organizațiilor aparținând minorităților naționale.

Anual, Guvernul României, prin Ministerul Culturii, a promovat dialogul intercultural și identitatea culturală, lingvistică și religioasă a minorităților naționale, precum și lupta împotriva intoleranței prin colaborarea cu instituții publice, ONG-uri și alte entități în promovarea acestor valori. În acest sens, minoritățile naționale implicate au fost: maghiară, idiș, romani, germană, slovacă, bulgară, italiană, cehă, sârbă, greacă, ucraineană, albaneză, turco-tătară, poloneză, rusă, croată, armeană etc.

Prezentăm în **anexa nr. 4** proiectele finanțate de Ministerul Culturii prin programul de susținere și promovare a culturii minorităților naționale.

Promovarea dialogului intercultural prin teatru

Limbi minoritare/minorități implicate: maghiară, idiș, romă, germană etc.

Ministerul Culturii subvenționează anual instituții culturale ale minorităților naționale, precum Teatrul Maghiar de Stat din Cluj, Opera Maghiară din Cluj și Teatrul Național din Târgu-Mureș – aflate în subordine, și care, prin definiție, deservește interculturalitatea româno-maghiară prin cele două companii: respectiv Societatea „Liviu Rebreanu” (care își desfășoară activitatea în limba română) și Societatea „Tompá Miklós” (care își desfășoară activitatea în limba maghiară). Toate spectacolele sunt subtitrate, oferind celor două etnii posibilitatea consolidării legăturilor socio-culturale. În același timp, ambele companii includ în repertoriu piese aparținând celeilalte culturi. Traducerile sunt finanțate din producția spectacolelor.

Există și teatre în limbile minorităților naționale finanțate de autoritățile locale: Teatrul German de Stat din Timișoara, Teatrul Radu Stanca din Sibiu - Secția Germană, Teatrul Maghiar de Stat Csiki Gergely (Timișoara), Teatrul Tamási Áron (Sfântu Gheorghe), Teatrul Tomcsa Sándor, Teatrul Evreiesc din România, Giuvlipen (prima companie independentă de teatru feminist rom din România), Compania de teatru Harag György -secție maghiară a Teatrului de Nord din Satu Mare, Teatrul „Szigligeti” din Oradea și Teatrul „Csíki Játékszín” din Miercurea Ciuc.

Există, totodată, o colaborare între instituțiile de teatru ale minorităților naționale din subordinea Ministerului Culturii și instituțiile de teatru finanțate de autoritățile locale. De exemplu: **Festivalul Interetnic de Teatru-IFESZT** este un proiect de teatru organizat o dată la doi ani în diferite localități, de mare importanță în spațiul cultural al minorităților naționale din România, fiind singurul festival de teatru la care participă toate teatrele minoritare din țară. Acesta oferă un cadru adecvat pentru analizarea situației acestor instituții, discutarea problemelor și prezentarea vieții teatrale a minorităților naționale.

Ediția a 11-a a Festivalului a avut loc în 14-24 noiembrie 2024, la Satu Mare și a cuprins 14 teatre și ateliere de teatru ale minorităților naționale din România, cu spectacole în limba maghiară, germană, idiș și romă: Teatrul Maghiar de Stat Cluj Napoca, Teatrul Național Târgu Mureș - Trupa Tompa Miklós, Teatrul Szigligeti Oradea, Teatrul Maghiar de Stat Csiky Gergely Timișoara, Teatrul Tamási Áron Sfântu Gheorghe, Teatrul Figura Gheorgheni, Teatrul Tomcsa Sándor Odorheiu Secuiesc, Teatrul Csiki Játékszín din Miercurea Ciuc, Teatrul Orășenesc Târgu Secuiesc,

Teatrul Evreiesc de Stat București, Teatrul de Nord Satu Mare - Compania de Teatru Harag György și Compania de teatru independent roma – Compania de Teatru Giuvlipen din București. Pe lângă spectacole de teatru, festivalul a inclus expoziții, ateliere, spectacole de lectură și lansări de carte.

Prezența presei de specialitate și a criticilor de limbă română, precum și subtitrarea spectacolelor în limba română, încurajează comunicarea dintre profesioniștii români și non-români, fiind astfel un exemplu de dialog intercultural.

Teatrul Tomcsa Sandor a primit o bursă pentru organizarea Festivalului de Teatru Contemporan dramatic de la Odorheiu Secuiesc în perioada 2019-2023. Festivalul a promovat înțelegerea reciprocă și cunoașterea prin cultură, prin intermediul dramaturgiei contemporane românești și maghiare.

Teatrul Figura Studio din Gheorgheni în parteneriat cu Asociația Figura, cu sprijinul Ministerului Culturii, a organizat festivalul de teatru Colocviul Teatrelor Minorităților Naționale, în perioada 11-20 octombrie 2019, la Gheorghieni, județul Harghita. Festivalul a prezentat cele mai valoroase spectacole din ultimele două sezoane, de la instituții de teatru care evoluează în limbile minorităților naționale din România (maghiară, germană și idiș), producții ale grupurilor și universităților de teatru experimental, spectacole ale teatrelor de limbă maghiară din Serbia, Ungaria și România. Au avut loc dezbateri, conferințe și ateliere pentru studenți pe teme de actualitate din domeniul artelor teatrale și managementului cultural, expoziții, lansări de carte etc.

Promovarea literaturii în limbile minorităților naționale și accesul tuturor la cultura minoritară

a. Promovarea literaturii minoritare

Târguri de carte:

Târgul Internațional de Carte de la Târgu Mureș, edițiile XXV-XXVIII (2019-2022)

Asociația Breasla Cărții Maghiare din România a primit sprijin nerambursabil în anii 2018, 2019, 2020, 2021, 2022 pentru organizarea Târgului Internațional de Carte de la Târgu-Mureș, cu participarea editurilor din România, Ungaria, Slovacia și Serbia .

Editorii participanți:

- **în anul 2019:** 41 de edituri au participat cu propriul stand, inclusiv 12 edituri la standul Uniunii Editorilor și Editorilor de Carte din Uniunea Maghiară.

- **în anul 2020:** Târgul în sine nu a avut loc din cauza pandemiei, cele 24 de programe ale târgului s-au ținut fără audiență și au fost difuzate online pe pagina de Facebook a târgului, iar înregistrările sunt accesibile pe canalul de YouTube.

- **în anul 2021:** A fost organizat un târg în cupola de sticlă a Cetății Medievale din Tg. Mureș - au participat cele 13 edituri, membre ale Asociației Breasla Cărții Maghiare din România, dar cele 27 de programe ale târgului au fost realizate fără public, fiind difuzate online pe pagina de Facebook a târgului, iar înregistrările sunt accesibile pe canalul de YouTube.

- **în anul 2022:** 27 de edituri au participat cu stand propriu, 26 de edituri au fost reprezentate de comercianți de carte români.

România, prin Ministerul Culturii, participă anual la o serie de târguri internaționale de carte, precum cele de la: Leipzig, Bologna, Praga, Budapesta, Frankfurt, Belgrad, Istanbul, Sofia.

La standul românesc al târgurilor de carte sus-menționate și mai ales la cele organizate în țările vecine (din Sofia, Belgrad, Budapesta) sunt prezentate traduceri din limba română în limba țărilor gazdă și invers. În același spațiu au loc evenimente la care sunt invitați autori sau actori români din țara gazdă: lansări de carte (traduceri), discuții literare, dezbateri, avanpremiere literare etc.

Există, de asemenea, sprijin financiar pentru traduceri de opere literare din țările vecine. Instituțiile sau organizațiile care oferă un astfel de sprijin sunt Institutul Cultural Român, Traduki, programul Comunitatea Europa Creativă etc. Exemple de bune practici pot fi găsite la o serie de edituri din România, Bulgaria, Serbia sau Ungaria, care solicită în mod constant aceste programe de sprijin. Ministerul Culturii sprijină financiar fiecare ediție a Târgului Internațional Gaudeamus, la care au participat edituri ale minorităților naționale.

Promovarea dialogului intercultural și a multilingvismului cu ajutorul limbilor minoritare

Limbi materne/minorități implicate: maghiară, evreiască, romani, germană, slovacă, bulgară, italiană, cehă, sârbă, greacă, macedoneană, ucraineană, albaneză, turco-tătără, poloneză, rusă, croată, armeană, retoromană etc.

Autoritățile române sprijină financiar fiecare ediție a „**ProEtnica – Festivalul Intercultural Sighișoara**”, organizat de Asociația Centrului Educațional Interetnic pentru Tineret din Sighișoara, județul Mureș, eveniment ce promovează menținerea și afirmarea identității lingvistice și culturale a minorităților naționale, precum și a dialogului intercultural. Cele 20 de minorități naționale ale României au fost reprezentate în festival, care a inclus evenimente artistice, spectacole interactive, standuri de prezentare, o expoziție comună de arte plastice a artiștilor contemporani ai minorităților naționale, concerte etno-culturale, o secțiune de film și ateliere oferite de organizațiile minorităților naționale pe diferite teme (dans, cultură, tradiții, arte contemporane), precum și o secțiune științifică.

ProEtnica este promovată prin propriul site web și social media, precum și prin numeroșii săi parteneri media internaționali, naționali, regionali și locali. Programul proiectului este prezentat într-un catalog online tradus în trei limbi. La acest proiect au participat toți reprezentanții minorităților naționale cu cărți și reviste bilingve sau ziare în limba maternă și în limba română.

Festivalurile Deltei: Casa de Cultură Sulina a organizat, în perioada 2019-2022, cea de-a XX-a ediție a Festivalului Competiției Naționale a Minorităților „Serbările Deltei” la Sulina, Tulcea, județul Tulcea.

Proiectul a urmărit păstrarea, conservarea și îmbunătățirea patrimoniului imaterial al minorităților naționale prin facilitarea accesului la diversitatea elementelor sale componente.

Având ca obiectiv promovarea dialogului intercultural, modelul bunei conviețuiri a mai multor etnii, de-a lungul secolelor în regiunea Dobrogea, poate servi drept exemplu pentru participanții la acest proiect, oferind un cadru propice de transmitere a patrimoniului cultural, precum și pentru descoperirea și promovarea tinerelor talente în rândul minorităților naționale, contribuind și la dezvoltarea turismului cultural în regiunea Deltei Dunării.

Ediția din 2022, amânată cu 2 ani din cauza restricțiilor pandemice, a reunit pe scenă pe câțiva dintre câștigătorii edițiilor precedente, confirmând valorile promovate de-a lungul timpului. Proiectul a inclus și întâlniri cu specialiști din instituțiile culturale, cu reprezentanți ai comunităților minorităților naționale și cu păstrătorii tradițiilor acestor comunități din zona Deltei Dunării.

Brukenthal – Un european timpuriu

Expoziția a propus o prezentare a operei și activității lui Samuel von Brukenthal, pe zece panouri. Broșura trilingvă, care a însoțit expoziția, a reprodus fără modificări conținutul panourilor și și-a

propus astfel să sporească interesul publicului larg pentru o cunoaștere temeinică a acestei personalități ilustre. Printre organizatorii și partenerii evenimentului s-au numărat: Forumul Democrat al Germanilor din România – Regiunea Extracarpatică, Departamentul pentru Relații Interetnice, Asociația *Cu timp pentru cultură*, Muzeul Național al Țăranului Român, Forumul Democrat al Germanilor din Cluj - Napoca, Muzeul Național Brukenthal.

Limbi materne/minorități implicate: maghiară, sârbă

Proiectul cultural **Vocile Orașului – Banatul în Europa**, implementat în 2022 de Teatrul Național „Mihai Eminescu” din Timișoara. Proiectul a fost unul tripartit, incluzând:

- a) Atelier de teatru trilingv în sârbă, maghiară și română;
- b) Scrierea unei piese de teatru în trei acte, fiecare act într-una din cele trei limbi – sârbă, maghiară și română;
- c) Realizarea unui spectacol trilingv în sârbă, maghiară și română;

Proiectul **Vocile Orașului - BANAT ÎN EUROPA** este realizat de Teatrul Național „Mihai Eminescu” din Timișoara, în cadrul componentei „Atelier de identitate”, parte a proiectului Vocile Orașului, cu care Teatrul Național participă la Programul Cultural „Timișoara 2023 – Capitală Culturală Europeană”. Proiectul a început în anul 2022 cu atelierul de dramaturgie **Banat în Europa**.

Atelierul de dramaturgie a stat la baza realizării unei partituri de teatru care s-a transformat într-un spectacol trilingv, cu o distribuție formată din actori din cele trei teatre partenere: Teatrul Național „Mihai Eminescu” din Timișoara, Teatrul Național „Sterija” din Vârșeț și Teatrul Național Szeged.

Spectacolul este reprezentat în trei limbi: română, sârbă și maghiară, cu supratitrări în română și engleză.

În contextul desemnării Timișoarei și Novi-Sad drept Capitale Europene ale Culturii (în anul 2019), Muzeul Național de Artă Timișoara a încheiat acorduri de parteneriat cu **Muzeul Voivodinei și Muzeul de Artă al Academiei (Matica Srpska) din Novi Sad**. În urma semnării parteneriatului cu Muzeul Voivodinei, în mai 2019, Muzeul de Artă Timișoara a organizat transferul la Novi Sad a expoziției pictorului Dorin Coltofeanu.

Totodată, la Timișoara, pe 6 decembrie 2019, a avut loc la Novi Sad ceremonia oficială de semnare a protocolului de cooperare între Muzeul de Artă Timișoara și Muzeul de Artă al Academiei (Matica Srpska). Acțiunea ***Fenomene europene din Colecția Galeriei Matica Srpska*** a deschis

șirul acțiunilor din cadrul **Protocolului de Cooperare semnat în decembrie 2019**, în contextul selecției **Novi Sad și Timișoara drept Capitale Europene ale Culturii în 2022, respectiv 2023**.

Limbi materne /minorități implicate: albaneză, maghiară, evreiască, romani, germană, slovacă, bulgară, italiană, cehă, sârbă, greacă, macedoneană, ucraineană, turco-tătară, poloneză, rusă, croată, armeană.

Biblioteca Națională a României are în prezent o *politică de schimb internațional*, bazată pe **un program de schimb** cu 118 parteneri străini din 36 de țări – incluzând schimburi de cărți, periodice (tipărite și online), CD-uri, DVD-uri și alte tipuri de documente. Majoritatea documentelor schimbate sunt în limba engleză, limba franceză, limba **germană**, limba spaniolă, limba **italiană**, limba **rusă** și **un procent semnificativ de titluri în limbile minorităților naționale din România**. Acest aspect confirmă importanța schimburilor în îmbogățirea colecțiilor cu documente redactate în limbi pentru care achiziționarea prin canale tradiționale nu este întotdeauna potrivită. Partenerii de schimb sunt în mare parte biblioteci naționale, biblioteci academice, biblioteci universitare, biblioteci publice, biblioteci de specialitate, muzee, alte instituții culturale față de care există acorduri de cooperare formale sau informale.

Tipologia documentarelor supuse schimbului internațional de publicații include:

- cărți, periodice, materiale audio-vizuale din toate domeniile de cunoaștere, în toate limbile de circulație internațională;
- publicații academice apărute la un moment dat sau sub auspiciile academiilor, institutelor de cercetare, academiilor de studii și universităților: tratate, lucrări ale conferințelor, anuare, rapoarte anuale, comunicări, statute, recenzii, volume memoriale, publicații interne, serii generale sau lucrări diverse ;
- publicații universitare: teze, dizertații, prelegeri susținute de profesori, programe, calendare, ghiduri de studiu, anuare, comunicări, volume memoriale;
- publicațiile organizațiilor internaționale au ca scop cooperarea, colaborarea și pot fi asociate cu organizații internaționale guvernamentale sau neguvernamentale – din cadrul Națiunilor Unite, UNESCO - înregistrări oficiale, tratate și publicații în serie, bibliografii, cataloage și liste de publicații, indexuri generale și speciale, rapoarte, programe de cercetare,

buletine oficiale, reguli și reglementări, înregistrări oficiale (procese verbale, rezoluții, proceduri), buletine, tranzacții, manuale, statistici, monografii.

Biblioteca Națională a României organizează Depozitul Legal - principala sursă documentară de cunoaștere a culturii naționale, dar și a minorităților naționale, deoarece Depozitul Legal primește toate titlurile publicate în România, indiferent de limbă și conținut.

Finanțarea revistelor și publicațiilor culturale – Ministerul Culturii

Finanțarea reviste/publicațiilor culturale depuse de asociațiile minorităților naționale din România în cadrul sesiunii de finanțare pentru programul *Finanțarea revistelor și publicațiilor culturale* s-a făcut în cuantum de **95.000 lei în 2022, 105.000 lei în 2020, 95.000 lei în 2019.**

Reviste/publicații culturale depuse de asociațiile minorităților naționale din România pentru sesiunea de finanțare din august 2022

<http://www.cultura.ro/finantarea-revistelor-si-publicatiilor-culturale>

- Asociația de prietenie Korunk, Revista Korunk, 40.000 lei;
- Federația Comunităților Evreiești din România, Revista Română de Istorie Evreiască, 25.000 lei;
- Asociația Medea, revista ME.dok, 15.000 lei;
- Asociația Jatekter, revista Jatekter, 15.000 lei;

Total = 95.000 lei

Reviste/publicații culturale depuse de asociațiile minorităților naționale din România în cadrul sesiunii de finanțare 2020

<http://www.cultura.ro/finantarea-revistelor-si-publicatiilor-culturale>

- Asociația de prietenie Korunk, revista Korunk, 40.000 lei;
- Federația Comunităților Evreiești din România, Revista Română de Istorie Evreiască, 25.000 lei;
- Asociația Jatekter, revista Jatekter (maghiară), 20.000 lei;
- Asociația Medea, revista ME.dok, (maghiară), 20.000 lei;

Total = 105.000 lei

Reviste/publicații culturale depuse de asociațiile minorităților naționale din România în sesiunea de finanțare 2019

<http://www.cultura.ro/finantarea-revistelor-si-publicatiilor-culturale>

- Asociația Jatekter, revista Jatekter (maghiară), 20.000 lei;
- Asociația Medea, revista ME.dok, (maghiară), 20.000 lei;
- Asociația de prietenie Korunk, revista Korunk (maghiară), 55.000 lei;

Total = 95.000 lei

Programul național de achiziție de cărți și abonamente la reviste la categoria cultură scrisă oferă finanțare și pentru titluri în limbile minorităților naționale din România sau pentru traduceri. (<http://www.cultura.ro/rezultate-parțiale-programul-national-pentru-achizitia-de-carti-si-abonamente-la-reviste-din>)

Programul ACCES este un alt instrument de finanțare prin care pot fi susținute proiecte ale organizațiilor minorităților naționale sau cu accent pe cultura minorităților naționale. Programul este conceput pentru a sprijini acțiuni și proiecte culturale în următoarele domenii: arte vizuale/arhitectură, cultură scrisă, film/audiovizual, arta spectacolului, dialog intercultural, patrimoniu imaterial/patrimoniu cultural mobil.

Inițiat în 2016 de Ministerul Culturii, Programul ACCES are ca obiectul valorificarea potențialul cultural și creativ existent la nivel național, precum și integrarea acestuia în sfera de circulație a valorilor culturale universale.

Limbi materne/minorități implicate: limba idiș

Ministerul Culturii finanțează proiecte culturale privind istoria, limba, cultura și viața evreilor, de exemplu: *Festivalul Zilei Limbii și Teatrului Idiș*, *Festivalul Internațional „Mihail Sebastian”*, *„Marii compozitori evrei”*, *Festivalul de Film Evreiesc de la București*, *Festivalul Zilelor Culturii Sefarde etc.*

Festivalul Zilei Limbii și Teatrului Idiș, organizat de Federația Comunităților Evreiești din România, cuprinde activități culturale, educaționale, artistice și științifice dedicate promovării limbii și teatrului idiș. Ziua limbii și teatrului idiș, *instituită prin Legea nr. 253/2017*, este sărbătorită la 30 mai. Festivalul dedicat limbii și teatrului idiș din România este un eveniment anual organizat pentru păstrarea specificului unic al culturii idiș și face parte din programele menite să sprijine atingerea obiectivelor generale și specifice ale *Strategiei naționale de prevenire și combatere a antisemitismului, xenofobiei, radicalizării și discursului instigator la ură pentru*

perioada 2021-2023, respectiv programul „Artă împotriva urii sociale, discriminării, antisemitismului și xenofobiei”, care prevede extinderea programelor derulate de FEDROM în domeniile muzică și teatru.

Edițiile din anii 2020 și 2021, în context pandemic, s-au desfășurat exclusiv online, fiind difuzate pe pagina oficială de Facebook a Festivalului Idelor FEDROM (facebook.com/FederatiaEvreilor) și a Comunității Evreiești din Oradea (facebook.com/ComunitateaEvreilorOradea). Programul evenimentului a cuprins: expoziții, conferințe, spectacole de teatru ale trupelor românești și israeliene, concerte și recitaluri, dansuri și discuții despre gastronomie, interviuri cu personalități. În anul 2023, Festivalul dedicat Zilei Limbii și Teatrului Idiș din România a avut loc pe 30 mai la Timișoara.

În 2024, Ministerul Culturii a finanțat cea de-a 14-a ediție a **Festivalului de Film Evreiesc din București 2024**, organizat de Asociația Semper Culturalia, care a avut loc în perioada 25 octombrie - 3 noiembrie 2024, cu o alocare de 100.000 de lei, ținând cont de resursele bugetare ale ministerului. De asemenea, **Festivalul Zilelor Culturii Sefarde**, care a avut ca scop promovarea, recuperarea și valorificarea patrimoniului cultural al comunității sefarde din România, a fost organizat de Forumul Bnai Brith Dr. David Moses Rosen în perioada 4-6 noiembrie 2024. Ministerul Culturii a alocat 38.000 de lei pentru Festivalul Zilelor Culturii Sefarde, ținând cont de resursele bugetare ale ministerului.

Federația Comunităților Evreiești din România a organizat în 2019 și 2020 **Festivalul Internațional „Mihail Sebastian”** - un eveniment multicultural, educațional, academic și de networking interetnic sub egida scriitorului român Mihail Sebastian, născut Iosef Hechter.

Muzeul Brăilei Carol I a găzduit o serie de simpozioane dedicate dramaturgului Mihail Sebastian, lansarea unei ediții de texte, editată de Petruș Costea și Geo Șerban, intitulată Scena și Ecranul. Actorii de la Teatrul Karov din Tel Aviv, Israel, și de la Teatrul de Stat Evreiesc au interpretat o adaptare după Ultima oră a lui Mihail Sebastian.

Totodată, acesta a găzduit un spectacol de muzică evreiască, Shalom, cu participarea corurilor Hazamir din Comunitatea Evreiască din București și Macabi, din Comunitatea Evreiască din Brăila, care a marcat și redat folclorul evreiesc și ritualurile specifice evreiești.

Ediția din 2020 s-a desfășurat în mare parte online din cauza restricțiilor pandemiei, dar a păstrat elementele definitorii ale festivalului, și anume, activitățile culturale și religioase evreiești - o ceremonie religioasă în memoriam la mormântul lui Mihail Sebastian la Cimitirul Filantropiei,

recital muzical susținut de Bucharest Choral Temple Choir, film oferit de Bucharest Jewish Film, In Memoriam Nico Nitai de la Teatrul Karov din Israel (fost elev al dramaturgului), participarea actriței Maia Morgenstern, dansuri israeliene și momente dedicate identității spirituale evreiești. În 2021, Festivalul Internațional „Mihail Sebastian” a fost amânat în contextul morții dr. Aurel Vainer, fost președinte al FEDROM – inițiatorul festivalului – tocmai în perioada acestui eveniment cultural.

Ministerul Culturii a susținut financiar în anul 2019 proiectul „*Mari compozitori evrei*” (cu suma de 15.000 lei), o acțiune culturală pe teme muzicale evreiești care s-a dovedit a fi de anvergură națională. Tema principală a proiectului a fost cultura și muzica evreiască în contextul crizei identității evreiești pe fondul ascensiunii antisemitismului în Europa secolului XX, precum și elemente legate de interpretarea și percepția temelor sale muzicale.

În ceea ce privește cultura memorială a Holocaustului din România, Ministerul Culturii și instituțiile subordonate acestuia, prin programe de finanțare, oferă sprijin nerambursabil pentru proiecte culturale, editoriale, reviste și publicații culturale, proiecte muzeale care tratează teme legate de: promovarea istoriei, valorilor și tradițiilor specifice comunității evreiești, promovarea patrimoniului cultural evreiesc, contribuția evreilor la dezvoltarea societății românești, lupta împotriva antisemitismului etc., cu intenția de recuperare și transmitere a memoriei minorității evreiești din România.

Ministerul Culturii a sprijinit financiar realizarea de proiecte privind istoria, cultura și viața evreiască și istoria Holocaustului, care servesc drept resurse educaționale pentru noua materie de *Istoria evreilor. Holocaustul*. În acest sens, pot fi date ca exemplu: **Revista Română de Istorie Evreiască (RIER) sau Casa Regală și problema emancipării evreiești în România (1866-1923)** - proiecte realizate de Federația Comunităților Evreiești din România - Cultura Mozaică/Centrul de Studiu a Istoriei Evreiești din România „Wilhelm Filderman”.

Revista Română de Istorie a Evreilor (RIER) tratează diverse teme legate de istoria evreiască, aspecte ale vieții comunității evreiești din România, istoria Holocaustului, istoria teatrului evreiesc, personalități evreiești etc. Studiile pe care le conține sunt scrise în diferite limbi (română, engleză, franceză, germană, idiș etc.) și sunt redactate de cercetătorii Centrului, precum și de cercetători externi.

Proiectul Casa Regală și problema emancipării evreilor din România (1866-1923) a adus în prim-plan un aspect mai puțin cunoscut al istoriei naționale și anume relația dintre Casa Regală și evreii

din România în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și prima jumătate a secolului al XX-lea, prin impact vizual; Totodată, a fost abordată și „chestiunea” evreilor și problema antisemitismului în România în perioada menționată, având un caracter inedit pentru istoriografia de specialitate.

Ministerul Culturii a finanțat și promovat proiectul **Bucharest Jewish Film Fest**, aflat la cea de-a 13-a ediție. **Bucharest Jewish Film Fest** este o poartă largă către valorile evreiești, oferind, prin filmele, debaterile și concertele prezentate, o imagine cuprinzătoare a bogatei moșteniri spirituale și culturale a poporului evreu, a tradițiilor și obiceiurilor evreiești, dar și a problemele cu care se confruntă astăzi poporul evreu, precum și legăturile acestuia cu lumea românească, pentru o mai bună înțelegere reciprocă.

Proiectul a consolidat și îmbunătățit relațiile interetnice dintre majoritate și minoritatea evreiască printr-o înțelegere corectă a evoluțiilor politice, sociale și economice care au marcat viața evreilor din România.

Ministerul Culturii finanțează proiecte culturale prin instituțiile din subordine, precum Administrația Fondului Cultural Național, CNC, Muzeul Național al Satului „Dimitrie Gusti”, Muzeul Național al Țăranului Român, Centrul de Cultură „George Apostu” etc. , care abordează istoria, limba, cultura și viața evreiască și contribuie la realizarea obiectivelor cuprinse în Strategia națională de prevenire și combatere a antisemitismului, xenofobiei, radicalizării și discursului instigator la ură.

Păstrarea istoriei, obiceiurilor și tradițiilor romilor

Limbi materne/minorități implicate: limba romani/romi

În 2023, Ministerul Culturii a sprijinit financiar cu 50.000 de lei realizarea proiectului cultural *Recurs la Cultură, din perspectiva valorilor locale. Includerea copiilor romi în societate prin activități culturale și educaționale*, desfășurat în perioada 10 octombrie – 10 decembrie, adresat copiilor romi și români din școala gimnazială din comuna Aninoasa, județul Argeș, în parteneriat cu mănăstirea Aninoasa, cu scopul de a cunoaște și aprofunda prin ateliere de creație și lectură istoria, limba, cultura și tradițiile romilor din zona Argeș.

Proiectul a vizat dezvoltarea relațiilor interetnice, combaterea discriminării/atitudinilor negative față de romi, pregătirea culturală și intelectuală, fiind un răspuns la nevoia de manifestare socială și integrare a copiilor și tinerilor romi din comuna Aninoasa, județul Argeș, cu scopul creșterii gradului de culturalizare și educare a elevilor din zonă.

Proiectul cultural se înscrie în programele menite să sprijine realizarea obiectivelor generale și specifice ale *Strategiei Guvernului României de Incluziune a Cetățenilor Români aparținând minorității de romi pentru perioada 2022-2027*, aferente Obiectivului Specific 6 - Măsurile specifice: Combaterea discriminării, a discursului anti-romi și a atitudinilor generatoare de discurs instigator la ură sau de crime motivate de ură, precum și Strategia națională de prevenire și combatere a antisemitismului, xenofobiei, radicalizării și discursului instigator la ură pentru perioada 2021-2023.

Scopurile principale ale proiectului au fost: afirmarea identității etnice, lingvistice și culturale a copiilor romi din Aninoasa (oraș cu o populație mai mică de 50.000 de locuitori, din care 18,28% sunt declarați oficial romi), păstrarea și promovarea limbii și culturii romilor; incluziunea socială a copiilor romi în cadrul colectivelor din care fac parte, prin participarea la activități comune; stimularea laturii creative a copiilor, prin ilustrarea cărților pe care le citesc și stimularea interesului pentru lectură individual și colectiv în perioada școlară; evidențierea unor aspecte ale culturii și tradițiilor romilor din zona Argeș și educarea acestor copii, care provin din familii fără resurse materiale; dezvoltarea deprinderilor speciale, formarea elevilor în activități cât mai variate și bogate în conținut, facilitarea integrării acestora în mediul școlar, oferirea de sprijin pentru succesul școlar în ansamblu, dezvoltarea talentelor personale și legarea abilităților cu atitudinile; stimularea gustului pentru lectura cărților specifice culturii romilor; aducerea copiilor mai aproape de cărți și cuvântul scris în limba romă, familiarizarea copiilor cu diferite tipuri de scriere, îmbunătățirea comunicării orale și stimularea interesului pentru citit, scris, desen, limba maternă a copiilor romi, împărtășirea experiențelor personale, urmărindu-se reducerea ratelor abandonului școlar și a analfabetismului.

Proiecte realizate de instituțiile din subordinea Ministerului Culturii și/sau în parteneriat cu alte entități care au avut ca temă promovarea limbilor materne

Proiectele culturale care vizează dialogul intercultural și promovarea valorilor culturale ale minorităților naționale din România sunt finanțate prin programele de finanțare ale instituțiilor din subordine: Institutul Național de Cercetare și Formare Culturală, Administrația Fondului Cultural Național (AFCN), Centrul Național de Cinematografie (CNC), Institutul Național al Patrimoniului, Biblioteca Națională a României.

Institutul Național de Cercetare și Formare Culturală (INCFC), instituție publică de cultură de importanță națională, aflată în subordinea Ministerului Culturii, organizează și conduce examenul pentru eliberarea certificatului de traducător în și din limbi străine, examen organizat într-o manieră uniformă la nivel național (<https://www.culturadata.ro/examen-traducatori/inscriere-examen-traducatori/>.)

Cu privire la limbile reglementate de Carta Europeană a Limbilor Regionale sau Minoritare (ECRML), **Institutul Național de Cercetare și Formare Culturală (INCFC)** a organizat o sesiune anuală de examene pentru certificatul de traducător pentru limbile *bulgară, cehă, ebraică, maghiară, poloneză, romani, sârbă, slovacă, turcă, ucraineană* pentru domeniile/terminologiile referitoare inclusiv la economie, sociologie-politică, tehnologie, științe juridice.

Prin aceste examene organizate de INCFC la nivel național, cetățenilor români, indiferent de etnie/naționalitate (dar și cetățenilor străini), li se oferă posibilitatea de a obține o recunoaștere – prin adeverință de traducător – a nivelului de cunoaștere a unei limbi străine și a unei limbi/terminologii specifice de specialitate (la nivel scris). După această recunoaștere, deținătorii certificatului de traducător pot desfășura apoi diverse activități de traducere (autorizate sau nu) în diferite domenii de activitate (colaborare cu edituri, firme, companii străine, etc.) urmărind astfel să mențină viabilitatea acelei limbi din punctul de vedere al terminologiei specifice domeniilor socio-economice.

În 2019-2022 s-au desfășurat în total 8 sesiuni ordinare și o sesiune extraordinară, pentru care au fost depuse un total de 3.408 cereri și au fost susținute un total de 4.998 lucrări de examen.

În perioada 2019-2022, **Centrul Național al Cinematografiei (CNC) în parteneriat cu instituții publice, ONG-uri și alte entități** a finanțat 9 proiecte care promovează valorile culturale ale minorităților naționale din România; de exemplu: Festivalul Filmului Evreiesc de la București, Festivalul Internațional de Scurtmetraj Alter-Native, Zilele Filmului Maghiar Filmtettfeszt etc.

Prezentăm în Anexa 4 o listă a finanțărilor realizate de către Administrația Fondului Cultural Național

În anul 2021, Muzeul Național al Țăranului Român a încheiat un acord de parteneriat cu Asociația Centrul Romilor „Amare Rromenza”, oferind sprijin în realizarea unui muzeu virtual al romilor. De asemenea, în anul 2022, Muzeul Național al Țăranului Român a organizat și a găzduit 30 de târguri cu meșteri la care au participat meșteri romi cu produse din aramă, costume, antichități.

În cadrul Cinematografului Muzeului Țăranului Român, filmul de animație *Merge și-așa*, regizat de Valentin Urziceanu, un film cu tematică romă, a fost programat sistematic începând cu 1 iunie 2022. Totodată, Cinematograful a organizat Gala „ **Eu număr**” - o gală pentru tinerii instituționalizați, care a inclus o serie de activități culturale, cum ar fi momente de artă de performanță, proiecții de scurtmetraje, dezbateri și discuții cu publicul, alături de artiști, jurnaliști și oameni de cultură romă.

Muzeul Național al Țăranului Român a participat la FESTIVALUL DE FILM ASTRA, 9-16 octombrie 2022, la Sibiu, cu filmul *O Tahtai. Savendar tai Seiandar* [Lopata. Despre fii și fiice], regia Dana Bunesco, Cătălina Tesăr. Filmul expune pentru prima dată în cinema lumea fascinantă a romilor (cortorari).

În cadrul proiectului ROM(a)NOR Interferences” implementat de Muzeul Național al Satului „Dimitrie Gusti”, au fost create un site web al proiectului bilingv și o pagină de Facebook dedicată promovării culturii rome și au fost realizate 24 de filme/fotografii, în timp ce meșterii tradiționali romi au fost promovați prin intermediul social media. Mai mult, cercetările de teren au avut loc în 40 de sate din 7 județe și au fost achiziționate 322 de piese de patrimoniu.

„ROM (a) NOR Interferences” este un proiect cultural implementat de Muzeul Național al Satului „Dimitrie Gusti” în colaborare cu Muzeul Anno din Norvegia. Proiectul a avut o durată de 24 de luni și s-a desfășurat de la 1 ianuarie 2022 până la 31 decembrie 2023. Acesta a prezentat o călătorie în timp și spațiu pentru promovarea, valorificarea și revitalizarea moștenirii culturale rome. Proiectul se adresează minorității rome în ansamblu și publicului vizitator din România și Norvegia, cu scopul de a îmbunătăți percepția populației rome.

La Teatrul Național „I.L. Caragiale” din București, Alina Șerban, actriță de etnie romă absolventă a UNATC și scriitoare (autoarea a două piese cu succes răsunător la Londra) și reprezentantă a Asociației „Povești nespuse”, a organizat o serie de reprezentații ale spectacolului „Cel mai bun copil din lume” pentru care s-au oferit bilete gratuit copiilor romi din casele de plasament, prin finanțare de la administrația locală.

Sprijin pentru conservarea identităților și a patrimoniului cultural prin Institutul Național al Patrimoniului

Institutul Național al Patrimoniului a finanțat prin Programul Național de Restaurare a Monumentelor Istorice (PNR) lucrări în valoare totală de 37.427,75 lei pentru restaurarea

Ansamblului Bisericesc Unitar Dârjiu, str. Aszeg, nr. 164, comuna Dârjiu, județul Harghita, monument inclus în Lista Patrimoniului Mondial UNESCO.

În 2019, lucrările au fost finalizate, iar recepția a fost organizată la finalul lucrărilor. De asemenea, în perioada 2020-2022, următoarele monumente istorice cu relevanță deosebită pentru etnia maghiară au beneficiat de finanțare nerambursabilă în cuantum de 507.266 lei din Fondul Timbrul Monumentelor Istorice:

În anul 2020:

- Parohia Unitariană Suatu, județul Cluj, a beneficiat de finanțare nerambursabilă în valoare de 200.000.000 lei pentru intervenții de urgență - consolidare fundații la Biserica Unitariană din Suatu.
- Szabo Coloman-Emeric, a beneficiat de finanțare nerambursabilă în valoare de 124.897,00 lei pentru întocmirea documentației tehnico-economice pentru restaurarea și punerea în valoare a Castelului Urmanczy din Toplița, județul Harghita.

În anul 2022:

- Parohia Unitariană Roșia Montană, județul Alba, a beneficiat de finanțare nerambursabilă în valoare de 100.000,00 lei pentru lucrări de reparații de finisaje interioare și exterioare, pardoseli, tâmplărie, mobilier fix, sistem de colectare și dirijare a apelor pluviale, pavaj jgheab pentru Biserica Unitariană din satul/comunitatea Roșia Montană, nr. 350, județul Alba.
- Parohia Unitariană Roșia Montană, județul Alba, a beneficiat de finanțare nerambursabilă în sumă de 82.369,00 lei pentru întocmirea documentației tehnico-economice pentru conservarea-restaurarea Casei Cantorului din satul/comunitatea Roșia Montană.

În anul 2022, Institutul Național al Patrimoniului a derulat o serie de proiecte culturale, finanțate din fonduri europene și naționale, care au cuprins acțiuni de cercetare și promovare a patrimoniului, inclusiv a patrimoniului cultural de interes pentru comunitățile maghiare din România și/sau au avut parteneri din Ungaria:

INNOCASTLE - Inovarea politicilor publice pentru conservarea, transformarea și exploatarea castelelor, conacelor și grădinilor acestora.

Perioada de implementare: iunie 2018 - noiembrie 2022; Buget total: 1.107.435,00 Eur. Buget total INP 327956 Euro; 2021: 88734,42 Euro

Proiectul, coordonat de Institutul Național al Patrimoniului, este finanțat prin Interreg Europe din fonduri FEDR și a avut ca parteneri Universitatea din Gent (Belgia), Provincia Badajoz (Spania), National Trust (Marea Britanie) și provincia Gelderland (Olanda).

Obiectivul proiectului a fost de a asigura conservarea durabilă a reședințelor elitelor istorice (castele, conace și domenii aferente) prin remodelarea politicilor publice actuale, astfel încât acestea să reflecte mai bine tendințele actuale și nevoile viitoare, pentru a asigura implicarea diferitelor grupuri interesate (actorii), precum și flexibilitatea economică și de mediu a acestor grupuri.

În România, INNOCASTLE a vizat inițial în mod specific Programul Operațional Regional 2014-2020, Prioritatea de Investiții 5.1 - Conservarea, protecția, promovarea și dezvoltarea patrimoniului natural și cultural. Ulterior accentul a fost transferat către Programul Operațional Regional 2021-2027 legat de dezvoltarea Regiunea Centru și Programul Național de Restaurare a Monumentelor Istorice.

În urma unui studiu integrat al castelelor, conacelor și domeniilor istorice, realizat în județul Mureș - zonă cu o concentrare de patrimoniu aparținând comunităților maghiare - în strâns contact cu grupurile interesate de la nivel local, național și regional, au fost propuse noi modalități de abordare a refacerii și punerii în valoare a acestui segment patrimonial.

ART NOUVEAU - Protecția și Promovarea Durabilă a Patrimoniului ART NOUVEAU în Regiunea Dunării.

Perioada de implementare: 2017-2019; Bugetul total al proiectului: 1.649.559 euro, buget total INP: 115.115 euro.

Institutul Național de Patrimoniu a fost partener în proiectul ART NOUVEAU - Protecția și Promovarea Durabilă a Patrimoniului ART NOUVEAU în Regiunea Dunării, derulat în perioada 2017-2019 cu finanțare prin Interreg Dunăre din fonduri FEDER, IPA.

Proiectul a fost realizat de Primăria Oradea (lider de proiect), împreună cu Muzeul de Arte Aplicate/Arte Contemporane MAK Viena, Fundația Bibliotecă și Sistemul Informațional al Academiei Naționale a Bulgariei, Muzeul de Arte și Meserii Zagreb, Muzeul de Arte Aplicate Budapesta, Compania Turism nonprofit Szeged și împrejurimi, Primăria Subotica, Institutul Republican pentru Protecția Monumentelor Culturale Serbia, Institutul de Urbanism al Republicii Serbia, Institutul de Urbanism al Republicii Slovenia, Institutul Național al Patrimoniului România

(împreună cu următorii parteneri strategici: Rețeaua Europeană a orașelor Art Nouveau (Belgia), Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice din România, ICOMOS România).

Scopul proiectului a fost de a consolida și extinde cooperarea dintre diferiți actori din orașele din regiunea Dunării care împărtășesc moștenirea Art Nouveau. Astfel, eforturile de conservare a acestui patrimoniu cultural devin coordonate, folosesc complementarități, cunoștințe și experiențe comune.

În România, prin implicarea Institutului Național al Patrimoniului în activitatea de inventariere a monumentelor istorice Art Nouveau, o serie de clădiri reprezentative pentru manifestarea acestui stil care au fost proiectate de arhitecți cunoscuți sau care scot la iveală lucrări artistice valoroase ale unor artiști maghiari au fost documentate și cartografiate. Pentru a promova acest patrimoniu, au fost organizate evenimente și tururi ghidate cu ocazia Zilei Mondiale a Art Nouveau.

ART NOUVEAU 2 - Consolidarea identității culturale a regiunii Dunării prin construirea pe patrimoniu comun al ART NOUVEAU

Perioada de implementare: 2020-2022. Bugetul total al proiectului: 1.827.119 euro, buget total INP: 135.440 euro;

Proiectul ART NOUVEAU 2 s-a dezvoltat în sensul extinderii rețelei și bazei de date, implementării strategiei dezvoltate anterior și schimbului de know-how. Consorțiul a fost format din nouă instituții partenere, coordonate de Municipiul Oradea (lider de proiect), și anume: Institutul Național al Patrimoniului (România), Fundația pentru Protecția Monumentelor Istorice din județul Bihor (România), Muzeul de Arte Aplicate, Budapesta (Ungaria), MAK - Muzeul Austriac de Arte Aplicate, Viena (Austria), MUO - Muzeul de Arte și Meserii, Zagreb (Croatia), Universitatea Slovacă de Tehnologie din Bratislava (Slovacia), Institutul Republican pentru Protecția Monumentelor Culturale, Belgrad (Serbia) și Universitatea Kodolányi János, Budapesta (Ungaria).

Scopul acestui proiect a fost consolidarea identității culturale și a patrimoniului Art Nouveau al regiunii Dunării printr-un set de pachete de lucrări privind educația publică în scopul cunoașterii și protejării acestui patrimoniu, cercetării și promovării.

O serie de activități au adus în atenția publicului larg patrimoniul maghiar Art Nouveau, precum: expoziția itinerantă „Manifestări ale artei totale. Art Nouveau, Szecesszió, Sezession, Jugendstil” care urmează să fie vernisată la Palatul Culturii din Târgu Mureș”, realizarea unei aplicații de tip

vânătoare de comori la Târgu Mureș, seminarii de formare pentru ghizi turistici cu accent pe clădiri reprezentative din Arad și Timișoara.

Tot la categoria sprijinului acordat comunității maghiare în domeniul patrimoniului cultural, mai putem aminti și faptul că Direcția Județeană Bacău a emis avizul nr. 55/M/05.11.2021, la D.T.A.C. faza pentru reconstituirea monumentului istoric *Fostul punct vamal „Cetatea Rákóczi”*, cod LMI: BC-II-m-B-00830. Satul Ghimeș, comuna Ghimeș-Făget, a solicitat o finanțare pentru realizarea proiectului de la Compania Națională de Investiții, care se află la stadiul de evaluare financiară în vederea începerii lucrărilor.

Finanțarea acordată organizațiilor minorităților naționale din România și proiectelor acestora este anuală, nu ad-hoc și rară, și are ca scop păstrarea și dezvoltarea identității și culturii acestora. De asemenea, persoanele aparținând minorităților naționale sunt sprijinite în eforturile lor de a-și colecta și păstra istoria, poveștile, cântecele și limba.

Articolul 13 – Viața economică și socială

În ceea ce privește viața economică și socială, România a ratificat articolul 13, astfel:

- Paragraful 1 cu subparagrafele a), b) pentru limbile bulgară, cehă, croată, rusă, sârbă, slovacă;
- Paragraful 1 subparagrafele a), b), c) și paragraful 2 subparagrafele c), d), e) pentru limba germană
- Paragraful 1 și paragraful 2 subparagrafele c), d), e) pentru limba maghiară.
- Paragraful 1 subparagraful b) pentru limbile turcă și ucraineană.

Nu există date despre situații în care în regulamentele interne ale întreprinderilor sau contractele private ar conține clauze care exclud sau limitează folosirea unei limbi minoritare sau regionale.

De asemenea, nu există prevederi ale legislației sau dispoziții care interzic sau limitează în mod nejustificat utilizarea unei limbi minoritare sau regionale în documentele legate de viața economică și socială.

Legislația română în vigoare (*Ordonanța nr. 137 din 31 august 2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare*) care interzice discriminarea de orice fel se aplică în mod corespunzător.

Nu au fost semnalate cazuri de restricție sau prohibiție în celelalte limbi care fac obiectul acestei secțiuni din raport.

În județele în care o minoritate deține o pondere demografică semnificativă, utilizarea limbii respective este larg răspândită (de exemplu, limba maghiară).

Articolul 14 – Schimburi transfrontaliere

În ceea ce privește cooperarea transfrontalieră, România a ratificat paragrafele a) și b) pentru toate limbile protejate în Partea a III-a

Pe lângă informațiile prezentate anterior, este de menționat faptul că, pe lângă formatele de cooperare transfrontalieră bilaterală, România, împreună cu statele vecine, este implicată activ în dezvoltarea politicilor regionale, din cadrul Consiliul Europei și Uniunii Europene. În acest sens, instrumentele din cadrul Consiliul Europei acordă o importanță deosebită conservării patrimoniului cultural specific fiecărei regiuni, dialogului între culturi, grupuri etnice și religii, precum și dezvoltării instituționale.

Ministerul Educației a încheiat o serie de acorduri de cooperare bilaterală în domeniul educației și formării profesionale cu state membre ale Uniunii Europene, ale Spațiului Economic European, precum și state terțe. Acordurile încheiate conțin prevederi referitoare la formarea inițială și continuă a cadrelor didactice în limbile minorităților respective, dar și privind trimiterea cadrelor didactice din aceste țări pentru a sprijini activitatea unităților de învățământ din România unde educația se desfășoară în limba minorităților respective. În fiecare an, în baza acordurilor de cooperare bilaterală în domeniul educației și formării profesionale, Ministerul Educației primește lectori pentru predarea de limbă, literatură și cultură din state membre ale Uniunii Europene, cele ale Spațiului Economic European, precum și state terțe.

Așa cum este menționat la art. 12, **Biblioteca Națională a României** are în prezent o *politică de schimb internațional*, bazată pe *un program de schimb* cu 118 parteneri străini din 36 de țări, cu

care face în fiecare an schimb de cărți, periodice (tipărite și online), CD-uri, DVD-uri și alte tipuri de documente.

Cooperarea în cadrul Euroregiunilor constă în crearea legăturilor directe și permanente între regiunile și comunitățile aflate de o parte și de alta a frontierelor de stat, în virtutea competențelor autorităților locale și în conformitate cu legislația națională. Unul dintre principiile fundamentale în promovarea cooperării transfrontaliere prin euroregiuni îl reprezintă creșterea încrederii și toleranței, înțelegerii și relațiilor de bună vecinătate, în special în regiunile de graniță unde există minorități naționale.

România participă la următoarele 12 euroregiuni: Bihor-Hajdú-Bihar, Carpatică, Danubius, Dunăre-Criș-Mureș-Tisa, Dunăre-Dobrogea, Dunărea de Jos, Dunărea de Mijloc, Dunărea de Sud, Dunărea 21, Giurgiu-Ruse, Prutul de Sus, Siret-Prut-Nistru.

Cooperarea teritorială europeană ([programele Interreg](#)) la nivelul Uniunii Europene deține un rol important în eliminarea obstacolelor frontaliere și stimularea cooperării transfrontaliere. Proiectele Interreg au înregistrat nenumărate realizări concrete pentru cetățeni în diverse domenii, printre care securitatea transfrontalieră, transport, educație, energie, sănătate, formare sau crearea de locuri de muncă.

Programul Interreg VI-A România-Ungaria (Programul ROHU) 2021-2027 este un program de cooperare teritorială între două state membre, România și Ungaria, finanțat prin Fondul European de Dezvoltare Regională (FEDR), cu o alocare totală de 175.940.025,00 EUR (din care 80 % FEDR, în valoare de 140.752.020,00 EUR). Aria eligibilă a Programului este formată din 8 județe, 4 din România (Arad, Bihor, Satu Mare și Timiș) și 4 din Ungaria (Békés, Csongrád-Csanád, Hajdú-Bihar și Szabolcs-Szatmár-Bereg).

Viziunea Programului ROHU este crearea unei regiuni transfrontaliere între România și Ungaria mai verde, mai rezilientă și mai coezivă, cu o mai bună înțelegere a oportunităților de cooperare, încredere sporită și reducerea barierelor în calea cooperării, spre obiectivele comune ale Agendei 2030, într-un cadru de cooperare sustenabil.

Programul ROHU contribuie la 3 obiective ale UE, o Europă mai ecologică, rezilientă, cu emisii reduse de dioxid de carbon, o Europă mai socială și mai favorabilă incluziunii, respectiv la obiectivul specific Interreg care vizează o mai bună guvernare în materie de cooperare, prin consolidarea capacității instituționale și acțiuni de tip people-to-people.

Programul Interreg VI-A Romania-Bulgaria, finanțat din Fondul European de Dezvoltare Regională, își propune îmbunătățirea dezvoltării zonei de graniță româno-bulgare în perioada 2021-2027. Programul Interreg VI-A România-Bulgaria a fost aprobat de către Comisia Europeană în data de 30 noiembrie 2022.

În domeniul educației, Prioritatea 3: O regiune educată, cu un buget total, inclusiv fondurile de asistență tehnică: 16.29 mil euro (din care 12.84 mil FEDR), are ca obiectiv specific îmbunătățirea accesului egal la servicii incluzive și de calitate în educație, formare și învățare pe tot parcursul vieții prin dezvoltarea unei infrastructuri accesibile, inclusiv prin promovarea rezilienței pentru educația și formarea la distanță și online.

Prioritatea o reprezintă construirea unei societăți incluzive și coezivă prin educație și cultură, așadar Programul va sprijini o serie de acțiuni în acest sens (listă neexhaustivă):

- Dezvoltarea unor sisteme extinse și structurate de învățare a limbilor străine, ca vector pentru consolidarea încrederii la nivel transfrontalier, pentru crearea bazei pentru viitoarele schimburi și, de asemenea, ca factor de stimulare a ocupării forței de muncă;
- Dezvoltarea unor programe comune de educație și formare transfrontalieră – la fața locului, în zone în care accesibilitatea nu reprezintă un obstacol sau online, utilizând instrumente și metode de învățare digitalizate, în cazul în care prezența fizică nu este o opțiune;
- Dezvoltarea stagiilor sau stagiilor transfrontaliere și a programelor de schimb de studenți pentru tinerii absolvenți/studenți;
- Dezvoltarea de inițiative comune de sprijinire a educației și învățării adulților, inclusiv facilitarea mobilității în scop educațional;
- Dezvoltarea de parteneriate între instituțiile și întreprinderile de învățământ secundar și superior, în vederea îmbunătățirii orientării către piață și a aspectului de calitate al educației și pentru a oferi tinerilor studenți posibilitatea de a se forma și/sau de a studia de cealaltă parte a frontierei. Sunt avute în vedere în special schimburile pe termen lung;
- Dezvoltarea de parteneriate între instituțiile de educație și formare și părțile interesate, la toate nivelurile de educație (de la începutul până la cel terțiar), pentru a sprijini învățarea reciprocă și schimbul de practici între cadrele didactice și formatori de ambele părți ale frontierei;
- Elaborarea de inițiative și acțiuni comune pentru a sprijini accesul la educație și formare incluzivă de calitate, inclusiv a educației și învățării adulților (LLL), a grupurilor

vulnerabile sau marginalizate, inclusiv a persoanelor cu handicap, CES („Cerințe/Nevoi educaționale speciale” este o definiție legală și se referă la copiii cu probleme de învățare sau dizabilități care le îngreunează învățarea față de majoritatea copiilor de aceeași vârstă);

- Măsuri comune pentru îmbunătățirea legăturii dintre piața forței de muncă și sistemul de educație și formare;
- Investiții în infrastructura facilităților educaționale (de exemplu, spații de învățare, cum ar fi sălile de clasă, laboratoarele, bibliotecile, atelierile, sălile de sport, spațiile de învățare în aer liber, dar și alte facilități) pentru toate nivelurile de educație și activitățile educaționale (inclusiv cele de remediere și după școală), formarea tehnică și profesională și LLL etc.; se acordă o atenție deosebită promovării învățării accesibile și incluzive pentru toate persoanele;
- Investiții în asigurarea dotării adecvate a facilităților comune de învățare, cu accent pe digitalizare: echipamente, instrumente etc., în special cele care sprijină dezvoltarea competențelor practice și/sau digitale și a învățării la distanță, cum ar fi computerele, echipamentele de videoconferință/educație la distanță, învățarea VR etc.

Prioritatea 4: O regiune integrată MAI APROAPE! dispune de un buget total, inclusiv fondurile de asistență tehnică: 70.60 mil euro (din care 55.64 mil FEDR) și are ca obiectiv specific Promovarea dezvoltării sociale, economice și de mediu integrate și favorabile incluziunii, a culturii, a patrimoniului natural, a turismului durabil și a securității, în alte zone decât zonele urbane

Programul Interreg NEXT România-Ucraina aferent perioadei 2021-2027 a fost adoptat de Comisia Europeană pe data de 30 noiembrie 2022. Aria programului este constituită din cinci județe de graniță din România, respectiv Satu Mare, Maramureș, Suceava, Botoșani și Tulcea, iar din Ucraina raioanele Zakarpattia, Ivano-Frankivsk, Cernăuți și Odesa și are următoarele priorități:

- Prioritatea 1 Focus transfrontalier asupra mediului – total alocat 18.899.346 Euro
- Prioritatea 2 Dezvoltare socială transfrontalieră – total alocat 26.946.639 Euro
- Prioritatea 3 Cooperare la frontieră – total alocat 2.412.947 Euro

Programul Interreg IPA România-Serbia a fost primul Program Interreg IPA, din UE, care a fost aprobat de Comisia Europeană, la 19 iulie 2022. Programului include trei județe din România

(Timiș, Caraș-Severin și Mehedinți), precum și șase raioane din Serbia (Severno Banatski, Srednje Banatski, Južno Banatski, Braničevski, Borski și Podunavski).

În perioada de programare 2021-2027, Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Administrației acționează ca Autoritate de Management pentru Programul Interreg IPA România-Serbia, care are un buget total de 87.725.681 EUR și va finanța proiecte privind protecția mediului și adaptarea la schimbările climatice, sănătate și educație, turism și cultură și managementul frontierelor.